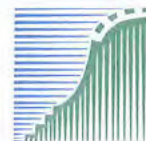

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE	
No:	2000 00 4222
ingek.:	- 6 APR. 2000
Class. nr.:	- 1 854 [redacted]
TE BEH. DOOR:	L [redacted]

College van Gedeputeerde Staten
in de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

landbouw, natuurbeheer
en visserij

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
18-5-1999	20/6.4/9901946	DNO. 2000/1452	31 maart 2000
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Aanwijzing Vogelrichtlijngebieden en Wetlands. (TRC 2000/3103)		050- [redacted]	div.

Geacht College,

Bij bovenvermelde brief zond u mij uw zienswijze waartoe ik u had uitgenodigd ingevolge de procedure van art. 28 van de Natuurbeschermingswet 1998 ten aanzien van de voorgenomen aanwijzing van speciale beschermingszones als bedoeld in de Vogelrichtlijn en wetlands in uw provincie.

In het navolgende ga ik kort in op de door u gemaakte opmerkingen.

U constateert dat de doeleinden van de in de provincie Drenthe aan te wijzen speciale beschermingszones passen binnen de aan deze gebieden in het Provinciaal Omgevingsplan (POP) toegekende functies.

Teneinde de kwaliteit van de vogelstand te waarborgen, is adequate regelgeving vereist. Ik acht het dan ook vanzelfsprekend dat per gebied wordt vastgesteld of het bestaande beschermingsregiem toereikend is en waar nodig gemeenschappelijk met de betrokken overheden aanvullende instandhoudingsmaatregelen te treffen.

Indien – zoals u stelt – in het ruimtelijke spoor voldoende bescherming is gewaarborgd, zal er geen aanleiding zijn voor aanvullende maatregelen. In dat geval dient er evenwel zekerheid te bestaan dat bij nieuwe plannen en projecten het vereiste afwegingskader wordt gehanteerd (Habitatrichtlijn art. 6 lid 3 en 4). Omwille van duidelijkheid en consistentie van beleid ben ik voornemens hiertoe een Algemene Maatregel van Bestuur op basis van artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 te treffen.

Overigens ben ik van mening dat het RO-spoor in bepaalde gevallen niet toereikend kan zijn, omdat het geen beheerskader biedt en mogelijk onvoldoende voorziet in het voorkomen van schadelijke externe invloeden.

U stelt dat het huidige landbouwkundige gebruik geen belemmering is voor de aanwezige natuurwaarden. Voor verdergaande beperkingen dan vastgelegd in het POP ziet u dan ook geen aanleiding.

Mijnerzijds is herhaaldelijk gesteld dat het bestaand gebruik in beginsel kan worden voortgezet. Onder bestaand gebruik versta ik in ieder geval het bestendig gebruik op het moment van aanwijzing en het gebruik gebaseerd op een van overheidswege genomen besluit of verkregen toestemming.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
31 maart 2000	DNO. 2000/1452	2

Nu kan het zich voordoen dat het bestaand gebruik zich binnen de geldende rechtsregels zodanig ontwikkelt, dat geleidelijk een verslechtering optreedt in de voor de vogelstand vereiste condities en op termijn de instandhoudingsdoelstelling niet blijkt te worden gehaald. Indien zich een dergelijk risico aandient, zal moeten worden bezien welke maatregelen nodig zijn om de nadelige effecten in gunstige zin te doen keren (Vogelrichtlijn, art. 2; Habitatrichtlijn, art. 6.2).

U merkt op dat in het Zuidlaardermeergebied onrust is ontstaan over de mogelijke consequenties voor de recreatie. U acht kwaliteitsverbetering van de recreatie mogelijk met behoud of zelfs verbetering van de natuurwaarden.

Het is mij bekend dat u in het POP hebt vastgelegd de nadere planvorming ten aanzien van de recreatie-ontwikkeling in het Zuidlaardermeer te zullen toetsen op de mogelijke gevolgen voor de natuurwaarden. Ik ondersteun uw beoordelingskader van harte. In meerdere zienswijzen uit de regio van het Zuidlaardermeergebied is zorg geuit over de toelaatbaarheid van incidenteel baggeren voor het recreatief bevaarbaar houden van het meer in relatie tot de vereiste bescherming van vogels waarvoor het gebied als speciale beschermingszone is aangewezen. Naar mijn mening hoeft baggeren op voorhand niet schadelijk te zijn voor de aanwezige vogelkundige waarden. Mits zorgvuldig gepland en uitgevoerd zou dit wellicht zelfs kunnen leiden tot meerwaarde voor de natuurwaarden van het Zuidlaardermeer mede ten dienste van de avifauna.

U spreekt uit in te stemmen met de aanwijzingen van de in uw provincie gelegen speciale beschermingszones. Wel tekent u daarbij aan dat de kwalificatie van de gebieden voldoende moet zijn onderbouwd.

Voor uw ondersteuning van de aanwijzingen ben ik u zeer erkentelijk. Wat de onderbouwing van de kwalificaties betreft, kan ik u het volgende mededelen. De ontwerpbesluiten waren gebaseerd op vogelkundige gegevens ontleend aan het rapport Belangrijke Vogelgebieden in Nederland (1994). In dit rapport staan de gegevens die in de periode 1987-91 zijn verzameld. Voor de definitieve aanwijzingen zijn evenwel de meest actueel beschikbare gegevens benut. Op grond daarvan heeft een herbeoordeling van het kwalificeren van gebieden en hun begrenzing plaatsgevonden. In de toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten zijn de gegevens waarop de aanwijzing berust, opgenomen.

Ter informatie en toelichting wil ik nog gaarne uw aandacht vragen voor een drietal onderwerpen.

Monitoring

Volgens de Vogelrichtlijn (art. 12, lid 1) moet een lidstaat om de 3 jaar bij de Europese Commissie een algemeen verslag indienen over de toepassing van de nationale maatregelen die op grond van de richtlijn zijn getroffen. Daarbij zullen gegevens over de vogelstand in de speciale beschermingszones worden betrokken.

Teneinde de ontwikkelingen in de speciale beschermingszones systematisch te kunnen volgen, heb ik besloten dat een specifiek op deze zones gericht monitoringsysteem wordt ontwikkeld.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
31 maart 2000	DNO. 2000/1452	3

Op deze wijze wordt het mogelijk om periodiek - ik denk daarbij aan een periode van tien jaar - een rapport op te stellen waarin de vogelkundige ontwikkelingen in de speciale beschermingszones worden geëvalueerd. Deze evaluatie kan ook informatie opleveren voor eventuele bijstelling van beleid en beheer.

Omzetting in Nederlandse wetgeving

Artikel 6 van de Habitatrictlijn, dat door een koppelartikel (art. 7) ook van toepassing is op de Vogelrichtlijn, geeft het afwegingskader aan voor plannen en projecten die mogelijk significante gevolgen kunnen hebben voor de natuurwaarden in de aangewezen gebieden. Het afwegingskader zoals verwoord in artikel 6 (derde en vierde lid) van de Habitatrictlijn is in soortgelijke bewoordingen terug te vinden in de afweegformules die zijn opgenomen in de Planologische Kernbeslissing Structuurschema Groene Ruimte en Planologische Kernbeslissing Waddenzee en werkt zo in de besluitvorming omtrent plannen en projecten door. Belangrijke wettelijke kaders daarvoor zijn met name de Wet Ruimtelijke Ordening en de Natuurbeschermingswet. Ter verdere effectuering zal ik op korte termijn een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) opstellen waarmee genoemd afwegingskader kan worden vastgelegd. Artikel 29 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt mij de mogelijkheid deze AMvB te treffen. Ik ben voornemens in de AMvB op te nemen, dat alle op speciale beschermingszones van toepassing zijnde bestuursbesluiten onderhevig zijn aan artikel 6 (derde en vierde lid) van de Habitatrictlijn.

Doorwerking

Tijdens het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer van 24 juni 1999 is ook gesproken over de ruimtelijke doorwerking van de Vogel- en de Habitatrictlijn. Ik heb besloten dat in de nota Natuur, Bos en Landschap (NBL 21), die in 2000 zal verschijnen, de globale kaders voor de doorwerking worden opgenomen. De nadere ruimtelijke uitwerking zal vervolgens worden opgenomen in de 5^e Nota Ruimtelijke Ordening en in de herziening van het Structuurschema Groene Ruimte.

Bij dit schrijven treft u de volgende bescheiden aan:

- de besluiten met bijbehorende toelichtingen en kaarten betreffende de speciale beschermingszones en wetlands die in uw provincie zijn gelegen.
- de Algemene Nota van Antwoord. Hierin zijn de vragen en opmerkingen die naar voren zijn gebracht in de zienswijzen naar aanleiding van de openbare tervisielegging van de ontwerpbesluiten in 1999, gerubriceerd en van een reactie voorzien.
- de Gebiedsspecifieke Nota van Antwoord, waarin wordt gereageerd op onderdelen van zienswijzen die niet in de algemene nota konden worden opgenomen.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
31 maart 2000	DNO. 2000/1452	4

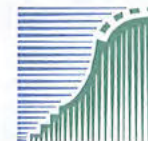
Ik zou het zeer op prijs stellen als u bovenvermelde stukken voor eenieder ter inzage zou willen leggen in uw provinciehuis gedurende zes weken vanaf het moment van publicatie van de aanwijzingsbesluiten in de Staatscourant. U zult daartoe separaat een set stukken ontvangen.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,

G.H. Faber

Het college van Gedeputeerde Staten
van de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

**landbouw, natuurbeheer
en visserij**

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		03/308 WS/AdN	27-01-2003
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Ontwerplijst van aan te melden habitatrichtlijngebieden		050- [REDACTED]	

Op grond van de Europese Habitatrichtlijn moeten de lidstaten van de Europese Unie dit voorjaar bij de Europese Commissie een definitieve lijst van gebieden aanmelden die volgens de lidstaat als Habitatrichtlijngebied in aanmerking komen. Alvorens Nederland daartoe overgaat biedt LNV via een openbare procedure de mogelijkheid te reageren op de lijst van gebieden die volgens de regering voor aanmelding in aanmerking komen.

Ik wil u attenderen op de aanstaande ter visie legging van de ontwerplijst van de gebieden. De systematiek op grond waarvan de gebieden zijn geselecteerd en begrensd en de kaarten van de gebieden zullen naar verwachting in de tweede helft van februari 4 weken ter inzage worden gelegd bij LNV Directie Noord, de provinciehuizen en de gemeentehuizen op de waddeneilanden. Via een advertentie in de landelijke en regionale dagbladen zal hieraan algemene bekendheid worden gegeven.

Omdat mogelijk een of meer gebieden op deze lijst in uw werkgebied voorkomen, zal ik u ter informatie de stukken die ter inzage zullen liggen zo spoedig mogelijk ook rechtstreeks toesturen. Op dat moment wordt u tevens nader geïnformeerd over de procedure.

De Directeur,

Ir H.R. Oosterveld.

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Directie Noord
Bezoekadres:
Cascadeplein 6
Postadres: Postbus 30032
9700 RM Groningen
Telefoon: 050-5992300
Fax: 050-5992399
Web: www.minlnv.nl

Provinciebuis
Westerbrink 1
Assen

Postbus 122
9400 AC Assen

Telefoon
(0592) 36 55 55
Telefax
(0592) 36 57 77

Aan:
de staatssecretaris van landbouw,
natuurbeheer en visserij
t.a.v. [redacted]
Postbus 20401
2500 EK 's-GRAVENHAGE

VERZONDEN AUG. 2002

Assen, 12 augustus [redacted]
Ons kenmerk 27/6.22/2002005474
Behandeld door [redacted] (0592) 36 [redacted]
Uw kenmerk N/20002/1709
Onderwerp: Voorgenomen wijziging vogelrichtlijngebied Leekstermeergebied

Geachte [redacted]

Ingevolge artikel 28 van de Natuurbeschermingswet 1988 hebt u ons uitgenodigd onze zienswijze kenbaar te maken over uw voornemen tot wijziging van de vogelrichtlijngebied Leekstermeer.

De voorgenomen wijziging impliceert een uitbreiding van het gebied waar de vogelrichtlijn van toepassing is. Deze uitbreiding heeft betrekking op het gebied dat ligt ten noorden van Roderwolde. In het op 1 juli 1997 door ons vastgestelde plan voor de herinrichting Roden-Norg staan in het desbetreffende gebied verbeteringen van de waterhuishouding gepland.

Afgelopen voorjaar is daartoe een gemaal gebouwd en komende winter zullen de waterlopen worden verbeterd. De peilen in het desbetreffende gebied zullen worden verlaagd om een voor het landbouwkundig gebruik gewenst peil te kunnen realiseren. Het herinrichtingsplan van Roden-Norg heeft zijn beleidsmatige verankering gekregen in het op 16 december 1998 door ons vastgestelde Provinciaal omgevingsplan. Wij vrezen dat de uitbreiding van het gebied waar de vogelrichtlijn van toepassing is, het door ons vastgesteld beleid doorkruist.

Daarnaast plaatsen wij vraagtekens bij de omvang van het te begrenzen gebied. Uit de ons beschikbare informatie blijkt dat door u genoemde en te beschermen vogelsoorten zich met name ophouden in het meest noordelijk gedeelte van het nieuw aan te wijzen gebied dat ligt in het verlengde van de Onlandse Dijk.

Graag ontvangen wij van u de informatie waaruit blijkt dat het gehele aan te wijzen gebied voldoet aan de ornithologische criteria die zouden moeten leiden tot de aanwijzing in het kader van de vogelrichtlijn.

Verder hebben wij vernomen dat aanwijzing van het gebied waar de vogelrichtlijn van toepassing is, tevens impliceert dat de agrariërs in het gebied dan ook aanspraak kunnen maken op subsidies van het Programma beheer.

Indien deze informatie juist is, betekent dat dan ook uitbreiding van het aantal hectares dat in het kader van het relatienotabeleid aan ons beschikbaar is gesteld?

Aangezien wij niet beschikken over alle relevante informatie hebben wij voorlopig bedenkingen tegen de voorgenomen uitbreiding van de vogelrichtlijngbied Leekstermeer. Wij zullen ons definitief oordeel vormen zodra de gevraagde informatie beschikbaar is.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

J.D. Nauta, griffier

A.L. ter Beek, voorzitter

cs/coll_gm

Afschrift aan de Dienst Landelijk Gebied, t.a.v. [redacted] Postbus 146,
9400 AC Assen

‘Verantwoordingsdocument’

- Selectiemethodiek voor aanmelding van Habitatrictlijngebieden

Februari 2003

Inhoud:

1. Inleiding
2. Algemene uitgangspunten
3. Kern van de selectiemethodiek
4. Gehanteerde selectiecriteria
5. Resultaat toepassing criteria
6. Bronnen

1. Inleiding

De Europese Habitatrictlijn (92/43/EEG) van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 heeft als doel de instandhouding van natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna in de Europese Unie. De Habitatrictlijn voorziet in een coherent Europees ecologisch netwerk gevormd door speciale beschermingszones, Natura 2000 genaamd. Dit netwerk, dat bestaat uit gebieden met in Bijlage I genoemde typen natuurlijke habitats en in Bijlage II genoemde soorten, heeft tot doel, de betrokken typen natuurlijke habitats en soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te behouden of in voorkomende gevallen te herstellen.

Krachtens de Richtlijn draagt elke Lid-Staat bij tot de totstandkoming van Natura 2000 al naar gelang de aanwezigheid op zijn grondgebied van de typen natuurlijke habitats (hierna geduid als habitattypen) en habitats van soorten (hierna geduid als soorten). Op basis van artikel 4 van de Habitatrictlijn en met inachtneming van het doel van het Natura 2000 netwerk (artikel 3, eerste lid) wijst elke Lid-Staat speciale beschermingszones aan.

De eerste stap is dat elke Lid-Staat op basis van de criteria zoals opgenomen in Bijlage III en op basis van de relevante wetenschappelijke gegevens een lijst van gebieden voorstelt. Dit voorstel van de Lid-Staat wordt ook wel de *aanmelding* van gebieden genoemd. Op basis van de door Lid-Staten aangemelde gebieden stelt de Europese Commissie, met instemming van iedere Lid-Staat, per biogeografische regio een lijst met gebieden van communautair belang vast. Voor Nederland betreft het de lijst van gebieden voor de Atlantische biogeografische regio.

Nederland heeft tot nu toe 76 gebieden aangemeld bij de Europese Commissie, in 1996 en in 1998. In 1999 heeft de Europese Commissie tijdens het Eerste Atlantisch Biogeografisch Seminar (waar de bijdragen van de Lid-Staten werden beoordeeld door de Europese Commissie) geconstateerd dat dit aantal niet voldoende was: circa 40% van de habitattypen (Bijlage I) en de soorten (Bijlage II) die in Nederland voorkomen, is onvoldoende gedekt met de tot nu toe aangemelde gebieden.

De twee belangrijkste kritiekpunten van de Europese Commissie betreffen enerzijds het ontbreken van voldoende ecologische gegevens en anderzijds de door Nederland gehanteerde ondergrens van 250 hectare bij de selectie van gebieden. In Nederland zijn daaropvolgend de volgende acties ondernomen:

- Er is nieuw ecologisch onderzoek gedaan naar het voorkomen van de habitattypen en de soorten van bijlagen I en II in Nederland;
- De ondergrens van 250 hectare is geschrapt;
- De eerder gebruikte selectiecriteria zijn bijgesteld. De nieuwe criteria zijn opgenomen in dit 'Verantwoordingsdocument'

De resultaten van het Tweede Atlantische Biogeografisch Seminar, gehouden in Den Haag in juni 2002, zijn mede gebruikt ten behoeve van een afrondende Nederlandse lijst van gebieden. Tijdens dit seminar heeft de Europese Commissie aangegeven, aan welke selectiecriteria zij bijzondere waarde hecht.

Na het vaststellen van de aangescherpte selectiemethode en het beschikbaar komen van nieuwe gegevens is een nieuwe, complete lijst van Habitatrichtlijngebieden opgesteld. Deze nieuwe lijst omvat gebieden die op basis van ecologische argumenten kwalificeren voor aanmelding als gebied van communautair belang bij de Europese Commissie. Om een coherente lijst van Nederlandse gebieden te verkrijgen is de selectiemethode met terugwerkende kracht toegepast op de al eerder aangemelde gebieden.

Doel van dit 'Verantwoordingsdocument' is het om de keuze voor de gebruikte selectiemethode te verklaren en daarmee een heldere onderbouwing te geven voor de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst. Het voorstel betreft gebieden op het Nederlands grondgebied binnen de 12-mijlszone. Een voorstel voor het Nederlands Continentaal Plat wordt in een later stadium uitgewerkt, omdat de Europese Commissie zich met de Lid-Staten nog zal buigen over de wijze van implementatie van de Habitatrichtlijn op zee.

2. Algemene uitgangspunten

Bij de Nederlandse selectie van de gebieden zijn de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

1. ecologisch primaat

Artikel 4, eerste lid, van de Habitatrictlijn regelt dat elke Lid-Staat op basis van de criteria van bijlage III (fase 1) en van de relevante wetenschappelijke gegevens een lijst van gebieden van communautair belang voorstelt aan de Europese Commissie. Jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie over artikel 4, eerste lid, bevestigt dat de aanmelding alleen op basis van de relevante actuele wetenschappelijke gegevens dient te geschieden. Dit betekent dat bij de selectie van gebieden politieke en beleidsmatige overwegingen geen rol spelen. De selectie van de gebieden is dan ook gedaan op grond van louter ecologische criteria.

2. referentielijst voor Nederland¹

Voor elk van de Lid-Staten in de Atlantische regio is een referentielijst opgesteld, met daarop alle habitattypen en soorten van bijlagen I en II voor zover zij in de betreffende Lid-Staat voorkomen. Geherintroduceerde soorten staan alleen op deze lijst, wanneer de Lid-Staat daarmee instemt.² Omwille van volledigheid worden in beginsel voor alle habitattypen en soorten zoals opgenomen op de Referentielijst voor Nederland gebieden geselecteerd.

3. gunstige (of herstelbare) staat van instandhouding

Bij de selectie is de staat van instandhouding van het betreffende habitatype of de soort in ieder gebied beoordeeld. Een gunstige of herstelbare staat van instandhouding van de soort of het habitatype is als randvoorwaarde gesteld voor de selectie van gebieden. Deze randvoorwaarde wordt gehanteerd conform de doelstelling van de richtlijn (behoud of herstel van de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en wilde dier- en plantensoorten van communautair belang (artikel 2, tweede lid en artikel 3, eerste lid). Alleen gebieden waar het habitatype (bijlage I) of het leefgebied van een soort (bijlage II) een goede (of herstelbare) kwaliteit heeft, worden dus geselecteerd. Voor de omvang van de gebieden wordt geen ondergrens meer gehanteerd.

4. actualiteit data

Voor de selectie van Habitatrictlijngebieden is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de gegevens van na 1992 (jaar van vaststelling van de Habitatrictlijn). Ten opzichte van de eerdere aanmeldingen is in het bijzonder het inzicht in het voorkomen en de kwaliteit van habitattypen en leefgebieden van de soorten verbeterd. Voor een aantal soorten (o.a. Zeggekorfslak) zijn sinds de vorige aanmeldingen pas verspreidingsgegevens bekend geworden. In hoofdstuk 6 zijn de benutte bronnen opgenomen.

¹ De referentielijst voor Nederland staat op de website van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Geherintroduceerde soorten staan alleen op de referentielijst voor Nederland als voldoende is aangetoond dat de herintroductie is geslaagd. Zo staat de Bever wel en de Otter vooralsnog niet op deze lijst.

5. interpretatie typen natuurlijke habitats

Door de Europese Commissie is in overeenstemming met de Lid-Staten een 'Interpretation Manual of European Union Habitats' (1999) opgesteld. Deze is in principe als uitgangspunt gehanteerd bij de interpretatie van de habitattypen. Een aantal habitattypen uit bijlage I kent binnen het type een zeer ruime variatie in soortensamenstelling. Eigenlijk bestaat het type uit meerdere subtypen. In voorkomende gevallen is, om het habitatype op te delen in subtypen, gebruik gemaakt van de indeling in plantensociologische verbonden zoals opgenomen in 'De vegetatie van Nederland'. Per subtype zijn gebieden geselecteerd.

6. verspreid voorkomende diersoorten

Een aantal soorten van bijlage II dat in Nederland voorkomt, heeft een relatief ruim verspreidingsgebied. Voor deze soorten worden geen afzonderlijke gebieden geselecteerd.¹ Wel worden alle Habitatrichtlijngebieden waar zij aanwezig zijn, mede aangemeld voor deze verspreid voorkomende soorten. De inschatting is dat hiermee in voldoende mate is voldaan aan de verplichting van artikel 4, eerste lid van de Habitatrichtlijn.

7. zoekgebied

De selectiecriteria zijn toegepast op alle gebieden op het land en binnen de territoriale wateren: de '12 mijlszone'.²

¹ Het is van belang een duidelijk onderscheid te maken tussen de selectie van gebieden - waarbij de selectiecriteria een middel zijn om tot een gebiedenlijst te komen - en de aanmelding van gebieden: de geselecteerde gebieden worden eveneens aangemeld voor de soorten en/of habitattypen waarvoor zij niet geselecteerd zijn, maar die daar wel (significant) voorkomen. Zie ook onder 3. kern methodiek.

² De Habitatrichtlijn is onlangs door de Europese Milieuministers en de Nederlandse Ministerraad van toepassing verklaard op het gebied buiten de 12 mijlszone, voor de Exclusief Economische Zone (EEZ). Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de implementatie van de Habitatrichtlijn in de EEZ.

3. Kern van de selectiemethodiek

Hieronder wordt kernachtig aangegeven waarop de selectie van de Nederlandse bijdrage aan de lijst van gebieden van communautair belang is gebaseerd.

1. De selectiemethode is gebaseerd op de selectiecriteria zoals geformuleerd in bijlage III van de richtlijn en artikel 4, eerste en tweede lid, en tevens op de doelstellingen en begrippen van de Habitatrichtlijn zoals verwoord in de artikelen 1, 2 en 3. De resultaten van de Atlantische biogeografische seminars zijn hier bij betrokken.
2. De criteria uit bijlage III zijn voor de Nederlandse situatie verder uitgewerkt. Hierbij is gebruik gemaakt van bestaande selectiemethodieken zoals onder meer gehanteerd bij de selectie van de Vogelrichtlijngebieden. De keuzes zijn gemaakt op grond van de beschikbare ecologische informatie en, in voorkomende gevallen, op basis van 'best professional judgement'.
3. In de selectiecriteria zijn twee stappen ingebouwd: de eerste stap betreft de selectie van de belangrijkste gebieden per habitatype of per soort. De tweede stap is een aanscherping van de eerste stap, waarbij de door de Commissie gehanteerde criteria worden overgenomen. Voor habitatypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000 netwerk dan meer algemeen voorkomende habitatypen en soorten (proportionaliteitsbeginsel).
4. Tussen prioritaire en niet-prioritaire habitatypen en soorten wordt in de methodiek nadrukkelijk onderscheid gemaakt.
5. De beoordeling van de tot nu toe aangemelde gebieden door de Europese Commissie tijdens de twee Atlantische Seminars is ingepast in de selectiemethodiek.
6. De aldus verkregen selectiecriteria zijn toegepast op het Nederlandse grondgebied. Ook de reeds aangemelde gebieden zijn opnieuw beoordeeld, mede op grond van nieuw beschikbare gegevens.
7. Op basis van de selectiecriteria (en de nieuwe ecologische informatie) is een voorstel opgesteld voor een afrondende Nederlandse bijdrage aan de lijst van gebieden van communautair belang, waarbij rekening is gehouden met de door de Europese Commissie gestelde eisen.
8. De selectie van Habitatrichtlijngebieden geschiedt op basis van de habitatypen en soorten die kwalitatief goed voorkomen in het gebied (zie hoofdstuk 2 punt 3 onder uitgangspunten: gunstige staat van instandhouding). Wanneer echter in het betreffende gebieden habitatypen en soorten voorkomen, waarvoor het betreffende gebied niet is geselecteerd, dan worden deze habitatypen en soorten wel genoemd bij de aanmelding in Brussel. Ook worden ze meegerekend bij stap 2 van de selectiemethode voor wat betreft het dekkingspercentage.

4. Gehanteerde selectiecriteria

De criteria die zijn opgesteld om Habitatrictlijngebieden te selecteren, zijn gebaseerd op de selectiecriteria uit bijlage III van de Habitatrictlijn, die criteria geeft voor de selectie van Habitatrictlijngebieden (zie kader).¹

Deze criteria, de bepalingen in artikelen 1 tot en met 4 uit de richtlijn en de resultaten van de Atlantische biogeografische seminars zijn de basis van de door Nederland gehanteerde selectiecriteria.

De gebieden worden in twee stappen geselecteerd. De eerste stap is de selectie van de belangrijkste gebieden. De tweede stap betreft een nadere beoordeling waarbij bezien wordt of voldoende dekking, voldoende geografische spreiding en/of voldoende aansluiting bij gebieden in Duitsland of België is bereikt.

1^e stap van de selectie: 'belangrijkste' gebieden

Met het oog op de doelstelling van de Habitatrictlijn (artikelen 1, 2 en 3) is bij de selectie de kwaliteit van gebieden vooropgesteld. Alleen gebieden van voldoende kwaliteit komen voor de aanduiding van belangrijkste gebied in aanmerking. De kwaliteit wordt bepaald op basis van een aantal elementen uit fase 1 van bijlage III van de Habitatrictlijn:

habitattypen

- **Mate van representativiteit** van het habitatype in het gebied²;
- **Relatieve oppervlakte** van het gebied (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied);
- **Kwaliteit** van de structuur en de functie van het habitatype. Hierbij wordt ook het aspect natuurlijkheid meegenomen: een natuurlijk habitat heeft in principe de voorkeur, maar indien nodig worden ook 'kunstmatig' gecreëerde habitats geselecteerd, indien het gebied een voldoende kwaliteit bezit.

soorten

- **Relatieve omvang en dichtheid** van de populatie van de soort (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied);
- **Kwaliteit** van de habitat van de soort;
- **Mate van isolatie** van de soort (t.o.v. het natuurlijke verspreidingsgebied). Isolatie van een populatie ten opzichte van de metapopulatie wordt in principe als ongunstig beschouwd.

Voor de goede orde wordt opgemerkt dat voor verspreid voorkomende soorten geen gebieden worden geselecteerd.

¹ In de praktijk blijkt de Europese Commissie van de Lid-Staten te verwachten dat zij de criteria uit fase 2 eveneens hanteren bij de selectie van gebieden. De in dit document opgenomen selectiecriteria voor Nederlandse Habitatrictlijngebieden zijn gebaseerd op zowel de fase 1 als de fase 2 criteria.

² Alleen gebieden met representativiteit A, B, C, zoals geduid in het Natura 2000 standaardgegevensformulier komen in aanmerking om voor een bepaald habitatype te worden opgenomen.

Tien belangrijkste gebieden per prioritair habitatype en per prioritaire soort:
Voor elk prioritair habitatype zijn in principe 10 gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar het type het best ontwikkeld is.¹ Per prioritair habitatype wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type.

Voor elke prioritaire soort zijn in principe tien gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar de populatie van de soort het best ontwikkeld is. Per prioritaire soort wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van de soort.²

Vijf belangrijkste gebieden voor niet-prioritair habitatype en soorten:

Voor elk niet-prioritair habitatype en -soort zijn in principe vijf gebieden geselecteerd en wel die gebieden waar het habitatype het best ontwikkeld is. Per habitatype wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type.

Voor soorten betreft het die gebieden waar de populatie van de soort het best ontwikkeld is.³ Per soort wordt bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van de soort.

Het aantal van vijf belangrijkste gebieden is ontleend aan de selectiecriteria die zijn gehanteerd in het kader van de aanwijzingen onder de Vogelrichtlijn. Oorspronkelijk stamt dit uit het CORINE-project, een database van de Europese Commissie met informatie over internationaal belangrijke natuurgebieden. Voor dit project is afgesproken dat binnen bepaalde regio's, begrensd volgens de algemene begrenzingsystematiek van de Europese Unie (NUTS-gebieden), steeds de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd worden. Nederland omvat in dit verband één NUTS-regio. Volgens de Habitatrichtlijn betreft dit de Atlantische regio.

Vijf belangrijkste gebieden per subtype bij prioritaire habitattypen:

Indien de variatie in soortensamenstelling van een prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) omvat, zijn per plantensociologisch verbond de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet toegepast, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Drie belangrijkste gebieden per subtype bij niet-prioritaire habitattypen:

Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat, zijn per plantensociologisch verbond de **drie belangrijkste gebieden** geselecteerd. Deze onderverdeling is niet doorgevoerd, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

¹ Het criterium van de 10 belangrijkste gebieden voor prioritaire habitattypen en soorten is een concreet gevolg van de grotere verplichtingen die Nederland heeft t.o.v. deze typen en soorten. Het aantal van de 5 belangrijkste gebieden voor de niet-prioritaire typen en soorten is daarom verdubbeld voor de prioritaire habitattypen en soorten.

² Dit impliceert in het bijzondere geval van de Noordse woelmuis, een soort die sterk onder druk staat en waarvan de populaties in een aantal sterk versnipperde metapopulaties voorkomen dat om voldoende minimum areaal (en voldoende dekking) te halen in plaats van 10 gebieden 12 gebieden geselecteerd worden.

³ Een uitzondering is gemaakt voor verspreid voorkomende soorten en vleermuizen.

2e stap van de selectie: nadere beoordeling

In de tweede stap van het selectieproces wordt onderzocht, in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kan worden aangemerkt. Aanvullend wordt gezien, of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland, aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Dekkingspercentage

Landelijke dekking van de habitats of leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitat of leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van het habitattatype of percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de 1^e stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert wordt gezien, welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende dekking te halen.

Dekkingspercentage prioritaire habitattypen en soorten :

Voor prioritaire habitattypen en soorten hebben de Lid-Staten een bijzondere verantwoordelijkheid, en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt. Globaal is 75% een indicatie voor het verwachte dekkingspercentage.

Dekkingspercentage niet-prioritaire habitattypen en soorten:

Voor ieder niet-prioritair habitattypen en soort wordt een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt¹:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Indien het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, dan worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig is om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar, indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt. Tijdens het Atlantisch seminar in Den Haag is per habitattypen en per soort een nadere indicatie gegeven van het gewenste dekkingspercentage. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: Voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000 netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Bij ruim gedefinieerde habitattypen die zijn ingedeeld in subtypen, worden de dekkingspercentages van de subtypen bij elkaar opgeteld ten behoeve van beoordeling en aanscherping in de tweede stap van de selectie.

¹ Gepubliceerd door het ETC in *Natur und Landschaft*, 1997 (zie ook onder 'Bronnen')

Geografische spreiding

Voor elk habitatype en elke soort wordt gestreefd naar een voldoende geografische spreiding van gebieden binnen het natuurlijke verspreidingsgebied binnen Nederland van het betreffende habitatype of van de betreffende soort. In beginsel betekent dit dat ten minste een gebied in elk van de volgende vijf regio's: noorden (Groningen, Friesland, Drenthe), oosten (Twente, Achterhoek), midden (West-Overijssel, Veluwe, Betuwe, rivierengebied), westen (Noord- en Zuid-Holland, Zeeland) of zuiden (Noord-Brabant, Limburg) wordt geselecteerd. Vrijwel geen enkel habitatype of soort komt in alle vijf regio's voor.

Grensoverschrijdendheid

De lijst van gebieden wordt uitgebreid met gebieden als deze direct grenzen aan aangemelde gebieden in Duitsland of België en hiermee één ecologische eenheid vormen. Dit onder de voorwaarde dat het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende gebied een deel van de habitattypen of -soorten bevat (in gunstige of herstelbare staat van instandhouding) waar de gebieden door Duitsland of België voor zijn aangemeld.

Bijlage III van de Habitatrictlijn:

Fase 1: Nationale beoordeling van het relatieve belang van de gebieden voor elk type natuurlijke habitat van bijlage I en elke soort van bijlage II (met inbegrip van de prioritaire soorten en habitats).

A. Criteria voor de beoordeling van het gebied voor een type natuurlijke habitat van bijlage I .

- a) mate van representativiteit van het natuurlijke habitat in het gebied
- b) door het type natuurlijke habitat bestreken oppervlakte van het gebied ten opzichte van de totale door dit type natuurlijke habitat op het nationale grondgebied bestreken oppervlakte.
- c) mate van instandhouding van de structuur en de functies van het betrokken type natuurlijke habitat en herstelmogelijkheid.
- d) algemene betekenis van het gebied voor de instandhouding van het betrokken type natuurlijke habitat.

B. Criteria voor de beoordeling van het gebied voor een soort van bijlage II

- a) omvang en dichtheid van de populatie van de soort in het gebied ten opzichte van de populaties op het nationale grondgebied.
- b) mate van instandhouding van de elementen van de habitat die van belang zijn voor de betrokken soort en herstelmogelijkheid.
- c) mate van isolatie van de populatie in het gebied ten opzichte van het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort.
- d) algemene beoordeling van de betekenis van het gebied voor de instandhouding van de betrokken soort.

C. Volgens deze criteria delen de Lid-Staten de gebieden die zij op de nationale lijst voorstellen als gebieden welke in aanmerking komen voor aanwijzing als gebied van communautair belang, in al naar gelang van hun betekenis voor de instandhouding van de in bijlage I genoemde typen natuurlijke habitats of de in bijlage II genoemde soorten.

D. Deze lijst omvat de gebieden met prioritaire typen natuurlijke habitats en prioritaire soorten die volgens de onder A en B aangegeven criteria door de Lid-Staten zijn geselecteerd.

Fase 2: Beoordeling van het communautair belang van de op de nationale lijsten geplaatste gebieden

1. Alle door de Lid-Staten in fase 1 aangewezen gebieden met prioritaire typen natuurlijke habitats en/of prioritaire soorten worden beschouwd als gebieden van communautair belang.

2. De beoordeling van het communautaire belang van de overige gebieden die voorkomen op de lijsten van de Lid-Staten, d.w.z. van de bijdrage die zij leveren tot het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een natuurlijke habitat uit bijlage I of van een soort uit bijlage II en/of de coherentie van Natura 2000, geschiedt met inachtneming van de volgende criteria:

- a) de relatieve betekenis van het gebied op nationaal niveau;
- b) de geografische ligging van het gebied ten opzichte van de trekroutes van diersoorten van bijlage II, mede gelet op de vraag of het gebied eventueel deel uitmaakt van een samenhangend ecosysteem aan weerszijden van een of meer binnengrenzen van de Gemeenschap;
- c) de totale oppervlakte van het gebied;
- d) het aantal typen natuurlijke habitats van bijlage I en soorten van bijlage II in het gebied;
- e) de algemene ecologische waarde van het gebied voor de betrokken bio-geografische regio's en/of voor het gehele in artikel 2 bedoelde grondgebied, zowel wat betreft het karakteristieke of unieke aspect van de bestanddelen als wat betreft de combinatie daarvan.

6. Resultaat toepassing criteria

De gekozen selectiemethode heeft als consequentie dat één gebied voor meerdere habitattypen en/of soorten het 'belangrijkste gebied' kan zijn én dat hetzelfde gebied ook voor andere habitattypen en soorten in Brussel aangemeld kan worden. Ten behoeve van de openbare procedure is hiervan een overzicht gemaakt. Dit impliceert tevens dat niet alle gebieden waar kwalificerende waarden voorkomen, worden aangemeld.

De lijst van nieuwe Habitatrichtlijngebieden die wordt voorgesteld (zie het 'Lijstdocument'), bestaat uit de volgende onderdelen:

- reeds aangemelde gebieden¹;
- nieuwe gebieden;
- uitbreiding van reeds aangemelde gebieden;
- gebieden die geheel of gedeeltelijk vervallen.

Voor een aantal verspreid voorkomende soorten wordt nog een voorbehoud gemaakt: Voor Bittervoorn, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Rivierdonderpad en Kamsalamander heeft het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de organisatie RAVON om advies gevraagd. De vraag daarbij is, of voor deze soorten op de thans voorgestelde wijze een voldoende hoog dekkingspercentage wordt gerealiseerd. Dit advies wordt eind februari 2003 verwacht en kan eventueel nog aanleiding zijn om de begrenzing van gebieden aan te passen.

Voor een aantal andere vissoorten (Elft, Zalm en Zeeprik) zijn geen gebieden geselecteerd, omdat er geen duurzame populatie van deze soorten bekend is.

¹ Door samenvoegingen maar ook splitsingen van gebieden is het aantal aangemelde gebieden gewijzigd.

7. Bronnen

Algemeen

- Boillot, F., M-P. Vignault, & J. M. de Benito (1997). Process for assessing national lists of proposed sites of community interest (pSCI) at biogeographical level. *Natur und Landschaft* 72 (11): 474-476.
- Europese Commissie (1994). *Natura 2000. Standaardgegevensformulier. Toelichting.*
- European Commission (1999a). *Atlantic region. Reference list of habitat types and species present in the region. Nieuwe versie van 2002.*
- European Commission (1999b). *Interpretation manual of European Union habitats.* Document Eur 15/2, October 1999.
- European Commission: 'conclusions' *Atlantisch Seminar Kilkee*, Ierland, 1999
- European Commission: 'conclusions' *Atlantisch Seminar Den Haag*, 5-7 juni 2002
- Richtlijn 92.43/EEG (Habitatrichtlijn)
- SymBioSys (kennissysteem vegetatie, Alterra)
- Werkgroep Habitatrichtlijn: *Delegatieverslag Atlantisch Seminar Den Haag*, 5-7 juni 2002
- Website Ministerium für Umwelt und Naturschutz, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (MUNLV) in Noordrijn-Westfalen (<http://www.natura2000.munlv.nrw.de>, stand november 2000)
- CD-ROM Habitat- en Vogelrichtlijngebieden uitgegeven door GIS Vlaanderen (2001)

Habitattypen

- Dort, K.W. van & J.B. den Ouden (1998). *A-locatie bossen in Friesland*. IBN-rapport 382, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Dort, K.W. van & J.B. den Ouden (1998). *A-locatie bossen in Groningen*. IBN-rapport 376, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Dort, K.W. van & J.B. den Ouden (1998). *A-locatie bossen in Zeeland*. IBN-rapport 386, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Hennekens, S.M., J.H.J. Schaminée et al. (2002). *Synbiosys. Kennissysteem vegetatie voor natuurbeheer, natuurbeleid en natuurontwikkeling*. CD-ROM, Alterra, Wageningen.
- Ouden, J.B. den & M.E.A. Broekmeyer (1997). *A-locatie bossen in Utrecht*. IBN-rapport 299, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den & M.E.A. Broekmeyer (1998). *A-locatie bossen in Noord-Brabant*. IBN-rapport 387, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den (1995). *A-locatie bossen in Limburg*. IBN-rapport 136, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den (1998). *A-locatie bossen in Drenthe*. IBN-rapport 300, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den (1998). *A-locatie bossen in Zuid-Holland*. IBN-rapport 377, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den, M. Vocks, M.E.A. Broekmeyer & H.G.J.M. Koop (1996). *A-locatie bossen in Gelderland*. IBN-rapport 240, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Ouden, J.B. den, M.E.A. Broekmeyer & H.G.J.M. Koop (1997). *A-locatie bossen in Overijssel*. IBN-rapport 272, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO), Wageningen.
- Schaminée, J.H.J., A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda (1996). *De vegetatie van Nederland, deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden*. Opulus press, Uppsala, Leiden.
- Schaminée, J.H.J., E.J. Weeda & V. Westhoff (1995). *De vegetatie van Nederland, deel 2. Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden*. Opulus press, Uppsala, Leiden.

- Schaminée, J.H.J., E.J. Weeda & V. Westhoff (1998). *De vegetatie van Nederland, deel 4. Plantengemeenschappen van de kust en binnenlandse pioniermilieus*. Opulus press, Uppsala, Leiden.
- Stortelder A.H.F., J.H.J. Schaminée, & P.W.F.M. Hommel (1999). *De vegetatie van Nederland, deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen*. Opulus press, Uppsala, Leiden.
- Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée & L. van Duuren (2001). *Atlas van de Plantengemeenschappen van Nederland. Deel 1. Wateren, moerassen en natte heiden*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Weeda, E.J., J.H.J. Schaminée & L. van Duuren (2002). *Atlas van de Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 2. Graslanden, zomen en droge hdeiden*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Mollusken

- Bruyne, R. de (2001). *De Nauwe korfslak nauwkeuriger bekeken*. Rapport EIS2001-03, Stichting European Invertebrate Survey (EIS), Leiden, 38 pp.
- Gittenberger, E., Backhuys, W & Ripken, Th.E.J. (1984). *De landslakken van Nederland*. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging.
- Keulen, S.M.A. (1998). De Zegge-korfslak, *Vertigo moulinsiana* (Dupuy 1849) (Gastropoda, Pulmonata) in Nederland. *Corresp.bl. Ned. Malacol. Ver.* 300: 2-9.

Insekten

- Hoekstra B. (1997). Een populatie van het vliegend hert, *Lucanus cervus* (Coleoptera: Lucanidae) in Twente. *Ent. Ber. Amsterdam* 57(6): 93-95.
- Ketelaar, R., D. Groenendijk, K. Veling & V. Kalkman (2001). *Beschermingsplan dagvlinders en libellen van moerassen. Basisdocument voor het soortsbeschermingsplan Laagveenmoerassen*. Rapport 2001.40, De Vlinderstichting, Wageningen & EIS-Nederland, Leiden.
- Krikken, J. & H.C. Pijpers (1982). Het Vliegend Hert, *Lucanus cervus* (Linnaeus) in Nederland. *Nieuwsbrief European Invertebrate Survey Nederland* 12: 35-43.
- Schaik, V.A. van & R.P.G. Geraeds (2001). Eerste vondsten larvenhuidjes Gaffellibel in Nederland. *Natuurhistorisch Maandblad* 90(9): 166-167.
- Smeets, G. & C. Felix (1994). Bijzondere waarnemingen in Limburg. *Vlinders* 9(2): 23-25. (o.a. Spaanse vlag)
- Swaay, C.A.M. van (2000). *Beschermingsplan Grote vuurvlinder 2000-2004*. Rapport Directie Natuurbeheer 39, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.
- Wasscher, M., A. Stroo & N. Dingemanse (red.) (1995). *Verspreidingsgegevens van de Nederlandse libellen*. Stichting European Invertebrate Survey (EIS), Leiden.
- Wynhoff, I. (2001). *At home on foreign meadows. The reintroduction of two Maculinea butterfly species*. Thesis Wageningen Universiteit, 236 pp.

Amfibieën, reptielen, vissen

- Anonymus (199x). Paaiplaats van Rivierprik. De Levende Natuur [Staatsbosbeheermededelingen; welke aflevering van de Levende Natuur dit is?]
- Creemers, R.C.M. (1994). *Voortplantingsplaatsen van amfibieën in uiterwaarden*. Werkgroep Dierecologie KUN/Stichting ARK, Nijmegen/Laag Keppel.

- Crombaghs, B.H.J.M., R.W. Akkermans, R.E.M.B. Gubbels & G. Hoogerwerf (2000). *Vissen in Limburgse beken. De verspreiding en ecologie van vissen in stromende wateren in Limburg*. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Groot, S.J. de (1992). Herstel van riviertrekvisen in de Rijn een realiteit? 8. De Fint. (Alosa fallax). *De Levende Natuur* 93 (6): 182-186.
- Hovenkamp, F. & H.W. van der Meer (1993). *De visfauna van de Nederlandse estuaria: een vergelijkend onderzoek*. NIOZ-rapport 1993-13, Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Texel.
- Leeuw, J. de, E. Winter & T. Bruijse (2002). Riviervis terug in de rivieren? *De Levende Natuur* 103 (1): 10-15.
- Lenders, A.J.W. (2000). *Beschermingsplan vroedmeesterpad en geelbuikvuurpad 2000-2004*. Rapport Directie Natuurbeheer 38. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.
- Lenders, H.J.R. (1992). De Kamsalamander. In: J.E.M. van der Coelen (red.). *Verspreiding en ecologie van amfibieën en reptielen in Limburg*. Stichting RAVON/Natuurhistorisch genootschap in Limburg, Nijmegen/Maastricht.
- Nie, H.W. de (1996). *Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen*. Media Publishing, Doetinchem.
- OVB (2000). *Drentse beekvisen beter bekeken. Soortenbeschermingsplan vissoorten bovenlopen Drentse beken*. Drentse Federatie van Hegelsportvereniging, Assen.

Zoogdieren

- Apeldoorn, R. van, Vliet, F. van der & Nieuwenhuizen, W. (1991). De noordse woelmuis *Microtus oeconomus* en de aardmuis *M. agrestis* op Texel. *Lutra* 34: 53-59.
- Dijkstra, V. (1997). *Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland*. Mededeling 37, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ), Utrecht.
- Kapteyn, K. (1995). *Vleermuizen in het landschap: Over hun ecologie, gedrag en verspreiding*. Schuyt & Co, Haarlem, 224 p.
- La Haye, M, Bergers, P. & Nieuwenhuizen, W. (2001). Beschermingsplan Noordse woelmuis: maatwerk vereist! *Zoogdier* 12(2): 3-8.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (1997). *Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie*. KNNV Uitgeverij, 260 pp.
- Nieuwenhuizen, W., La Haye, M.J.J., & Mertens, F. (2000). *De noordse woelmuis in Fryslan. Naar een duurzame instandhouding*. Alterra-rapport 149, Wageningen, 54 pp.
- Niewold, F.J.J. & G.J.D.M. Müskens (2000). *Perspectief van de bever in Nederland. Herintroductie in de Gelderse Poort en ontwikkelingen elders van 1994-2000*. Alterra-rapport 159, Alterra, Wageningen, 115 pp.
- Niewold, F.J.J. & D.R. Lammertsma (2000). *Ruim tien jaar bevers in de Biesbosch. Een evaluatie van de populatieontwikkeling tot 2000*. Alterra-rapport 015, Alterra, Wageningen, 69 pp.
- Nolet, B.A. (1995). Verspreiding en aantalsontwikkeling van de bever in Nederland in de periode 1988-1994. *Lutra* 38: 30-40.
- Reijnders, P.J.H., C. Verriopoulos & S.M.J.M. Brasseur (1997). *Status of Pinnipeds relevant to the European Union*. IBN Scientific Contributions 8, Institute for Forestry and Nature research (IBN-DLO), Wageningen.
- Vergoossen, W.G. (1992). Een kraamkamer van de ingekorven vleermuis in Midden-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 81(4): 66-74.
- Verheggen, L. (2001) Nieuwe kolonie ingekorven vleermuis. *Zoogdier* 12(2): 32.
- VZZ (2002). *Speciale beschermingszones voor de noordse woelmuis (3e tranche)*. Rapport VZZ 2002.04, Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

Mossen en vaatplanten

- Bolier, A. (2001). Ecologie en verspreiding van Groenknolorchis in Nederland. Stageverslag Hogeschool Delft.
- Maas, P.A. (1999). Het voorkomen van *Apium repens* (Jacq.) Lag. (Kruipend moerasscherm) in Nederland. *Gorteria* 25: 10-17.
- Plate, C.L. (1985) *Luronium natans* (L.) Rafin. In: Mennema et al. (red). *Atlas van de Nederlandse flora. Deel 2. Zeldzame en vrij zeldzame planten*. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht, p 199.
- Pluijm, A. van der (1991). Enkele voor Nederland nieuwe blad- en levermossen in de Brabantse Biesbosch. *Lindbergia* 16: 28-34.
- Rossenaar, A. (2002). Recent onderzoek naar Groenknolorchis: 20.000 exemplaren in Nederland! *Gorteria* 28: 49.
- Tweel, M. van & G. van Wirdum (1999). *Scorpidium vernicosum* in de Meppelerdieplanden. *Buxbaumiella* 48: 21-23.

De bescherming van Habitatrictlijngebieden

De Habitatrictlijngebieden worden juridisch beschermd. De bescherming van deze gebieden kent 3 verschillende fasen, die overeenkomen met de verschillende fasen in de procedure van aanmelding en aanwijzing van Habitatrictlijngebieden.

1. Tot de vaststelling van de communautaire lijst

Tijdens de procedure van aanmelding (tot het moment van de vaststelling van de definitieve Communautaire Lijst) geldt het principe van de 'gemeenschapstrouw' (artikel 10 uit het EG-verdrag). Door de Raad van State is dit als volgt uitgelegd:

"De Afdeling is van oordeel dat het beginsel van de gemeenschapstrouw (artikel 10 van het EG-Verdrag) meebrengt dat de lidstaten en hun organen zich in een geval als dit gedurende de termijn tussen de inzending van een lijst als bedoeld in artikel 4, eerste lid, van de Habitatrictlijn en de vaststelling van de lijst door de commissie, dienen te onthouden van activiteiten die het bereiken van het door de richtlijn voorgeschreven resultaat ernstig in gevaar kunnen brengen."

2. Na de vaststelling van de communautaire lijst

Nadat de gebieden zijn aangemeld, worden ze beoordeeld door de Europese Commissie. De Commissie moet met instemming van de Lid-staten, vervolgens een voorstel voor een lijst van gebieden van communautair belang. Deze Lijst wordt definitief vastgesteld door de Europese Commissie of de Raad. Zodra de communautaire lijst is vastgesteld, treedt artikel 4, vijfde lid van de Habitatrictlijn in werking. Daarin wordt bepaald dat artikel 6 (2^e, 3^e en 4^e lid) van toepassing is op de gebieden die op deze Lijst staan.

Hieronder wordt nader ingegaan op de beschermingsbepalingen uit artikel 6 van de Habitatrictlijn. Ook voor de Vogelrichtlijngebieden geldt het beschermingsregime van artikel 6 (2^e, 3^e en 4^e lid) van de Habitatrictlijn (zo is bepaald in artikel 7).

Kort samengevat bestaat artikel 6 uit drie soorten regels:

- a) *Het eerste lid voorziet in het treffen van de noodzakelijke instandhoudingsmaatregelen en is hoofdzakelijk gericht op positieve en pro-actieve ingrepen. Het gaat hier bijvoorbeeld om beheersplannen gericht op de ecologische vereisten van de natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten.*
- b) *Het tweede lid bepaalt dat kwaliteitsverlies en verstoring van soorten moet worden voorkomen. De Lid-Staten treffen hiervoor preventieve maatregelen.*
- c) *De leden drie en vier regelen de beoordeling van plannen en projecten die significante gevolgen kunnen hebben voor rictlijngebieden, en het treffen van de nodige waarborgen om deze gevolgen te voorkomen of te compenseren.*

De letterlijke tekst van artikel 6 Habitatrictlijn is vermeld op de ommezijde.

3. De definitieve aanwijzing als speciale beschermingszone

Na het vaststellen van de Communautaire lijst hebben de Lid-Staten zes jaar de tijd om gebieden definitief aan te wijzen. Wanneer dit is gebeurd, is heel artikel 6 (dus nu ook 6.1) van kracht. Voor uitleg over de werking van artikel 6 wordt verwezen naar de Handreiking voor de Habitatrictlijn (beschikbaar in het voorjaar van 2003).

De letterlijke tekst van artikel 6 Habitatrictlijn luidt:

Artikel 6

- 1. De Lidstaten treffen voor de speciale beschermingszones de nodige instandhoudingsmaatregelen; deze behelzen zo nodig passende specifieke of van ruimtelijke ordeningplannen deel uitmakende beheersplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen, die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van bijlage I en de soorten van bijlage II die in die gebieden voorkomen.*
- 2. De Lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben.*
- 3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden*
- 4. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, toch moet worden gerealiseerd, neemt de Lid-Staat alle nodige compenserende maatregelen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft. De Lid-Staat stelt de Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen. Wanneer het betrokken gebied een gebied met een prioritaire type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijke gunstige effecten dan wel, na advies van de Commissie, andere dwingende redenen van groot belang worden aangevoerd.*

'Toelichting'

Toelichting op de openbare procedure
Aanmelding Habitatrictlijngebieden

Februari 2003

Aanleiding

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft een ontwerp-lijst met de aan te melden Habitatrictlijngebieden opgesteld. Deze ontwerp-lijst met Habitatrictlijngebieden is – overeenkomstig de eisen van de Habitatrictlijn – totstandgekomen op grond van ecologische selectiecriteria.

Alvorens de Nederlandse bijdrage aan de Europese Commissie toe te zenden, wil de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij graag de mening van betrokkenen vernemen over de ontwerp-lijst met gebieden.

Wilt u reageren?

U wordt in de gelegenheid gesteld in de periode van 19 februari tot en met 18 maart 2003 uw reactie kenbaar te maken. De aanmelding van gebieden is gebaseerd op ecologische criteria zoals opgenomen in het *Verantwoordingsdocument*. U wordt verzocht uw reacties te richten op de ecologische onderbouwing van de selectie en de begrenzing van de geselecteerde gebieden.

U kunt reageren op de volgende zaken:

- De ontwerp-lijst met gebieden en de ecologische onderbouwing daarvan (zie het *Lijstdocument*);
- Het wel of niet voorkomen van de habitattypen en soorten in de geselecteerde gebieden (zie het *Gebiedendocument*);
- De begrenzing van de geselecteerde gebieden (zie *Gebiedendocument*).

Uitgebreide achtergrondinformatie en een brochure zijn beschikbaar.

Hoe kunt u reageren?

U kunt uw schriftelijke reactie sturen naar onderstaand adres:

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Directie Natuurbeheer
'Reactie Habitatrictlijn'
Antwoordnummer 10636
2501 WB DEN HAAG

Tevens kunt u op afspraak mondeling uw reactie kenbaar maken op 11 maart 2003 bij één van de regionale beleidsdirecties van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Voor een afspraak kunt u bellen met het hieronder vermelde algemeen informatienummer van Het LNV-Loket.

De ontwerp-lijst met gebieden, de onderbouwing en de kaarten van de gebieden liggen gedurende de periode van 19 februari tot en met 18 maart 2003 ter inzage ten kantore van de regionale beleidsdirecties van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij; van de vestiging van het Ministerie te Den Haag; van de twaalf provincies en van de Waddengemeenten. De adressen vindt u hieronder. Alle informatie, zoals relevante documenten en kaarten van de gebieden, is op internet beschikbaar: www.minlnv.nl/natura2000.

Wat doet LNV met uw reactie?

De ingebrachte reacties zullen worden betrokken bij het vaststellen van de definitieve lijst met aan te melden Habitatrictlijngebieden. Uw reactie wordt niet individueel beantwoord, maar via een Nota van antwoord. Deze wordt aan u toegestuurd. Vermeldt u daarom duidelijk uw naam en adres bij uw reactie.

Tegen de ontwerp-lijst met Habitatrictlijngebieden staat geen bezwaar en beroep open. Tijdens de procedure van aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden wordt conform de Algemene wet bestuursrecht (Awb) een uitgebreidere procedure gevolgd, waarbij mogelijkheden voor bezwaar en beroep bestaan.

Heeft u vragen?

Voor vragen of het maken van een afspraak voor het mondeling kenbaar maken van uw reactie, kunt u op werkdagen van 8.30 uur tot 16.30 uur bellen met het gratis telefoonnummer van Het LNV-Loket: **0800-2233322**. Of u kunt een e-mail met uw vraag sturen naar: **Habitatrichtlijn@n.agro.nl**. Dit e-mail adres is nadrukkelijk niet bedoeld voor het indienen van uw reactie op de lijst met gebieden.

Er is een brochure beschikbaar over de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden. Deze kunt u downloaden van bovengenoemde website of telefonisch aanvragen via Het LNV-Loket.

Adressen waar u de relevante documenten kunt inzien:

Ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Regiodirectie Noord
Cascadeplein 6
9726 AD GRONINGEN

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Regiodirectie Noordwest
Dalsteindreef 5
1112 XC DIEMEN-ZUID

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Regiodirectie Oost
Verzetslaan 554
7411 HX DEVENTER

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Regiodirectie Zuidwest
Burgemeester de Raadsingel 69
3311 JG DORDRECHT

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Regiodirectie Zuid
Keizersgracht 5
5611 GB EINDHOVEN

Provinciehuizen

Provincie Drenthe
Westerbrink 1
9405 BJ ASSEN

Provincie Flevoland
Visarendreef 1
8232 PH LELYSTAD

Provincie Friesland
Tweebaksmarkt 52
8911 KZ LEEUWARDEN

Provincie Gelderland
Markt 11
6811 CG ARNHEM

Provincie Groningen
Martinikerkhof 1
9712 JG GRONINGEN

Provincie Limburg
Limburglaan 10
6229 GA MAASTRICHT

Provincie Noord-Brabant
Brabantlaan 601
5216 TV 'S-HERTOGENBOSCH

Provincie Noord-Holland
Houtplein 33
2012 DE HAARLEM

Provincie Utrecht
Pythagoraslaan 10 a
3584 BB UTRECHT

Provincie Zeeland
Abdij 601
4331 BK MIDDELBURG

Provincie Overijssel
Luttenbergstraat 2
8012 EE ZWOLLE

Provincie Zuid-Holland
Zuid-Hollandplein 1
2596 AW 'S-Gravenhage

Waddeneilanden:

Gemeente Texel
Groeneplaats 1
1791 CC DEN BURG

Gemeente Ameland
Jelmeraweg 1
9162 EA BALLUM

Gemeente Terschelling
Burg. Van Heusdenweg 10a
8881 EB TERSCHELLING-WEST

Gemeente Vlieland
Dorpsstraat 127
8899 AE VLIELAND

Gemeente Schiermonnikoog
Nieuwestreek 5
9166 LX SCHIERMONNIKOOG

'Lijstdocument'

Overzicht van gebiedsselectie voor
de Habitatrictlijn

Februari 2003

Inhoud:

1. Inleiding
2. Selectie van gebieden
 - 2.1. Lijst van geselecteerde, al aangemelde gebieden
 - 2.2. Lijst van geselecteerde, nieuwe gebieden
 - 2.3. Lijst niet geselecteerde, al aangemelde gebieden
3. Selectie per habitatype en per soort
 - 3.1. Leeswijzer
 - 3.2. Gebieden geselecteerd voor de habitatypen (bijlage I van de Habitatrichtlijn)
 - 3.3. Gebieden geselecteerd voor de soorten (bijlage II van de Habitatrichtlijn)

Bijlage: Overzichtskaart

1. Inleiding

Nederland heeft al eerder in 1996 en 1998 een lijst van Habitatrictlijngebieden aangemeld in Brussel. De Europese Commissie heeft Nederland gevraagd om in de loop van april 2003 met een afrondend voorstel voor de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden te komen. In dit document is een ontwerp-lijst opgenomen. Deze lijst omvat zowel de al eerder aangemelde als een aantal nieuwe gebieden.

Op basis van de reacties uit de openbare procedure wordt een definitieve afrondende lijst door de Nederlandse regering vastgesteld.

De ontwerp-lijst zoals opgenomen in hoofdstuk 2 van dit document ('Lijstdocument') is gebaseerd op de criteria zoals verwoord in het 'Verantwoordingsdocument'. Hoofdstuk 3 geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden, waarbij steeds expliciet is aangegeven hoe de Europese Commissie de eerdere aanmeldingen heeft beoordeeld.

2. Selectie van gebieden

De selectie van gebieden heeft plaatsgevonden op basis van de criteria zoals toegelicht in het 'Verantwoordingsdocument'. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van alle geselecteerde gebieden: de gebieden die al in een eerdere fase zijn aangemeld in Brussel en de nieuwe gebieden. De meeste gebieden selecteren voor meerdere habitattypen en/of soorten. Dit betekent dat ze voor meerdere habitattypen en/of soorten tot de "belangrijkste gebieden" behoren of dat ze omwille van de aanvullende criteria zijn toegevoegd aan de selectie. Voor slechts een beperkt aantal gebieden geldt dat ze omwille van één (prioritair) habitatype of (prioritaire) soort zijn geselecteerd.

Met de geselecteerde gebieden levert Nederland voor de op haar grondgebied voorkomende habitattypen en soorten een voldoende bijdrage aan de Europese lijst van gebieden van communautair belang. De tekortkomingen van de eerdere aanmeldingen worden met wijzigingen in de database van de al aangemelde gebieden en met de aanmelding van nieuwe gebieden opgelost.

In paragraaf 2.4. is een overzichtskaart opgenomen. Voor de meer gedetailleerde begrenzing van de gebieden wordt verwezen naar het 'Gebiedendocument'.

2.1. Lijst van geselecteerde, al eerder aangemelde gebieden

De onderstaande gebieden zijn al aangemeld in 1996 of 1998. Voor een aantal van deze gebieden is de begrenzing aangepast. Er zijn onder meer gebieden waarvan grote delen niet langer meebegrensd zijn. Dit betreft bijvoorbeeld **Oosterschelde** (zonder Zoommeer en Markiezaat) en **Friese IJsselmeerkust** (zonder zuidkust). Voor andere reeds aangemelde gebieden is de begrenzing beperkt tot de belangrijkste kernen, waardoor deelgebieden zijn vervallen (o.a. bij **Weerter- en Budelerbergen**, **Dinkelland**, **Geuldal**, **Kempenland** en **Sallandse Heuvelrug**). Ten slotte zijn er gebieden waarbij de begrenzing is verruimd, in verband met de beoordeling van de Europese Commissie. Voorbeelden hiervan zijn de gebieden **Wieden**, **Veluwe**, **Westerschelde** en **Maasduinen**.

1	Alde Feanen	40	Krammer-Volkerak
2	Bakkeveense Duinen *	41	Leudal
3	Bargerveen	42	Loonse en Drunense Duinen en de Brand
4	Bemelerberg en Schiepersberg	43	Maasduinen
5	Biesbosch	44	Manteling van Walcheren
6	Borkeld	45	Mariapeel en Deurnesepeel
7	Botshol	46	Meijndel en Berkheide
8	Brunssummerheide	47	Meinweg
9	Buurserzand en Haaksbergerveen	48	Naardermeer
10	Coepelduynen	49	Nieuwkoopse Plassen en de Haeck
11	Dinkelland	50	Noordhollands Duinreservaat
12	Drentsche Aa	51	Noordzeekustzone
13	Drents-Friese Wold	52	Olde Maten en Veerslootlanden +
14	Duinen Ameland **	53	Oosterschelde
15	Duinen Goeree	54	Ossendrecht
16	Duinen Schiermonnikoog **	55	Regte Heide en Riels Laag
17	Duinen Schoorl	56	Ringselven en Kruispeel ##
18	Duinen Terschelling **	57	Rottige Meenthe en Oldelamer
19	Duinen Texel **	58	Sallandse Heuvelrug
20	Duinen Vlieland **	59	Savelsbos
21	Duinen Zwanenwater	60	Solleveld
22	Duinen Den Helder-Callantsog	61	Springendal en Dal ven de Mosbeek
23	Dwingelderveld	62	St. Pietersberg en Jekerdal
24	Engbertsdijksvenen	63	Strabrechtse Heide en Beuven
25	Fochteloërveen en Esmeer	64	Vecht en Beneden-Regge
26	Friese IJsselmeerkust	65	Veluwe
27	Gelderse Poort	66	Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek
28	Geuldal	67	Voordelta
29	Grensmaas	68	Voornes Duin
30	Grevelingen	69	Waddenzee
31	Groote Heide – De Plateaux	70	Weerribben +
32	Groote Peel	71	Weerterbos ##
33	Haringvliet	72	Westduinpark en Wapendal
34	Havelte-oost #	73	Westerschelde ++
35	Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen	74	Wieden +
36	Kempenland	75	Wierdense Veld
37	Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingduinen	76	Witterveld
38	Kop van Schouwen	77	Zwarte Water
39	Korenburgerveen	78	Zwin

* De oude aanmelding betrof een groter gebied onder de naam 'Bakkeveen'.

** Bij de oude aanmelding waren de eilanden onderdeel van het gebied 'Waddenzee'.

De oude aanmelding omvatte ook het westelijk deel onder de naam 'Havelte'.

Dit gebied was bij de oude aanmelding onderdeel van 'Weerter- en Budelerbergen'.

+ Deze gebieden zijn bij de oude aanmelding gezamenlijk aangemeld.

++ Definitieve aanmelding is afhankelijk van de uitkomst van de bilaterale afspraken tussen de Europese Commissie en België bij het vaststellen van de Belgische bijdrage aan de Europese lijst van Habitatrictlijngebieden.

2.2. Lijst van geselecteerde, nieuwe gebieden

Voor een aantal habitattypen en soorten heeft Nederland naar het oordeel van de Europese Commissie tot nu toe onvoldoende gebieden aangemeld. Het betreft onder meer de habitattypen Jeneverbesstruwelen, orchideeënrijke graslanden en blauwgraslanden en een prioritaire soort als de Noordse woelmuis. De ontwerp-lijst van geselecteerde nieuwe gebieden komt in voldoende mate tegemoet aan de vraag van de Europese Commissie.

79 Aamsveen	107 Lonnekermeer
80 Abdij Lilbosch en Klooster Mariahoop	108 Luistenbuul en Koekoeksche Waard
81 Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek *	109 Mantingerbos
82 Amerongse Bovenpolder	110 Mantingerzand
83 Bekendelle	111 Noorbeemden
84 Bennekomse Meent	112 Norgerholt
85 Bergvennen en Brecklenkampse Veld	113 Oeffeltermeent
86 Boddenbroek	114 Oostelijke Vechtplassen
87 Boetelerveld	115 Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen
88 Boschhuizerbergen	116 Oude Maas
89 Bruuk	117 Polder Stein
90 Bunder- en Elsoërbos	118 Polder Westzaan
91 Canisvlietse Kreek	119 Rijswaard en Kil van Hurwenen
92 Drouwenezand	120 Roerdal
93 Elperstroom	121 Sarsven en de Banen
94 Geleenbeekdal	122 Stelkampsveld
95 Gouwzee en kustzone Muiden	123 Swalmdal
96 Groot Zandbrink	124 Teeselinksven
97 Groote Gat	125 Ulvenhoutse Bosch
98 Groote Wielen	126 Veluwemeer-Wolderwijd
99 Hollands Diep (oeverlanden)	127 Vogelkreek
100 IJsseluitwaerden	128 Wijnjeterper Schar en Terwispeler Grootschar
101 Ilperveld en Oostzanerveld	129 Willinks Weust
102 Kolland en Overlangbroek	130 Witte Veen
103 Kunderberg	131 Wooldse Veen
104 Langstraat bij Sprang-Capelle	132 Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder
105 Lemselermaten	133 Zeldersche Driessen
106 Lieftingsbroek	134 Zwarte Meer

* Het 'Agelerbroek en Voltherbroek' zijn reeds aangemeld als onderdeel van 'Dinkelland'

2.3. Lijst van niet-geselecteerde, reeds aangemelde gebieden

Een beperkt aantal gebieden van de eerdere aanmeldingen vervalt. De reden hiervoor is dat het habitatype waarvoor deze gebieden oorspronkelijk zijn geselecteerd, niet of niet meer in voldoende goede staat van instandhouding in de betreffende gebieden voorkomt. In de plaats van deze gebieden zijn andere gebieden geselecteerd, op basis van de criteria zoals opgenomen in het 'Verantwoordingsdocument'.

a	Leekstermeer
b	Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven
c	Vosbroek en Schinveldse bossen
d	Zuidlaardermeer

3. Selectie per habitatype en per soort

3.1. Leeswijzer

In hoofdstuk 3.2. en 3.3. wordt per habitatype en per soort de selectie van de gebieden gegeven.

Namen van habitatypen en soorten:

Voor de naamgeving van de habitatypen en soorten is gebruik gemaakt van de officiële vertaling van de richtlijn. Omwille van de leesbaarheid worden echter de Nederlandse namen voor de Latijnse namen weergegeven. Een omschrijving van de habitatypen is opgenomen in een 'Interpretation Manual of European Union Habitats', te vinden op de website van de Europese Commissie (<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/habit-en.pdf>). De voor Nederland relevante habitatypen staan op een referentielijst¹ en worden nader omschreven in het door het ministerie van LNV uit te geven boekwerk "De Europese Natuur in Nederland – Habitattypen (Janssen & Schaminée, in voorbereiding)". De tekst van dit boek wordt geplaatst op de website van het ministerie van LNV.

Namen van gebieden:

In de tekst is de status van aanmelding van de gebieden aangegeven:

- Namen van gebieden die al zijn aangemeld staan in vet lettertype (bijvoorbeeld: **Naardermeer**).
- Namen van nieuwe gebieden die nog niet zijn aangemeld staan in vet cursief (bijvoorbeeld: *Stelkampsveld*).
- Namen van nieuwe gebieden die reeds zijn aangemeld maar vervallen in het nieuwe voorstel hebben een grijze ondergrond (bijvoorbeeld Leekstermeer).

Inhoud tekstkader:

De beoordeling van de Europese Commissie van de aanmeldingen tot nog toe is aangegeven voor elk habitatype en elke soort (gebaseerd op het verslag van het Atlantische biogeografische seminar dat in juni 2002 is gehouden)¹. De betekenis van de gehanteerde begrippen wordt hieronder toegelicht. Het betreft de habitatypen (bijlage I Habitatrichtlijn) en soorten (bijlage II Habitatrichtlijn) zoals opgenomen in de Nederlandse Referentielijst¹.

Voorts wordt in het kader een toelichting gegeven op eventueel nieuw voorgestelde gebieden, op het aantal geselecteerde gebieden (als dit afwijkt van de gehanteerde criteria) en op het internationale belang van een

¹ De referentielijst en de conclusies van het Atlantisch biogeografisch seminar staan op de website van het ministerie van LNV.

habitattype of soort.

Database:

De Lidstaten zijn verplicht om de gebieden die worden voorgesteld voor aanwijzing onder de Habitatrichtlijn, bij de Europese Commissie aan te melden middels een speciaal voor dat doel ontwikkeld formulier. Dit "Informatieformulier voor als Natura 2000-gebied voorgestelde gebieden" is in 1997 in het Publikatieblad van de EG bekend gemaakt (L 107, 27.4.97). Hierop dienen in elk geval de volgende gegevens te worden ingevuld: (1) naam, nummer en ligging van het gebied, (2) ecologische informatie zoals de in het gebied voorkomende habitattypen van bijlage I en soorten van bijlage II, (3) gebiedsbeschrijving en (4) beschermingsstatus. Deze gegevens worden opgenomen in een database die de Commissie in staat moet stellen om de totstandkoming van het ecologische netwerk Natura 2000 te coördineren. Om de verwerking van de gegevens zo efficiënt mogelijk te laten verlopen is op grond van het formulier een database ontwikkeld die moet worden bijgewerkt en aangevuld bij nieuwe aanmeldingen en in de toekomst ook bij wijzigingen die zich in de gebieden voordoen.

Bij beoordeling gehanteerde begrippen

De onderstaande begrippen worden door de Europese Commissie gebruikt in haar beoordeling van de database.

CODE	BETEKENIS
CD	Correction of Data: data correctie nodig
SUF	Sufficient representation: voldoende gebieden zijn aangemeld
SUF CD	Sufficient representation after correction of data: voldoende gebieden zijn aangemeld, maar data correctie nodig
I MINOR	Minor insufficient: onvoldoende gebieden aangemeld, maar kan worden opgelost met aanvullingen in de data van reeds aangemelde gebieden
I MOD	Moderately insufficient: onvoldoende gebieden zijn aangemeld, aanvullende selectie van gebieden nodig
I MOD G	Moderately insufficient geographically: onvoldoende gebieden aangemeld, met name in een bepaalde regio (G = geografisch)
I MOD G (N)	Moderately insufficient geographically: onvoldoende gebieden aangemeld, met name in de Noordelijke regio
I MOD G (NW)	Moderately insufficient geographically: onvoldoende gebieden aangemeld, met name in de Noordwestelijke regio

I MAJOR	Major insufficient: nog geen of nauwelijks gebieden aangemeld, aanvullende selectie en aanmelding van nieuwe gebieden nodig
I MAJOR G	Major insufficient geographically: in bepaalde regio ontbreken gebieden
SCIENTIFIC RESERVE	Scientific reserve: nadere wetenschappelijke beoordeling en/of aanmelding andere gebieden nodig
MARINE REVIEW	Algemeen wetenschappelijk voorbehoud vanwege wetenschappelijke onzekerheid ten aanzien van habitat en soortverspreiding in mariene gebieden (buiten de kustzone)
ECOLOGICAL VARIATION	De variatie in soortensamenstelling per habitatype kan zodanig groot zijn dat het type meerdere plantensociologische eenheden (subtypen op verbondsniveau) omvat. Elk subtype moet in de selectie vertegenwoordigd zijn
RESERVE	Voorbehoud

3.2. Gebieden geselecteerd voor de habitattypen (bijlage I van de Habitatrichtlijn)

Dit hoofdstuk geeft per habitatype de selectie van de belangrijkste gebieden zoals opgenomen op bijlage I van de Habitatrichtlijn en voor zover vermeld op de Referentielijst van Nederland. Gebieden kunnen voor meer dan één habitatype zijn geselecteerd.

1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken

Drie belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Voordelta, Noordzeekustzone**

Beoordeling Europese Commissie (2002): MARINE REVIEW

Voor dit habitatype zijn voorlopig alleen gebieden binnen de kustzone geselecteerd. De beoordeling van dit habitatype buiten de territoriale wateren op het Nederlands Continentaal Plat is opgeschort, totdat in Europees verband meer duidelijkheid bestaat over de exacte omschrijving en het voorkomen van dit habitatype en andere mariene habitattypen en mariene soorten in de Noordzee. Tevens worden in dit verband de selectiecriteria voor de offshore gebieden verder uitgewerkt.

1130 Estuaria

Twee enige gebieden: **Waddenzee (Eems-Dollard), Westerschelde**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G & CD

De **Waddenzee** was reeds aangemeld, maar nog niet voor dit type. Het gebied kwalificeert middels het Eems-Dollard estuarium. Aanpassing van de database en de begrenzing van het Waddenzeegebied levert voor dit type voldoende gebieden op, zodat geen extra gebieden hoeven te worden aangemeld.

1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten²

Twee enige gebieden: **Waddenzee, Voordelta**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

² De slikwadden en zandplaten van Oosterschelde en Westerschelde maken onderdeel uit van respectievelijk habitatype #1160 en 1130.

1160 Grote, ondiepe krekens en baaien

Enige gebied: **Oosterschelde**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (Salicornia sp.) en andere zoutminnende soorten

Vijf belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Duinen van Goeree (Kwade Hoek), Grevelingen, Duinen Texel, Zwin**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (Spartinion maritimae)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Voor dit habitatype zijn geen gebieden geselecteerd in verband met de slechte kwaliteit (dominantie van de exoot Engels slijkgras) waarin het type in Nederland voorkomt. Er worden wel gebieden voor dit type aangemeld, maar de kwaliteit wordt dan in de database als 'insignificant' beoordeeld.

1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (Glauco-Puccinellietalia maritimae)

Vijf belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Duinen Texel, Westerschelde, Duinen van Goeree (Kwade Hoek), Oosterschelde**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2110 Embryonale wandelende duinen

Vijf belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Duinen Terschelling, Duinen Schiermonnikoog, Duinen van Goeree (Kwade Hoek), Zwin**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (Ammophila arenaria; z.g. witte duinen)

Vijf belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog, Duinen van Goeree**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2130 * Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

PRIORITAIR

Tien belangrijkste gebieden: **Duinen Schiermonnikoog, Duinen Terschelling, Duinen Texel, Noordhollands Duinreservaat, Kennemerduinen en AW-Duinen, Coepelduynen, Meijendel en Berkheide, Voornes Duin, Duinen van Goeree, Kop van Schouwen**

Het gebied **Duinen Den Helder – Callantsoog** kwalificeert niet bij de belangrijkste 10 gebieden, maar dit reeds aangemelde gebied blijft opgenomen in de lijst. Redenen hiervoor zijn het relatieve belang van dit prioritaire habitattype dat ter plekke in voldoende staat van instandhouding aanwezig is en dat het gebied een belangrijke verbindingzone vormt tussen de duinen van de Waddeneilanden en de Hollandse kustduinen.

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Het betreft een habitattype waarvoor Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid heeft vanwege het grote areaal en goede kwaliteit in ons land en het voorkomen van enkele tot ons land beperkte varianten.

2140 * Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (Empetrum nigrum)

PRIORITAIR

Zeven belangrijkste gebieden: **Duinen Ameland, Duinen Terschelling, Duinen Vlieland, Duinen Texel, Duinen Zwanenwater, Duinen Schoorl, Noordhollands Duinreservaat**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Bij de aanmelding van gebieden in 1999 is verzuimd dit habitattype in de database te vermelden voor de vier Waddeneilanden waar dit type in goede kwaliteit voorkomt. Aanpassing van de database levert voor dit type voldoende gebieden op.

2150 * Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (Calluno-Ulicetea)

PRIORITAIR

Vier gebieden: Kennemerduinen en AW-Duinen, Solleveld, Westduinpark en Wapendal, Kop van Schouwen

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR & RESERVE

Het voorkomen van dit habitatype (in reeds om andere redenen aangemelde gebieden) werd pas na de aanmelding in 1999 onderkend. Aanpassing van de database levert voor dit type voldoende gebieden op.

2160 Duinen met Duindoorn (Hippophaë rhamnoides)

Vijf belangrijkste gebieden: Duinen Texel, Kennemerduinen en AW-Duinen, Meijendel en Berkheide, Voornes Duin, Kop van Schouwen

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2170 Duinen met Kruiwilg (Salix repens ssp. argentea) (kruiwilgstruweel = Salicion arenariae)

Verbond der wilgenbroekstruwelen (Salicion cinereae)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Ameland, Duinen Terschelling, Duinen Zwanenwater

Kraaihei-verbond (Empetrium nigri)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Schiermonnikoog, Duinen Terschelling, Duinen Texel

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Het habitatype komt voor in meer dan de tot nu toe vermelde, reeds aangemelde gebieden. Aanpassing van de database levert voor dit type voldoende gebieden op.

2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)

Drie belangrijkste gebieden: Voornes Duin, Noordhollands Duinreservaat, Meijendel en Berkheide

Zomereik-verbond (Quercion roboris)

Drie belangrijkste gebieden: Manteling van Walcheren, Duinen Schoorl, Kennemerduinen en AW-Duinen

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2190 Vochtige duinvalleien

Knopbies-verbond (Caricion davallianae)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Vlieland, Duinen Schiermonnikoog, Voornes Duin

Verbond van Zwarte zegge (Caricion nigrae)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Terschelling, Duinen Zwanenwater, Duinen Texel

Verbond van Stekelharig kranswier (Charion fragilis)

Drie belangrijkste gebieden: Kennemerduinen en AW-Duinen, Duinen Texel, Voornes Duin

Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (Potamion gramineae)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Terschelling, Duinen Texel, Voornes Duin

Verbond van Waternavel en Stijve moerasweegbree (Hydrocotylo-Baldellion)

Drie belangrijkste gebieden: Duinen Ameland, Duinen Terschelling, Kop van Schouwen

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Het habitatype komt voor in meer dan de tot nu toe vermelde, reeds aangemelde gebieden. Aanpassing van de database levert voor dit type voldoende gebieden op.

2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)

Vijf belangrijkste gebieden: Veluwe, Maasduinen, Strabrechtse Heide en Beuven, Groote Heide - De Plateaux, Buurserzand en Haaksbergerven

Aanvulling op selectie als grensoverschrijdend gebied en ten behoeve van het bereiken van voldoende geografische spreiding: **Ossendrecht**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

2320 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Kraaihei (Empetrum nigrum)

Vijf belangrijkste gebieden: **Dwingelderveld, Drents-Friese Wold, Bakkeveense Duinen, Havelte-oost, Mantingerzand**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

De landelijke dekking van dit habitattype in de reeds aangemelde gebieden was te laag. Door selectie van **Mantingerzand** en aanmelding van **Drouwenerzand** (geselecteerd voor #5130) voor dit type wordt de dekking verhoogd tot ongeveer 65%. Beide nieuw aan te melden gebieden zijn eigendom van natuurbeherende instanties.

2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (Corynephorus en Agrostis-soorten) op landduinen

Vier belangrijkste gebieden: **Maasduinen, Veluwe, Loonse en Drunense Duinen en de Brand, Drents-Friese Wold**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (Littorelletalia uniflorae)

Vier belangrijkste gebieden: **Strabrechtse Heide en Beuven, Drents-Friese Wold, Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen, Bergvennen en Brecklenkampse Veld**

Te verwijderen van de gebiedenlijst: **Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Het eerder voor dit type geselecteerde gebied **Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven** voldoet niet: het type is daar niet meer in voldoende goede staat ontwikkeld. Voorgesteld wordt om dit gebied te laten afvallen en te vervangen door **Bergvennen en Brecklenkampse Veld**, dat tegenwoordig als gevolg van

herstelmaatregelen voor dit type verreweg het belangrijkste gebied in ons land is. De selectie is beperkt tot vier gebieden omdat deze ruim 60% van de landelijke oppervlakte omvatten en het type in geen andere gebieden in kwalitatief goede staat voorkomt. Het gebied **Bergvennen en Brecklenkampse Veld** is eigendom van een natuurbeherende instantie.

3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)

Naaldwaterbies-verbond (*Eleocharition acicularis*)

Drie belangrijkste gebieden: **Strabrechtse Heide en Beuven, Lonnekermeer, Sarsven en de Banen**

Verbond van Waternavel en Stijve moerasweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)

Drie belangrijkste gebieden: **Dinkelland, Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen, Boddenbroek**

Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion graminei*)

Drie belangrijkste gebieden: **Teeselinksven, Veluwe, Weerterbos**

Dwergbiezen-verbond (*Nanocyperion flavescens*)

Drie belangrijkste gebieden: **Dinkelland, Veluwe, Lemselermaten**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

De landelijke dekking van dit habitatype was tot nu toe zeer laag (< 5%), daar slechts één gebied voor dit type was aangemeld (**Maasduinen**). Een aantal reeds om andere redenen aangemelde gebieden zal ook voor dit type aangemeld worden, maar daarnaast wordt de aanmelding van vijf nieuwe gebieden noodzakelijk geacht. De gebieden **Sarsven en de Banen** en **Boddenbroek** zijn NB-wet gebieden en net als het **Teeselinksven, Lemselermaten** en **Lonnekermeer** eigendom van een natuurbeherende organisatie. Het **Lonnekermeer** kwalificeert tevens voor #1042 Gevlekte witsnuitlibel (waarvoor het één van de twee gebieden met de grootste populatie in ons land is).

De landelijke dekking blijft met de nieuwe gebieden aan de lage kant (ruim 20%). Dit wordt echter als voldoende beschouwd omdat het hier een erg verspreid voorkomend habitatype betreft dat op de meeste plekken maar een geringe oppervlakte beslaat en omdat de selectie de kwalitatief beste en duurzaamste gebieden bevat (mede door investering in beheersmaatregelen).

3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren benthische vegetaties met kranswieren (Chara spp.)

Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)

Drie belangrijkste gebieden: *Gouwzee en Kustzone Muiden, Veluwemeer-Wolderwijd, Naardermeer*

Glanswier-verbond (*Nitellion flexilis*)

Drie belangrijkste gebieden: *Vlijmens Ven/Moerputten/Bossche Broek, Sarsven en de Banen, Langstraat bij Sprang-Capelle*

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

Voor dit habitatype waren tot nu toe zes gebieden aangemeld. Hiervan voldoen er twee niet meer (*Krammer-Volkerak, Alde Feanen*), doordat het type niet (meer) of in onvoldoende mate aanwezig is. De landelijke dekking was tot nu toe zeer laag, door het ontbreken van enkele gebieden met een zeer groot oppervlakte (honderden hectaren) van dit type. De aanmelding van vier nieuwe gebieden wordt noodzakelijk geacht. De eerste twee gebieden, *Gouwzee en Kustzone Muiden* en *Veluwemeer-Wolderwijd*, zorgen voor voldoende dekking en hebben een zo groot areaal aan kranswieren dat ze tot de Europese topgebieden behoren. De andere twee gebieden zijn kleiner en liggen in het zuiden van het land (*Sarsven en de Banen* en *Langstraat bij Sprang-Capelle*). Deze worden voor dit type geselecteerd om ervoor te zorgen dat ook het tweede verbond (en daarmee de ecologische variatie binnen het type) goed vertegenwoordigd is. Beide gebieden zijn ook voor andere typen geselecteerd en zijn eigendom van natuurbeherende organisaties. De *Gouwzee en Kustzone Muiden* en het *Veluwemeer-Wolderwijd* zijn beiden reeds aangewezen als Vogelrichtlijngebied; de kustzone bij Muiden is deels NB-wet gebied.

3150 Van nature eutrofe meren met vegetaties van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)

Vijf belangrijkste gebieden: **Wieden, Nieuwkoopse Plassen en de Haeck, Oostelijke Vechtplassen, Veluwemeer-Wolderwijd, Zwarte Meer**

Te verwijderen van de gebiedenlijst: **Leekstermeer, Zuidlaardermeer**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

Twee reeds aangemelde gebieden (**Leekstermeer, Zuidlaardermeer**) kunnen niet gehandhaafd blijven, doordat de watervegetatie daar zeer slecht ontwikkeld is. Daarom levert alleen een aanpassing van de database niet voldoende gebieden op voor dit type. Om voldoende dekking te krijgen worden drie nieuwe gebieden voor dit type geselecteerd, waarvan de **Oostelijke Vechtplassen** en het **Veluwemeer-Wolderwijd** tevens om andere (belangrijkere) redenen zijn geselecteerd. Het **Zwarte Meer** is uitsluitend voor dit type geselecteerd. Met de nieuwe gebieden wordt de landelijke dekking van dit type ingeschat op ongeveer 50% (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen).

3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren

Vijf belangrijkste gebieden: **Dwingelderveld, Maasduinen, Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen, Witterveld, Veluwe**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Voor dit habitatype zijn tot nu toe drie gebieden aangemeld. Voor dit habitatype behoeven geen nieuwe gebieden te worden aangemeld omdat het in voldoende mate in andere, reeds om andere redenen aangemelde gebieden voorkomt. Aanpassing van de database levert voor dit type voldoende gebieden op.

3260 Submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (Ranuncion fluitantis en Callitricho-Batrachion)

Waterlelie-verbond (Nymphaeion)

Twee belangrijkste gebieden: **Biesbosch, IJsseluiterwaarden**

Verbond van Grote waterranonkel (Ranuncion peltati)

Drie belangrijkste gebieden: **Geuldal, Grensmaas, Swalmdal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Voor dit habitatype waren vijf gebieden aangemeld, waarvan er echter drie het type niet of in onvoldoende mate herbergen (**Drentsche Aa, Kempenland en Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen**). Voor dit type zijn daarom twee nieuwe gebieden geselecteerd (**IJsseluiterwaarden en Swalmdal**) die tot de belangrijkste gebieden behoren, maar ook voor andere (belangrijkere) typen/soorten zijn geselecteerd. Binnen dit type is het Waterlelie-verbond een weinig duurzame variant. Er zijn slechts twee riviergebieden geselecteerd waarvan het type reeds langere tijd bekend is.

3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot de Rivierganzenvoet-associatie en/of het Moerasandijvie-verbond (Chenopodietum rubri p.p. en Bidention p.p.)

Drie belangrijkste gebieden: **Gelderse Poort, Biesbosch, Grensmaas**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Het type komt langs vrijwel alle rivieren voor, maar over een klein oppervlakte en vaak onbestendig. Het natuurlijke voorkomen van dit habitatype langs rivieroeveren wordt door de drie aangemelde gebieden voldoende afgedekt. De selectie van meer gebieden voor dit habitatype draagt niet in voldoende mate bij aan het dekkingspercentage.

4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)

Dophei-verbond (Ericion tetralicis)

Drie belangrijkste gebieden: **Dwingelderveld, Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen, Boetelerveld**

Hoogveenmos-verbond (Oxycocco-Ericion)

Drie belangrijkste gebieden: **Wieden, Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland, Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder**

Aanvulling op selectie als grensoverschrijdend gebied: **Witte Veen**³

De reeds aangemelde gebieden **Wierdense Veld, Kempenland en Regte Heide en Riels Laag** kwalificeren niet bij de belangrijkste gebieden; gezien het belang van het type in internationaal opzicht en omdat het habitatype in alle drie de gebieden in goede kwaliteit voorkomt, blijven de gebieden op de lijst staan⁴; het **Wierdense Veld** is bovendien van belang vanwege de grote oppervlakte van het type en de aanwezigheid van type 7120.

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G & ECOLOGICAL VARIATION

De aanmelding voor dit type was tot nog toe onvoldoende, wegens onvoldoende geografische spreiding en onvoldoende dekking van de variatie binnen dit habitatype: het in Noord-Holland voorkomende subtype Moerasheide (verbond Oxycocco-Ericion) was nog niet vertegenwoordigd in een gebied. Het is echter een subtype waarvoor Nederland een zeer grote internationale verantwoording heeft. De aanmelding van twee nieuwe gebieden (**Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder; Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland**) is hiervoor noodzakelijk. Beide gebieden zijn voor het grootste deel eigendom van natuurbeherende organisaties. Tevens worden andere gebieden ook voor dit subtype aangemeld.

De andere variant van het type (verbond Ericion tetralicis) heeft qua voorkomen een zwaartepunt in Nederland, zodat ons land ook hiervoor een belangrijke verantwoording heeft, maar is minder zeldzaam. De variant heeft een ruime verspreiding en wordt ook in diverse om andere redenen geselecteerde terreinen aangetroffen. Het **Boetelerveld** (niet eerder geselecteerd daar het gebied kleiner is dan 250 ha; eigendom van een natuurbeherende organisatie) is toegevoegd, omdat het een van de weinige

³ Het gebied grenst aan het "Witte Venn, Krosewicker Grenzwald" dat door de deelstaat Noordrijn-Westfalen is aangemeld onder de Habitatrichtlijn. Daarbij is opgemerkt: "Nordrhein-Westfalen trägt außerdem durch die Verbindung mit den grenzübergreifenden Feuchtheiden und Mooren auf niederländischer Seite (Bereich des Witte Venn) zur Vervollständigung des kohärenten und repräsentativen Biotopnetzes NATURA 2000 bei. Hervorzuheben sind darüberhinaus die repräsentativen Vorkommen nährstoffarmer Stillgewässer, die landesweit selten und gefährdet sind."

⁴ Het gebied **Huis ter Heide, Plakkeven en Leikeven** was ook voor dit type aangemeld. De selectie van dit gebied was echter gebaseerd op type #3110, waarvoor het type niet meer kwalificeert (zie de tekst aldaar); type #4010 "liep slechts mee" voor dit gebied.

gebieden is waar het type over een groot oppervlakte in aaneengesloten vorm voorkomt. De landelijke dekking bedraagt nu circa 60%.

4030 Droge Europese heide

Vijf belangrijkste gebieden: **Brunssumerheide, Sallandse Heuvelrug, Veluwe, Vecht en Beneden-Regge, Meinweg**

Niet kwalificerend bij de belangrijkste gebieden, maar reeds eerder aangemeld voor dit habitatype (dat in voldoende staat van instandhouding aanwezig is): **Kempenland**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

In de database was tot nu toe geen duidelijk onderscheid gemaakt tussen de twee typen droge heide: #2130 en #4030. Het eerste type betreft uitsluitend droge heide op stuifduinen in het binnenland, het tweede type andere vormen van droge heide in het binnenland. Aanpassing van de database is noodzakelijk en levert voor dit type voldoende gebieden op.

5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland

Verbond van Sleedoorn en Meidoorn (*Carpino-Prunion*)

Drie belangrijkste gebieden: **Vecht en Beneden-Regge, Borkeld, *Willinks Weust***

Verbond der naaldbossen (*Dicrano-Pinion*)

Drie belangrijkste gebieden: ***Mantingerzand, Drouwenerzand, Dwingelderveld***

Aanvulling op selectie ten behoeve van voldoende geografische spreiding:
Boschhuizerbergen

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

De aanmelding voor dit habitatype is als onvoldoende beoordeeld vanwege de geringe dekking (35%) en door het ontbreken van de twee belangrijkste gebieden (***Mantingerzand*** en ***Drouwenerzand***) voor dit type (met bijna een derde van de landelijke oppervlakte). ***Willinks Weust*** is toegevoegd om ook de eerste (zeldzame) variant van het type goed te vertegenwoordigen. Dit NB-wet gebied wordt tevens om andere redenen geselecteerd. Een vierde nieuw gebied (***Boschhuizerbergen***) is aan de selectie toegevoegd uit het oogpunt van geografische spreiding; het betreft de enige grote vindplaats van Jeneverbesstruwelen in het zuiden van het land). Alle nieuw voorgestelde gebieden zijn eigendom van natuurbeherende instanties. Toevoeging van de

vier gebieden brengt de landelijke dekking boven de 60%.

6110 * Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Verbond van Wit vetkruid (*Alyso-Sedion albi*) **PRIORITAIR**

Twee enige gebieden: **St. Pietersberg en Jekerdal, Bemelerberg en Schiepersberg**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem **PRIORITAIR**

Zeven belangrijkste gebieden: **Biesbosch, Gelderse Poort, IJsseluiterwaarden, Zeldersche Driessen, Oeffeltermoent, Luistenbuul en Koekoeksche Waard, Maasduinen**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Voor dit prioritaire habitattype was tot nu toe slechts één gebied aangemeld (**Maasduinen**). Voor dit habitattype heeft Nederland een zeer grote internationale verantwoordelijkheid. In twee al eerder aangemelde gebieden komt dit prioritaire habitattype ook voor. De database wordt hierop aangepast. Er worden aanvullend vier nieuwe gebieden voorgesteld, verspreid langs de grote rivieren. Drie van deze gebieden worden uitsluitend voor dit prioritaire habitattype geselecteerd en aangemeld (**Zeldersche Driessen, Oeffeltermoent, Luistenbuul en Koekoeksche Waard**). De nieuwe gebieden zijn allemaal grotendeels (of geheel) eigendom van natuurbeherende instanties en voor een deel (of geheel) NB-wet gebied. De landelijke dekking komt met dit voorstel uit op ongeveer 70%.

6130 Grasland op zinkhoudende bodem behorend tot de Zinkviooltjes-orde (*Violetalia calaminariae*)

Enige gebied: **Geuldal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*)
in gebieden waar opmerkelijke orchideeën voorkomen **PRIORITAIR**

Vijf belangrijkste gebieden: **Geuldal** (*orchideeën), **St. Pietersberg en Jekerdal** (*orchideeën), **Kunderberg** (*orchideeën), **Savelsbos, Bemelerberg en Schiepersberg**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

De beoordeling was onvoldoende omdat een klein, maar belangrijk (vanwege grote populaties orchideeën) gebied ontbrak, de **Kunderberg**. Dit terrein was eerder niet opgenomen omdat het een gebied van kleiner dan 250 ha betreft. Het terrein is eigendom van een natuurbeherende organisatie. De landelijke dekking komt hiermee op ruim 75% voor dit (deels prioritaire) habitatype.

6230 * Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa) PRIORITAIR

Acht belangrijkste gebieden: **St. Pietersberg en Jekerdal, Bemelerberg en Schiepersberg, Duinen Zwanenwater, Havelte-oost, Veluwe, Willinks Weust, Drentsche Aa (Eexterveld), Borkeld**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

Dit type dient ruimer te worden opgevat dan uit de 'Manual' blijkt⁵. Het type betreft tevens heischrale graslanden van het laagland, die veel sterker bedreigd zijn dan de varianten in heuvel- en berggebieden, en waarvoor Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid heeft. Tot nu toe waren twee gebieden in het heuvelland aangemeld (*St. Pietersberg en Jekerdal en Bemelerberg en Schiepersberg*), evenals tien gebieden in het laagland. Van deze laatste voldoen er een aantal niet (**Leudal, Maasduinen**), wegens onvoldoende representativiteit. Aanpassing van de database (waarbij tevens een aantal duingebieden worden aangemeld) en aanmelding van het ook om andere redenen geselecteerde gebied *Willinks Weust* levert voor dit type met 8 geselecteerde gebieden voldoende dekking op.

6410 Grasland met Pijpenstrootje (Molinia) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Vijf belangrijkste gebieden: **Dinkelland, Olde Maten en Veerslootslanden, Bennekomse Meent, Scharren, Bruuk**

⁵ Zie het discussiestuk over dit type van de "Habitats Scientific Working Group" van de Europese Commissie van 16 september 2002.

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR G

Dit betreft de blauwgraslanden, een sterk bedreigd type waarvoor Nederland een zeer grote internationale verantwoordelijkheid heeft. Acht gebieden zijn oorspronkelijk aangemeld voor dit habitatype, maar hierbij ontbraken enkele van de belangrijkste gebieden, omdat die kleiner zijn dan 250 ha. Uit de Gelderse Vallei (van ouds een belangrijk gebied voor dit type) was geen enkel gebied aangemeld. Van de reeds aangemelde gebieden worden twee als niet voldoende representatief beschouwd (**Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen** en **Maasduinen**) en behoren vijf niet tot de belangrijkste doordat het type niet met hoge kwaliteit aanwezig is. Aanmelding van drie nieuwe gebieden wordt voorgesteld waardoor de landelijke dekking komt op 70%. De drie gebieden (**Bennekomse Meent, Scharren, Bruuk**) zijn allen eigendom van natuurbeherende organisaties, de **Bennekomse Meent** is tevens beschermd onder de NB-wet.

6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Vijf belangrijkste gebieden: **Biesbosch, Haringvliet, Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder, Polder Westzaan, Oude Maas**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G & CD

Drie nieuwe gebieden worden voorgesteld, waarvan twee (**Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder; Polder Westzaan**) om het voorkomen van dit habitatype in Noord-Holland af te dekken. Deze gebieden worden ook om andere redenen geselecteerd: de Noord-Hollandse gebieden voor soort 1340, de **Oude Maas** voor type #91E0.

Deze gebieden hebben allen betrekking op het Verbond van Harig wilgenroosje (*Epilobion hirsuti*). Hierbinnen vormt de begroeiing met Echte heemst (*Althaea officinalis*) een variant van het type waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft. Voor een andere variant (het Moerasspirea-verbond, *Filipendulion*) zijn geen afzonderlijk gebieden geselecteerd, daar dit verspreid voorkomende type voldoende gerepresenteerd is in om andere redenen geselecteerde gebieden en naar internationale maatstaven veel minder belangrijk is.

6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)

Verbond van Grote vossenstaart (*Alopecurion pratensis*)

Drie belangrijkste gebieden: **Zwarte Water, Biesbosch, Polder Stein**

Glanshaver-verbond (*Arrhenatherion elatioris*)

Drie belangrijkste gebieden: *IJsseluiterwaarden*, *Amerongse Bovenpolder*, *Rijswaard en Kil van Hurwenen*

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF & SCIENTIFIC RESERVE

Er waren zes gebieden voor dit type aangemeld, maar deze aanmelding was inhoudelijk niet juist. Twee gebieden moeten vervallen omdat het habitattype daar niet of in onvoldoende mate is vertegenwoordigd (**Waddenzee, Maasduinen**). De aangemelde Gelderse Poort wordt niet geselecteerd voor het Glanshaver-verbond, omdat het hier een begroeiing op dijken betreft. Vanuit de Europese Commissie is aangegeven dat natuurlijke habitats de voorkeur hebben. Natuurlijke habitats van dit type zijn in Nederland meestal kleinschalig aanwezig.

Voor het Glanshaver-verbond zijn drie nieuwe uiterwaardgebieden geselecteerd waar het habitat over een relatief groot oppervlakte aanwezig is (een in nationaal en internationaal opzicht zeer zeldzame situatie). Het betreft allen terreinen die eigendom zijn van natuurbeherende organisaties. Twee hiervan worden uitsluitend voor dit habitattype aangemeld (***Amerongse Bovenpolder en Rijswaard en Kil van Hurwenen***).

Voor het verbond van Grote vossestaart is één nieuw gebied voorgesteld: ***Polder Stein***. Dit gebied betreft kievitsbloemhooilanden, een variant van dit type waarvoor Nederland internationaal een zeer grote verantwoordelijkheid heeft. Dit gebied is voor een groot deel eigendom van natuurbeherende organisaties, is tevens Vogelrichtlijngebied en belangrijk voor verschillende vissoorten van de Habitatrichtlijn bijlage II.

7110 *Actief hoogveen

PRIORITAIR

Twee enige gebieden: **Bargerveen, Witterveld**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF & SCIENTIFIC RESERVE

Er waren twee gebieden aangemeld, die beiden opnieuw zijn beoordeeld op het voorkomen van dit type. De aanmelding bleek juist.

7120 Aaangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Vijf belangrijkste gebieden: **Fochteloërveen en Esmeer, Engbertsdijksvenen, Mariapeel en Deurnesepeel, Buurserzand en Haaksbergerveen, Korenburgerveen**

Het **Wierdense Veld** was eerder aangemeld voor dit type maar kwalificeert daarvoor niet bij de belangrijkste gebieden vanwege de lage kwaliteit van

het type in het gebied; het gebied blijft echter gehandhaafd op de ontwerp-lijst vanwege de kwaliteit van type 4010 (zie de toelichting aldaar).

Niet kwalificerend bij de belangrijkste 5 gebieden, maar reeds eerder aangemeld voor dit habitatype (dat in voldoende staat van instandhouding aanwezig is): **Groote Peel**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

Het type wordt thans minder ruim opgevat dan bij de eerdere aanmelding. Vennen met hoogveenvorming worden niet meer tot dit type gerekend. Eerder waren tien gebieden voor dit type aangemeld, voor vier gebieden vervalt deze aanmelding. De landelijke dekking en geografische spreiding blijven voldoende.

7140 Overgangs- en trilveen

Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Drie belangrijkste gebieden: **Weerribben, Wieden, Oostelijke Vechtplassen**

Verbond van Zwarte zegge (*Caricion nigrae*)

Drie belangrijkste gebieden: **Langstraat bij Sprang-Capelle, Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland , Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (NW)

Dit betreft een habitatype waarvoor Nederland een zeer grote internationale verantwoordelijkheid heeft. De beoordeling werd met name als onvoldoende beoordeeld door het ontbreken van gebieden in het noordwestelijk deel van het land (Noord-Holland en Utrecht) en in Noord-Brabant. Deze tekortkoming wordt ondervangen door toevoeging van het Utrechtse laagveenmoeras **Oostelijke Vechtplassen**, twee brakwatervenen in de kop van Noord-Holland (**Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland ; Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder**) en het best ontwikkelde laagveengebied in Noord-Brabant (**Langstraat bij Sprang-Capelle**). Met deze gebieden wordt het zeldzame verbond Knopbies-verbond goed afgedekt, het meer algemeen voorkomende subtype Verbond van Zwarte zegge minder maar voldoende. De nieuwe gebieden zijn allen om meerdere redenen geselecteerd.

7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (Rhynchosporion)

Vijf belangrijkste gebieden: **Dwingelderveld, Veluwe, Vecht en Beneden-Regge, Maasduinen, Drents-Friese Wold**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

De database heeft aanpassing wat betreft de gebieden die voor dit habitatype zijn opgegeven. Dit leidt niet tot de selectie van nieuwe gebieden: dekking en geografische spreiding zijn voldoende.

7210 * Kalkhoudende moerassen met Galigaan (Cladium mariscus) en soorten van het Knopbies-verbond (Caricion davallianae) **PRIORITAIR**

Tien belangrijkste gebieden: **Ringselven en Kruispeel, Alde Feanen, Weerribben, Korenburgerveen, Rottige Meenthe en Brandemeer, Wieden, Botshol, Nieuwkoopse Plassen en de Haeck, Grote Heide-De Plateaux, Duinen Texel**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

De database heeft aanpassing wat betreft de gebieden die voor dit habitatype zijn opgegeven. Dit leidt niet tot de selectie van nieuwe gebieden: dekking en geografische spreiding zijn voldoende.

7220 *Kalktufbronnen met tufsteenformatie en vegetatie van het Diknerfmos-verbond (Cratoneurion) **PRIORITAIR**

Twee (enige) gebieden: **Bunder- en Elsloërbos, Geuldal (Ravensbos)**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Het voorkomen van dit prioritaire habitatype in Nederland, was bij de eerdere aanmeldingen nog niet onderkend. Het type is alleen bekend uit de voorgestelde twee gebieden, waarbij het nieuwe gebied **Bunder- en Elsloërbos** de belangrijkste vindplaats vormt. Overigens wordt dit gebied ook voor andere (prioritaire) typen geselecteerd. **Geuldal (Ravensbos)** wordt ook voor dit type aangemeld.

7230 Alkalisch laagveen

Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Drie belangrijkste gebieden: **Springendal en Dal van de Mosbeek, Geleenbeekdal, Boddenbroek**

Aanvulling op selectie ten behoeve van het bereiken van voldoende geografische spreiding: **Groot Zandbrink**

Verbond van Biezeknoppen en Pijpenstrootje (*Junco-Molinion*)

Drie belangrijkste gebieden: **Stelkampsveld, Lemselermaten, Elperstroom**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

Het betreft een zeldzaam, bedreigd type, waarvoor Nederland een grote verantwoordelijkheid heeft. Tot nu toe was slechts één gebied aangemeld (**Springendal en Dal van de Mosbeek**), doordat gebieden kleiner dan 250 ha buiten beschouwing waren gelaten. De aanmelding van zes nieuwe gebieden wordt voorgesteld, waarvan vijf uitsluitend voor dit habitat zijn geselecteerd. Deze gebieden zijn allen eigendom van natuurbeherende instanties. **Groot Zandbrink** is als vierde gebied voor het Knopbies-verbond geselecteerd uit een oogpunt van geografische spreiding (het enige gebied in het midden van het land). Het betreft allen gebieden die eigendom zijn van natuurbeherende organisaties, waar veel beheersinspanningen zijn gepleegd en waarvan een deel NB-wet gebied is.

9110 Beukenbossen van het type met Veldbies (*Luzulo-Fagetum*)

Enige gebied in Nederland: **Geuldal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (*Ilex*) of soms Taxus (*Quercion robori-petraea* of *Ilici fagion*)

Drie belangrijkste gebieden: **Mantingerbos, Norgerholt, Lieftingsbroek**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Voor dit habitatype, dat vrijwel alleen voorkomt in Drenthe en Oost-Groningen, was tot nu toe geen enkel gebied aangemeld, daar uitsluitend gebieden kleiner dan 250 ha in aanmerking komen. Door de selectie van de drie belangrijkste gebieden is dit habitatype voldoende afgedekt.

9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond (Carpinion betuli)

Vijf belangrijkste gebieden: **Geuldal, Savelsbos, Bunder- en Elsloërbos, Bekendelle, Achter de Voort/Agelerbroek/Voltherbroek⁶**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G & CD

Twee opgaven van dit habitatype dienen te vervallen omdat het niet-representatieve voorkomen betreft (**Leudal, Loonse en Drunense Duinen en de Brand**). Reden voor de beoordeling "onvoldoende" is dat de (resterende) aangemelde gebieden zich beperkten tot Zuid-Limburg (waar het zwaartepunt van het Nederlandse voorkomen is gelegen), terwijl dit bostype ook voorkomt in het oostelijk deel van het Nederland. Om dit gebrek te ondervangen zijn twee belangrijke bosgebieden in Twente en de Achterhoek geselecteerd (**Bekendelle** is overigens ook geselecteerd voor habitatype #91E0). Daarnaast is nog een derde gebied in Limburg geselecteerd, dat ook voor twee andere habitattypen is uitverkozen (#7220, #91E0).

9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (Quercus robur)

Twee belangrijkste gebieden: **Dwingelderveld, Veluwe**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

De selectie van deze twee gebieden voor dit habitatype wordt voldoende geacht omdat andere mogelijke gebieden weinig toevoegen aan de landelijke dekking of aan de geografische spreiding.

91D0* Veenbossen: Berkenbos met veenmos

PRIORITAIR

Tien belangrijkste gebieden: **Korenburgerveen, Groote Heide-De Plateaux, Oostelijke Vechtplassen, Naardermeer, Buurserzand en Haaksbergerveen, Aamsveen, Weerribben, Alde Feanen, Maasduinen (Lommerbroek), Witterveld**

Aanvulling op selectie als grensoverschrijdend gebied: **Wooldse Veen**

⁶ Het deelgebied Aegelerborek-Voltherbroek viel onder de oude aanmelding Dinkelland; Achter de Voort is een nieuw, voor dit type kwalificerend deelgebied.

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF CD

De voor dit habitatype aangemelde gebieden zijn opnieuw beoordeeld, omdat een deel van de aanmeldingen betrekking heeft op hoogveen dat door verdroging en dichtgroeien in dit habitatype is overgegaan (een vanuit natuurbeheer gezien ongewenste situatie). Bij de selectie is voorrang gegeven aan natuurlijke voorkomens in laagveengebieden en aan de rand van hoogveengebieden. Er zijn drie nieuwe gebieden geselecteerd waarvan één uitsluitend voor dit type (het **Aamsveen**) en één als grensoverschrijdend gebied met een Habitatrichtlijngebied in Duitsland (**Wooldse Veen**). Deze beide gebieden zijn eigendom van een natuurbeherende instantie. De begrenzing van Maasduinen is met het oog op het voorkomen van dit habitatype aangepast.

91E0*Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae) **PRIORITAIR**

Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)

Vijf belangrijkste gebieden: **Kolland en Overlangbroek, Bunder- en Elsloërbos, Springendal en Dal van de Mosbeek, Geuldal, Bekendelle**

Verbond der elzenbroekbossen (Alnion glutinosae)

Vijf belangrijkste gebieden: **Swalmdal, Roerdal, Geleenbeekdal, Noorbeemden, Leudal**

Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (Salicion albae)

Vijf belangrijkste gebieden: **Biesbosch, Gelderse Poort, Oude Maas, IJsseluiterwaarden, Hollands Diep (oeverlanden)**

Aanvulling op selectie ten behoeve van het bereiken van voldoende geografische spreiding: **Ulvenhoutse Bosch**

Afvallend van de gebiedenlijst: **Vosbroek en Schinveldse Bossen**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

De beoordeling van dit type was voldoende, maar: de interpretatie van dit type vereist een flinke revisie omdat de kwalitatief belangrijkste gebieden ontbraken; dit leidt tot een gewijzigde aanmelding.

Voor dit prioritaire habitatype waren tot nu toe 11 gebieden aangemeld. Vier ervan vallen af wegens onvoldoende representativiteit (**Kempeland, Vosbroek en Schinveldse Bossen, Brunsummerheide en Maasduinen**), vier andere betreffen in Europees opzicht minder belangrijke varianten van het Verbond van Els en Vogelkers (**Drentsche Aa, Dinkelland, Veluwe, Vecht- en Beneden Regge**) en worden daarom niet voor dit type geselecteerd. Daar tegenover staat het volgende voorstel:

Het gebied **Kolland en Overlangbroek** wordt geselecteerd om een binnen Europa unieke variant (grote internationale verantwoordelijkheid!) van dit habitattype te beschermen (essenhakhout op kleibodem).

Een tweede belangrijke variant (bronnetjesbos) wordt gerepresenteerd door **Geuldal en Springendal**, hier wordt het **Bunder- en Elsloërbos** aan toe gevoegd omdat dit gebied voor dit subtype het belangrijkste bosgebied van Nederland is. Van de in internationaal opzicht minder belangrijke bossen van het verbond van Els en Vogelkers ontbreekt nog het beste Nederlandse voorbeeld: **Bekendelle** dat een groter oppervlakte heeft aan dit type dan de vier genoemde, reeds voor het verbond van Els en Vogelkers aangemelde gebieden. Hiervoor wordt tevens het enige (resterende) goede voorbeeld uit Noord-Brabant geselecteerd: het **Ulvenhoutse Bosch**.

Voor het verbond der elzenbroekbossen is tot nu toe slechts één gebied vertegenwoordigd (**Leudal**). Vier andere gebieden in Zuid- en Midden-Limburg worden voorgesteld (**Swalmdal, Roerdal, Geleenbeekdal, Noorbeemden**). Het betreft hier een zeer kwetsbaar en zeldzaam bostype (kwelelzenbroekbos) dat tevens het leefgebied vormt voor soort #1016. **Noorbeemden** wordt alleen voor dit type voorgesteld.

Voor het verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen zijn reeds drie gebieden aangemeld, waarvan één een lage kwaliteit heeft voor dit type (**Grensmaas**). Drie nieuwe gebieden zijn geselecteerd. Hiervan is het **Hollands Diep (oeverlanden)** alleen voor dit type geselecteerd, maar het gebied is tevens van belang voor soort #1340 (Noordse woelmuis).

91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (*Quercus robur*), Steeliep (*Ulmus laevis*), en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*) (*Ulmenion minoris*)

Drie enige gebieden: **IJsseluiterwaarden, Zwarte Water, Gelderse Poort**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G

Voor dit zeldzame habitattype is één nieuw gebied geselecteerd (**IJsseluiterwaarden**; het meest representatieve voorbeeld van dit type in Nederland) terwijl het ook in goede vorm voor komt in een reeds aangemeld gebied, waarvoor het habitattype nog niet is vermeld (**Zwarte Water**). Hiervoor wordt de database aangepast.

3.3. Gebieden geselecteerd voor de soorten (bijlage II van de Habitatrictlijn)

Dit hoofdstuk geeft de selectie van gebieden voor soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn. Voor verspreid voorkomende soorten worden geen afzonderlijke gebieden geselecteerd. Deze soorten liften mee met de selectie van gebieden voor habitattypen en soorten. Voor een aantal verspreid voorkomende soorten zoals Bittervoorn, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Rivierdonderpad en Kamsalamander heeft het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij de organisatie RAVON om advies gevraagd. De vraag daarbij is of voor deze soorten op de thans voorgestelde wijze een voldoende hoog dekkingspercentage wordt gerealiseerd. Dit advies wordt eind februari 2003 verwacht en kan eventueel nog aanleiding zijn om de begrenzing van gebieden aan te passen.

Voor een aantal andere vissoorten (Elft, Zalm en Zeeprik) zijn geen gebieden geselecteerd, omdat er geen duurzame populaties van de soorten bekend zijn.

1014 Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)

Vijf enige gebieden: **Voornes Duin, Kennemerduinen en AW-Duinen, Meijendel en Berkheide, Duinen van Goeree, *Geleenbeekdal***

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Er zijn geen recente vondsten bekend van buiten de duinen van Zuid-Holland en het *Geleenbeekdal*.

1016 Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*)

Drie enige gebieden: ***Geleenbeekdal, Swalmdal, Roerdal***

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Ten tijde van aanmelding van de eerste gebiedenlijst was het voorkomen van deze soort nog niet bekend. De drie voorgestelde gebieden zijn de enige Nederlandse gebieden waar de soort is vastgesteld. De soort wordt beschouwd als een gidssoort voor een kwetsbaar landschap met kwelbronnen vanuit hoger gelegen plateaus.

1037 Gaffellibel (*Ophiogomphus cecilia*)

Enige gebied in Nederland: ***Roerdal***

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Ten tijde van aanmelding van de eerste gebiedenlijst was het voorkomen van deze soort niet bekend. Het voorgestelde gebied is het enige Nederlandse gebied waar een populatie van de soort is vastgesteld.

1042 Gevlekte witsnuitlibel (Leucorrhinia pectoralis)

Vier enige belangrijke gebieden: **Weerribben, Wieden, Lonnekermeer, Oostelijke Vechtplassen**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

De aanmelding is voldoende beoordeeld, echter: van de oorspronkelijke acht gebieden die voor deze soort zijn aangemeld, herbergen er slechts twee belangrijke populaties. De overige aanmelding betreffen marginale populaties of incidentele waarnemingen. Aanmelding van twee nieuwe gebieden met belangrijke populaties wordt voorgesteld (beide zijn overigens ook om andere redenen geselecteerd).

1059 Pimpernelblauwtje (Maculinea teleius)

Enige gebied: **Vlijmens Ven/Moerputten/Bossche Broek**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

1060 Grote vuurvlinder (Lycaena dispar batava)

Drie enige gebieden: **Weerribben, Wieden, Rottige Meenthe en Brandemeer**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Het betreft een endemische ondersoort die sterk bedreigd is, zodat Nederland een zeer grote internationale verantwoordelijkheid heeft voor deze soort.

1061 Donker pimpernelblauwtje (Maculinea nausithous)

Twee enige gebieden: **Vlijmens Ven/Moerputten/Bossche Broek, Roerdal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Er wordt één nieuw gebied voorgesteld (**Roerdal**). In dit gebied heeft de soort zich sinds enige jaren spontaan gevestigd. Dit gebied is ook voor andere soorten en habitattypen geselecteerd. In het reeds eerder aangemelde gebied (**Vlijmens Ven/Moerputten/Bossche Broek**) is de soort - samen met het Pimpernelblauwtje (soort 1059) - begin jaren 1990 geherintroduceerd; hier komen nog steeds enkele populaties voor die zich jaarlijks in andere delen van het gebied bevinden.

1078 * Spaanse vlag (*Callimorpha quadripunctata*)

PRIORITAIR

Enige gebied: **St. Pietersberg en Jekerdal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Voor deze soort waren nog geen gebieden aangemeld, omdat ten tijde van de samenstelling van de eerste lijst het voorkomen van deze soort niet bekend was. Aanpassing van de database door het voorgestelde gebied ook voor deze soort aan te melden, levert voldoende dekking.

1082 Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*)

Twee enige gebieden: **Oostelijke Vechtplassen, Weerribben**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MAJOR

Voor deze soort zijn nog geen gebieden aangemeld omdat ten tijde van samenstelling van de eerste gebiedenlijst het voorkomen van deze soort niet bekend was. De soort is in nog enkele gebieden aangetroffen maar vooralsnog is niet duidelijk of niet slechts incidentele voorkomens betreft.

1083 Vliegend hert (*Lucanus cervus*)

Drie belangrijkste gebieden: **Veluwe, Geuldal (Ravensbos), Springendal en Dal van de Mosbeek**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

1095 Zeeprik (Petromyzon marinus)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF & SCIENTIFIC RESERVE

De Zeeprik is een zogenoemde anadrome vissoort die in rivieren paait en in zee opgroeit. Van de soort zijn geen paaigebieden meer bekend, en het is onzeker welke betekenis de gebieden die voor de soort geschikt zijn als opgroeigebied en waar de soort geregeld wordt aangetroffen (**Waddenzee, Voordelta**), voor de soort hebben. Voor deze soort kunnen daarom geen gebieden worden geselecteerd, maar bij de aanwijzing wordt de aanwezigheid van de soort voor beide gebieden wel vermeld met kwaliteit 'insignificant'.

1096 Beekprik (Lampetra planeri)

Vijf belangrijkste gebieden (paaiplaatsen): **Meinweg, Groote Heide-De Plateaux, Geuldal, Springendal en Dal van de Mosbeek, Veluwe**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF & SCIENTIFIC RESERVE

Er heeft een review plaatsgevonden naar gebieden die van belang zijn als trekgebied (naast de aangemelde gebieden met paaiplaatsen). Voor deze soort leverde dat geen nieuwe gebieden op.

1099 Rivierprik (Lampetra fluviatilis)

Twee gebieden (paaiplaatsen): **Drentsche Aa, Roerdal**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF & SCIENTIFIC RESERVE

De Rivierprik is een zogenoemde anadrome vissoort die in rivieren paait en in zee opgroeit. Voor de Rivierprik zijn de twee enige bekende paaigebieden in Nederland opgenomen. Het is niet bekend of er voor deze soort nog belangrijke gebieden zijn voor opgroeiende dieren (mogelijk is de **Voordelta** van belang). Het **Roerdal** wordt ook om andere redenen geselecteerd als nieuw gebied.

1102 Elft (Alosa alosa)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): SCIENTIFIC RESERVE

De Elft is een zogenoemde anadrome vissoort die in rivieren paait en in zee opgroeit. De soort, nauw verwant aan de Fint, wordt als uitgestorven beschouwd in Nederland. Recent is weer een (kleine) paaiplaats vastgesteld in de Bovenrijn (Duitsland). In Nederland wordt de soort echter maar sporadisch aangetroffen en selectie van gebieden is niet mogelijk. Het is echter aannemelijk dat de kleine aantallen die in Nederland moeten voorkomen (gelet op de Duitse paaiplaats), van dezelfde gebieden gebruik maken als de Fint. Vooralsnog blijft de soort gehandhaafd op de referentielijst.

1103 Fint (Alosa fallax)

Drie gebieden: **Waddenzee, Voordelta, Haringvliet**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Van de Fint, die vroeger algemeen in de rivieren voorkwam, is recent weer een paaiplaats in Nederland gevonden (langs het Noordzeekanaal) maar de betekenis en de bestendigheid is onduidelijk. Voor deze soort zijn daarom alleen twee mariene opgroeigebieden opgenomen en het **Haringvliet**, één van de twee plekken waar de soort het land binnenkomt (de andere is de Nieuwe Waterweg).

1106 Zalm (Salmon salar)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): SCIENTIFIC RESERVE

Op het laatste biogeografische seminar is het voorkomen in Nederland aan de orde gesteld gelet op de herintroductie in het stroomgebied van Duitsland in de Rijn. Volgens RIZA gaat het echter nog niet om een bestendige populatie die zich ook zonder uitzettingen zal kunnen handhaven: "Dat er nu zalm in de Rijn zit, is het resultaat van uitzettingen; we kunnen zeker nog niet spreken over een zichzelf in stand houdende populatie." [OVV-Bericht 2002(3): 3]. Vooralsnog blijft de soort gehandhaafd op de referentielijst.

1134 Bittervoorn (Rhodeus sericeus amarus)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (NW)

Voor deze soort die in Nederland een ruime verspreiding heeft, zijn geen afzonderlijk gebieden geselecteerd, omdat verondersteld wordt dat de soort in voldoende mate vertegenwoordigd is in gebieden die voor andere soorten of habitattypen zijn geselecteerd. Er wordt nog een advies van RAVON afgewacht over de gerealiseerde dekking voor deze soort.

1145 Grote modderkruiper (Misgurnus fossilis)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

Deze soort was tot nu toe opgevat als een soort met een ruime verspreiding. Het advies van RAVON wordt afgewacht om te bezien of deze opvatting kan worden gehandhaafd. Overigens heeft Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid voor de soort.

1149 Kleine modderkruiper (Cobitis taenia)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (NW)

Voor deze soort die in Nederland een ruime verspreiding heeft, zijn geen afzonderlijke gebieden geselecteerd, omdat verondersteld wordt dat deze soort in voldoende mate vertegenwoordigd is in gebieden die voor andere soorten of habitattypen zijn geselecteerd. Bijvoorbeeld de gebieden *Oostelijke Vechtplassen*, *Veluwemeer-Wolderwijd* en het *Zwarte water* zijn alledrie van groot belang om voldoende landelijke dekking te krijgen voor deze soort en soort 1134 (Bittervoorn). In de aanmelding voor deze soort worden nu ook nieuwe gebieden in Noord-Holland en Friesland meegenomen.

1163 Rivierdonderpad (Cottus gobio)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (NW)

Deze soort was tot nu toe opgevat als een soort met een ruime verspreiding.

Deze opvatting moet gedeeltelijk worden herzien, omdat de variant van de soort in haar natuurlijke leefgebied (beken) ernstig bedreigd is. Voor deze beekvariant zullen mogelijk gebieden worden geselecteerd. Bij de begrenzing van **Dinkelland** is expliciet rekening gehouden met deze soort. Er wordt advies afgewacht over deze soort van RAVON, waarna wordt bezien of met de ontwerp-lijst van gebieden voldoende bescherming voor deze soort wordt gerealiseerd.

1166 Kamsalamander (Triturus cristatus)

Geen gebieden geselecteerd.

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (IJssel)

Deze soort was tot nu toe opgevat als een soort met een ruime verspreiding. Het advies van RAVON wordt afgewacht om te bezien of met de ontwerp-lijst van gebieden voldoende bescherming voor deze soort wordt gerealiseerd.

1193 Geelbuikvuurpad (Bombina variegata)

Twee (enige) gebieden: **Geuldal, Bemelerberg en Schiepersberg**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

1318 Meervleermuis (Myotis dasycneme)

Vijf belangrijkste wintergebieden: **St. Pietersberg en Jekerdal, Bemelerberg en Schiepersberg, Meijendel en Berkheide, Geuldal**
Geen zomergebieden geselecteerd.

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD G (N en NW)

Voor deze soort die in het zomerhalfjaar een ruime verspreiding heeft in het noorden en westen van het land, zijn geen aparte gebieden geselecteerd, omdat deze soort in voldoende mate vertegenwoordigd is in gebieden die volgens deze lijst voor andere soorten of habitattypen zijn opgenomen. Tot nu toe ontbraken belangrijke gebieden in het noorden en noordwesten van de zomerverspreiding. Dit wordt nu ingevuld door gebieden in Noord-Holland en Friesland (die ook om andere redenen zijn geselecteerd) ook voor deze soort aan te melden. Bij deze gebieden dient de begrenzing zodanig aangepast te worden, dat ook de nabij gelegen gebouwen met zomerkolonies (kraamkamers) worden begrensd.

1321 Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*)

Vier belangrijkste wintergebieden: **St. Pietersberg en Jekerdal, Geuldal, Savelsbos, Bemelerberg en Schiepersberg**

Enige zomer gebied: ***Abdij Lilbosch en Klooster Mariahoop e.o.***

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

Op de lijst van door Nederland reeds aangemelde gebieden ontbraken de twee enige zomerverblijfplaatsen (kraamkamers) van deze soort in Nederland. Beide kolonies liggen in één gebied.

1324 Vale vleermuis (*Myotis myotis*)

Vijf belangrijkste wintergebieden: **St. Pietersberg en Jekerdal, Veluwe, Geuldal, Savelsbos, Bemelerberg en Schiepersberg**

Geen zomer gebieden geselecteerd.

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Van deze soort zijn in Nederland geen zomerverblijfplaatsen (meer) bekend.

1337 Bever (*Castor fiber*)

Twee (enige) gebieden: **Gelderse Poort, De Biesbosch**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Deze geherintroduceerde soort weet in de voorgestelde gebieden (**Gelderse Poort, Biesbosch**) reeds vele jaren een stabiele populatie te vormen; buiten deze gebieden komen lokaal kleine aantallen van de soort voor, maar is geen sprake van duurzame populaties.

1340 * Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)**PRIORITAIR**

Twaalf belangrijkste gebieden: Duinen Texel, Biesbosch, Haringvliet, Grevelingen, Nieuwkoopse Plassen en de Haeck, IJperveld/Oostzanerveld/Varkensland, Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder, Polder Westzaan, Krammer-Volkerak, Friese IJsselmeerkust, Groote Wielen, Oudegaasterbrekken/Gouden Bodem/Fluessen

Beoordeling Europese Commissie: I MOD & SCIENTIFIC RESERVE

Er is een wetenschappelijk advies ingewonnen bij de VZZ waarna een nieuwe selectie van gebieden heeft plaatsgevonden (VZZ-rapport 2002.04, 2002). Voor deze prioritaire ondersoort, die alleen in Nederland voorkomt (grote internationale verantwoordelijkheid!), zijn in eerste instantie de belangrijkste tien gebieden geselecteerd. Er zijn acht gebieden waar de populatie een goede kwaliteit heeft en tevens een groot leefgebied hebben (de eerste acht gebieden uit de geselecteerde reeks).

Met deze acht – kwalitatief beste – gebieden wordt de sterk bedreigde metapopulatie uit Friesland nog niet voldoende afgedekt. Om ook deze populatie voldoende af te dekken, zijn uit Friesland nog de drie kwalitatief belangrijkste gebieden geselecteerd.

Voor het Deltagebied zijn de drie geselecteerde gebieden uitgebreid met het **Krammer-Volkerak**, dat een tevens verbinding vormt tussen de verschillende woelmuisleefgebieden in Zuidwest-Nederland.

Omwille van de geografische verspreiding en duurzame instandhouding zijn derhalve 12 in plaats van 10 gebieden geselecteerd.

Op Texel komt de soort verspreid over het hele eiland voor, waarbij geen kennis is over het onderlinge verschil in kwaliteit van deelgebieden. Hier is alleen het ook om andere redenen geselecteerde gebied 'Duinen Texel' geselecteerd. Dit gebied omvat behalve de duinen twee kleine natte gebieden in de polder. De Schorren van Texel (onderdeel van gebied Waddenzee) worden daarnaast ook voor deze soort aangemeld.

Buiten de geselecteerde gebieden komt de soort nog in om andere redenen geselecteerde gebieden (met name in de Delta), waarmee een landelijke dekking wordt gehaald van circa 50% (op basis van km-hokken).

1351 Bruinvis (*Phocaena phocaena*)

Enige gebied: **Noordzeekustzone**

Beoordeling Europese Commissie (2002): MARINE REVIEW

Beoordeling van gebieden op het Nederlands Continentaal Plat dient voor deze drie soorten nog plaats te vinden; zie toelichting onder habitatype #1110.

1364 Grijze zeehond (Halichoerus grypus)

Twee (enige) gebieden: **Waddenzee, Noordzeekustzone**

Beoordeling Europese Commissie (2002): MARINE REVIEW

Beoordeling van gebieden op het Nederlands Continentaal Plat dient voor deze drie soorten nog plaats te vinden; zie toelichting onder habitatype #1110.

1365 Zeehond (Phoca vitulina)

Drie belangrijkste gebieden: **Waddenzee, Voordelta, Noordzeekustzone**

Beoordeling Europese Commissie (2002): MARINE REVIEW

Beoordeling van gebieden op het Nederlands Continentaal Plat dient voor deze drie soorten nog plaats te vinden; zie toelichting onder habitatype #1110.

1387 Tonghaarmuts (Orthotrichum rogeri)

Enige gebied: **Biesbosch**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

De soort is in 1989 in de **Biesbosch** ontdekt en in de daarop volgende jaren verspreid door het gebied op zes lokaties gevonden. Op de meeste vindplaatsen is de soort inmiddels weer verdwenen. Het betreft een zeer moeilijk te vinden en te herkennen pioniersoort, waardoor het huidige voorkomen niet met zekerheid bekend is. De waarnemingen uit begin jaren 1990 waren reden om de soort op de Nederlandse referentielijst te plaatsen. Nederland is het enige land in de Atlantische regio waarvan de soort bekend is. Vanwege de onzekerheid over het actuele voorkomen zal het gebied **Biesbosch** echter worden aangemeld met een lage 'kwaliteitsindicatie' voor deze soort.

1393 Geel Schorpioenmos (Drepanocladus (Scorpidium) vernicosus)

Enige gebied: **Wieden**

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD (aanpassing begrenzing)

Het enige voorkomen van deze mossensoort valt net buiten de begrenzing van het al aangemelde gebied De Wieden. Deze onvolkomenheid wordt verbeterd door een kleine grenscorrectie waardoor de Meppelerdieplanden deel gaan uitmaken van de aanmelding.

1614 Kruipend moerasscherm (Apium repens)

Drie belangrijkste gebieden: ***Groote Gat, Vogelkreek, Canisvlietse Kreek***

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MOD

Voor deze uiterst zeldzame plantensoort, waarvoor Nederland een internationale verantwoordelijkheid heeft, was slechts één gebied aangemeld (Kop van Schouwen) waar de soort inmiddels is verdwenen. Drie nieuwe gebieden worden voorgesteld (die uitsluitend vanwege het voorkomen van deze soort zijn geselecteerd), alle gelegen in het zwaartepunt van de Nederlandse verspreiding van de soort in Zeeuws-Vlaanderen. De landelijke verspreiding is hiermee niet afgedekt, maar de voorkomens in Noord-Brabant en Overijssel worden als onvoldoende representatief aangemerkt. De nieuw voorgestelde gebieden zijn allen eigendom van natuurbeherende instanties.

1831 Drijvende waterweegbree (Luronium natans)

Geen gebieden geselecteerd

Beoordeling Europese Commissie (2002): I MINOR

Voor deze soort die in Nederland een ruime verspreiding heeft, zijn geen afzonderlijk gebieden geselecteerd, omdat verondersteld wordt dat de soort in voldoende mate vertegenwoordigd is in gebieden die voor andere soorten of habitattypen zijn geselecteerd.

1903 Groenknolorchis (Liparis loeselii)

Vijf belangrijkste gebieden: **Duinen Terschelling, Duinen Texel, Weerribben, Voornes Duin, Duinen Vlieland**

Beoordeling Europese Commissie (2002): SUF

Het betreft een soort waarvoor Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid heeft. Omwille van deze soort wordt de begrenzing van **Duinen Vlieland** verruimd.

‘Gebiedendocument’

Overzicht van de aangemelde
Habitatrichtlijngebieden

Februari 2003

Inhoud:

1. Inleiding
2. Begrenzingsmethodiek
 - 2.1. Aanpak
 - 2.2. Algemene uitgangspunten
 - 2.3. Drie typen gebieden
3. Waarvoor aangemeld
 - 3.1. Leeswijzer
 - 3.2. Overzicht per provincie

1. Inleiding

Dit document (het 'Gebiedendocument') bevat nadere informatie over de ontwerp-lijst van de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst.

Hoofdstuk 2 gaat over de begrenzingsmethodiek van de Habitatrichtlijngebieden. De wijze van begrenzing is beschreven in hoofdstuk 2.1 Bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden in Nederland is een aantal algemene uitgangspunten gehanteerd. Deze worden aangeduid in hoofdstuk 2.2.

In het 'Lijstdocument' is per habitattype en per soort aangegeven welke gebieden Nederland als belangrijkste heeft geselecteerd voor het desbetreffende habitattype dan wel de desbetreffende soort.

In dit document (het 'Gebiedendocument') wordt per gebied een overzicht gegeven van alle habitattypen en/of soorten waarvoor een gebied is aangemeld bij de Europese Commissie in Brussel. Bedoeld overzicht is opgenomen in hoofdstuk 3 van dit document. De gebieden zijn per provincie op alfabetische volgorde gerangschikt.

2. Begrenzingsmethodiek

2.1 Aanpak

Bij het begrenzen van de Habitatrichtlijngebieden is een aantal algemene uitgangspunten gehanteerd. Deze worden beschreven in hoofdstuk 2.2. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft geresulteerd in drie typen gebieden. In hoofdstuk 2.3. wordt hier een toelichting op gegeven.

2.2. Algemene uitgangspunten

Bij het begrenzen van Habitatrictlijngebieden is een aantal algemene uitgangspunten gehanteerd. Deze algemene uitgangspunten zijn gebaseerd op artikel 1, 3 en 4 (bijlage III) van de Habitatrictlijn.

Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Hierbij worden gedegenererde terreindelen (zoals bijvoorbeeld vergraste en beboste heide) betrokken, indien herstel mogelijk is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.

Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.

'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het rictlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage 1 en het leefgebied van de bijlage 2-soorten én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd: het 'cement tussen de bakstenen'. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.

Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.

Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing Natuurbeschermingswetgebied, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).

Herkenbare topografische lijnen: bij voorkeur dienen de gebiedsgrenzen samen te vallen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

2.3. Drie typen gebieden

De concrete begrenzing van de gebieden is maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft geresulteerd in drie typen gebieden. Afhankelijk van (1) het oppervlak en (2) de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie hoofdtypen worden onderscheiden:

- Type I. Grote aaneengesloten gebieden;
- Type II. Kleine gebieden;
- Type III. Twee of meer deelgebieden.

Type I. Grote aaneengesloten gebieden

Kenmerken van dit type gebieden zijn:

- Doorgaans een groot oppervlak;
- Bestaat uit een mozaïek van habitattypen/leefgebied van soorten en "cement" in de vorm van overig natuurgebied;
- Vaak veel verschillende habitattypen en/of soorten.

Voorbeelden:

- *Duingebieden* (Meijendel en Berkheide, Duinen Texel);
- *Grote heideterreinen* (Dwingelderveld, Sallandse Heuvelrug, Veluwe);
- *Grote wateren: zeearmen en meren* (Grevelingen, Veluwemeer-Wolderwijd, Zwarte Meer, Westerschelde);
- *Grote aaneengesloten laagveengebieden* (Weerribben, Wieden, Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland);
- *Hoogveengebieden* (Witterveld, Bargerveen).

Type II. Kleine gebieden

Kenmerken voor dit type:

- Doorgaans een klein oppervlak;
- Voor het grootste deel bestaande uit aaneengesloten gebied met habitattypen en/of soorten;
- Vaak één of enkele habitattypen en soorten.

Voorbeelden:

- *Blauwgraslanden* (Bennekomse Meent, Groot Zandbrink, Beekvliet);
- *Kleine bosgebieden* (Bunder- en Elsloërbos, Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek);
- *Kalkgraslanden* (Bemelerberg en Schiepersberg, Kunderberg);
- *Voormalige krekens Zeeuws-Vlaanderen* (Groote Gat, Canisvlietse Kreek);
- *Vennen* (Teeselinksven, Lonnekermeer, Boddendoek);

Type III. Twee of meer deelgebieden

Kenmerken van dit type:

- Een groot, maar niet aaneengesloten oppervlak;
- Naast een aaneengesloten kerngebied kleinere, maar wel belangrijke deelgebieden omvattend;
- Open water (beek, rivier, meer, plas) omvattend van belang voor de instandhouding van het betreffende habitatype en/of de soort waarvoor het gebied wordt aangemeld;
- Bestaat uit een mozaïek van habitatypen en/of leefgebied van soorten en tussenliggende gebieden in de vorm van bijvoorbeeld landbouwgebied en bebouwing (deze laatste delen zijn niet meebegrensd);
- Veel verschillende habitatypen en/of soorten.

Voorbeelden:

- *Beekdalen* (Geuldal, Dinkelland, Geleenbeekdal);
- *Uiterwaarden, inclusief rivierlopen* (Gelderse Poort, IJsseluiterwaarden, Oude Maas);
- *Laagveengebieden* (Langstraat bij Sprang-Capelle, Polder Westzaan en Kalverpolder).

3. Waarvoor aangemeld

3.1. Leeswijzer

In hoofdstuk 3.2. worden per gebied de habitattypen en/of soorten genoemd waarvoor het desbetreffende gebied is aangemeld. Het volgende onderscheid is daarbij van belang:

Op de eerste plaats gaat het om de habitattypen en/of soorten waarvoor een gebied wordt gerekend tot de beste gebieden. Hoofdstuk 3.2. vermeldt deze habitattypen en soorten onder het kopje 'belangrijkste gebied voor'.

Op de tweede plaats gaat het om de habitattypen en/of soorten die tevens in voldoende kwaliteit in de gebieden worden aangetroffen, maar op grond waarvan het desbetreffende gebied niet behoort tot de beste gebieden. Hoofdstuk 3.2. noemt deze habitattypen en soorten onder het kopje 'verder aangemeld voor'. Ook vallen hieronder een zestal ruim verspreid voorkomende soorten waarvoor Nederland geen gebieden heeft geselecteerd.¹

Het kan ook zijn dat in een gebied alleen maar habitattypen en/of soorten voorkomen op grond waarvan het desbetreffende gebied is geselecteerd als belangrijkste gebied voor één of meer habitattypen en/of soorten. In dat geval sluit het overzicht van hoofdstuk 3.2. met de zinsnede 'geen verdere aanmelding'.

¹ Dat zijn Bittervoorn, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Kamsalamander, Rivierdonderpad en Drijvende waterweegbree. De aanmelding van deze soorten wordt nog bijgesteld op basis van het definitieve RAVON-rapport.

3.2 Overzicht van aangemelde habitattypen en soorten

Dit hoofdstuk geeft per gebied een overzicht van de habitattypen en/of soorten waarvoor het desbetreffende gebied is aangemeld.

Een deel van de gebieden is al aangemeld in 1998. Ten behoeve van de definitieve aanmelding in 2003 zijn deze gebieden opnieuw beoordeeld op basis van de gewijzigde selectiecriteria zoals beschreven in het 'Verantwoordingsdocument'. Ook is gebruik gemaakt van de meest actuele gegevens over het voorkomen van habitattypen en/of soorten in deze al aangemelde gebieden. Dat heeft er toe geleid dat gebieden voor nieuwe habitattypen en/of soorten zijn geselecteerd dan wel dat de selectie voor een habitatype en/of soort is komen te vervallen. Beide gevallen zijn nader gemotiveerd in het 'Lijstdocument'.

In aanvulling op de al aangemelde gebieden zijn nieuwe gebieden aangemeld. De wijze waarop deze nieuwe gebieden zijn geselecteerd, is eveneens beschreven in het 'Verantwoordingsdocument'. Ook bij de geselecteerde, nieuwe gebieden is gebruik gemaakt van de meest actuele gegevens.

Beide typen gebieden – de al aangemelde gebieden en de nieuwe aangemelde gebieden – zijn in dit hoofdstuk per provincie en in alfabetisch volgorde gerangschikt.

Waar gebieden gelegen zijn op de grens van twee of drie provincies, zijn deze gebieden in dit hoofdstuk maar één keer genoemd.

Provincie Drenthe

Bargerveen	3
Drentsche Aa	12
Drents-Friese Wold	13
Drouwenerzand	92
Dwingelderveld	23
Elperstroom	93
Fochteloërveen en Esmeer	25
Havelte-oost	34
Mantingerbos	109
Mantingerzand	110
Norgerholt	112
Witterveld	76

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

Bargerveen gebied 3

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7110 *Actief hoogveen

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
4030 Droge Europese heide
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Drentsche Aa gebied 12

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6230 *Soortenrijke heischrale gebieden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Soort 1099 Rivierprik

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
7230 Alkalisch laagveen
9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)
9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (*Quercus robur*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Soort 1134 Bittervoorn

- 1145 Grote modderkruiper
- 1149 Kleine modderkruiper
- 1163 Rivierdonderpad
- 1166 Kamsalamander

Drents-Friese Wold *gebied 13*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype	2320	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Kraaihei (<i>Empetrum nigrum</i>)
	2330	Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (<i>Corynephorus</i> en <i>Agrostis</i> -soorten) op landduinen
	3110	Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (<i>Littorelletalia uniflorae</i>)
	7150	Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snelvbies-verbond (<i>Rhynchosporion</i>)

Verder aangemeld voor:

Habitatype	2310	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Stekelbrem (<i>Genista</i>)
	3130	Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (<i>Littorelletalia uniflorae</i>) en/of de Dwergbiezen-klasse (<i>Isoëto-Nanojuncetea</i>)
	4010	Noord-Atlantisch vochtige heide met Dophei (<i>Erica tetralix</i>)
	5130	Jeneverbes (<i>Juniperus communis</i>)-formaties in heide of kalkgrasland
	6230	*Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
Soort	1166	Kamsalamander

Drouwenerzand *gebied 92*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype	5130	Jeneverbes (<i>Juniperus communis</i>)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond der naaldbossen (<i>Dicrano-Pinion</i>)

Verder aangemeld voor:

Habitatype	2310	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Stekelbrem (<i>Genista</i>)
	2320	Psammofiele heide met Struikhei (<i>Calluna</i>) en Kraaihei (<i>Empetrum nigrum</i>)

2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (Corynephorus en Agrostis-soorten) op landduinen

Dwingelderveld *gebied23*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2320 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Kraaihei (Empetrum nigrum)
- 3160 Dystrofe natuurlijke meren en poelen
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix): Dophei-verbond (Caricion tetralicis)
- 5130 Jeneverbes (Juniperus communis)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond der naaldbossen (Dicrano-Pinion)
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (Rhynchosporion)
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (Quercus robur)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (Littorelletalia uniflorae) en/of de Dwergbiezen-klasse (Isoëto-Nanojuncetea)

Elperstroom *gebied 93*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7230 Alkalisch laagveen: Verbond van Biezeknoppen en Pijpestrootje (Junco-Molinion)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Fochteloërveen en Esmeer *gebied 25*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
4030 Droge Europese heide

Havelte-oost gebied 34

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 2310 Psammofiele heide Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- Soort 1166 Kamsalamander

Mantingerbos gebied 109

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (*Ilex*) - of soms *Taxus* (*Quercion robori-petraea* of *ilici fagion*)

Verder aangemeld voor:

- 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)

Mantingerzand gebied 110

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond der naaldbossen (*Dicrano-Pinion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)
2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (Corynephorus en Agrostis-soorten) op landduinen

Norgerholt gebied 112

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (Ilex) – of soms Taxus (Quercion robori-petraea of Ilici fagion)

Geen verdere aanmelding

Witterveld gebied 76

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3160 Dystrofe natuurlijke meren en poelen
7110 *Actief hoogveen
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)
2320 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Kraaihei (Empetrum nigrum)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)
7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Provincie Flevoland

Veluwemeer-Wolderwijd 126
Zwarte Meer 134

*Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het
'Kaartenoverzicht'*

Veluwemeer-Wolderwijd gebied 126

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (Chara spp.): Verbond van Stekelharig kranswier (Charion fragilis)
- 3150 Van nature eutrofe meren met vegetaties van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)

Verder aangemeld voor:

- Soort 1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1318 Meervleermuis

Zwarte Meer gebied 134

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis): Verbond van Grote vossenstaart (Alopecurion pratensis)
- Soort 1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad
1318 Meervleermuis

Provincie Friesland

Alde Feanen	1
Bakkeveense Duinen	2
Drents-Friese Wold ²	13
Duinen Ameland	14
Duinen Schiermonnikoog	16
Duinen Terschelling	18
Duinen Vlieland	20
Fochteloërveen en Esmeer ³	25
Friese IJsselmeerkust	26
Groote Wielen	98
Noordzeekustzone	51
Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen	115
Rottige Meenthe en Brandemeer	57
Wijnjeterper Schar en Terwispeler Grootschar	128
Waddenzee	69

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

² Zie provincie Drenthe

³ Idem

Alde Feanen *gebied 1*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davalliana*)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)
6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
7140 Overgangs- en trilvenen
- Soort 1318 Meervleermuis
1340 *Noordse woelmuis

Bakkeveense Duinen *gebied 2*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen

Duinen Ameland *gebied 14*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* spp. *argentea*): Verbond der wilgenbroekstruwelen (*Salicion cinereae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Waternavel en Stijve moeraswaterweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2130 Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
- Soort 1903 Groenknolorchis

Duinen Schiermonnikoog gebied 16

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*): Kraaiheiverbond (*Empetrum nigrum*)
2190 Vochtige duinvalleien: Knobbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende planten
2140 *Vastgelegde duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
- Soort 1903 Groenknolorchis

Duinen Terschelling gebied 18

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*): Verbond der wilgenbroekstruwelen (*Salicion cinereae*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*): Kraaiheiverbond (*Empetrum nigrum*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Zwarte zegge (*Caricion nigrae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion gramineae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Waternavel en Stijve moeraswaterweegbree (*Hydrocotylo-Badellion*)

Soort 1903 Groenknolorchis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 1310 Eenjarig pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende planten
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continetale en boreale gebied

Duinen Vlieland *gebied 20*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2140 Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2190 Vochtige duinvalleien: Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Soort 1903 Groenknolorchis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)

Friese IJsselmeerkust *gebied 26*

Belangrijkste gebied voor:

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 7140 Overgangs- en trilvenen

Soort 1163 Rivierdonderpad
1318 Meervleermuis

Gebiedendocument openbare procedure

Groote Wielen gebied 98

Belangrijkste gebied voor:

Soort *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Soort 1149 Kleine modderkruiper
1318 Meervleermuis

Noordzeekustzone gebied 51

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde
zandbanken

Soort 1351 Bruinvis
1364 Grijze zeehond
1365 Zeehond

Geen verdere aanmelding

Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen gebied 115

Belangrijkste gebied voor:

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond
van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond
(Magnopotamion of Hydrocharition)
6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en
van de montane en alpiene zones

Soort 1318 Meervleermuis

Rottige Meenthe en Brandemeer gebied 57

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knobbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Soort 1060 Grote vuurvliinder

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
7140 Overgangs- en trilvenen
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Soort 1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper

Waddenzee gebied 69

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
1130 Estuaria
1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)
2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)

Soort 1103 Fint
1364 Grijs zeehond
1365 Zeehond

Verder aangemeld voor:

Habitatype 1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

Wijnjeterperschar en Terwispeler Grootschar gebied 128

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantisch vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
4030 Droge Europese heide
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Soort 1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper

Provincie Gelderland

Bekendelle	83
Bennekomse Meent	84
Bruuk	89
Gelderse Poort	27
IJsseluiterswaarden	100
Korenburgerveen	39
Rijswaard en Kil van Hurwenen	119
Stelkampsveld (Beekvliet)	122
Teeselinksven	124
Veluwe	65
Veluwemeer-Wolderwijd ⁴	126
Willinks Weust	129
Wooldse Veen	131

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

⁴ Zie Flevoland

Bekendelle gebied 83

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*)

Verder aangemeld voor:

- Soort 1096 Beekprik

Bennekomse Meent gebied 84

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Geen verdere aanmelding

Bruuk gebied 89

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Geen verdere aanmelding

Gelderse Poort gebied 27

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot de Rivierganzenvoet-associatie en/of het Moerasandijvieverbond (*Chenopodietum rubri* p.p. en *Bidention* p.p)
- 6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (*Salicion albae*)

91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (Zomereik (*Quercus robur*)), Steeliep (*Ulmus laevis*) en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* (*Ulmion minoris*))

Soort 1337 Bever

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Soort 1134 Bittervoorn
1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad
1166 Kamsalamander

IJsseluiterwaarden gebied 100

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (*Ranunculion fluitantis* en *Callitricho-Batrachion*): Waterlelie-verbond (*Nymphaeion*)
6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*): Glanshaver-verbond (*Arrhenatherion elatioris*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (*Salicion albae*)
91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (*Quercus robur*), Steeliep (*Ulmus laevis*), en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia* (*Ulmion minoris*))

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1166 Kamsalamander

Korenburgerveen gebied 39

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
Soort 1166 Kamsalamander

Rijswaard en Kil van Hurwenen gebied 119

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*): Glanshaver-verbond (*Arrhenatherion elatioris*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Soort 1166 Kamsalamander

Stelkampsveld (Beekvliet) gebied 122

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7230 Alkalisch laagveen: Verbond van Biezeknoppen en Pijpestrootje (*Junco-Molinion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantisch vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
4030 Droge Europese heide
6230 *Soortenrijk heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Teeselinksven gebied 124

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion graminei*)

Geen verdere aanmelding

Veluwe gebied 65

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
- 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion graminei*)
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Dwergbiezen-verbond (*Nanocyperion flavescens*)
- 3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
- 4030 Droge Europese heide
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (*Quercus robur*)
- Soort 1083 Vliegend hert
- 1096 Beekprik

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland

91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

Soort 1163 Rivierdonderpad
1166 Kamsalamander

Willinks Weust gebied 129

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond van Sleedoorn en Meidoorn (Carpino-Prunion)
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukenbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)

Soort 1166 Kamsalamander

Wooldse Veen gebied 131

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

Soort 1166 Kamsalamander

Provincie Groningen

Drentsche Aa⁵ 12
Lieftingsbroek 106
Noordzeekustzone⁶ 51
Waddenzee⁷ 69

*Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het
'Kaartenoverzicht'*

⁵ Zie Drenthe

⁶ Zie Friesland

⁷ Idem

Lieftingsbroek gebied 106

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Hulst (Ilex) en soms Taxus (Quercion robori-petraea of Ilici fagion)

Verder aangemeld voor:

Habitattype 9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukenbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (Carpinion betuli)

Provincie Limburg

Abdij Lilbosch en Klooster Mariahoop 80
Bemelerberg en Schiepersberg 4
Boschhuizerbergen 88
Brunsummerheide 8
Bunder- en Elsloërbos 90
Geleenbeekdal 94
Geuldal 28
Grensmaas 29
Groote Peel 32
Kunderberg 103
Leudal 41
Maasduinen 43
Mariapeel en Deurnesepeel 45
Meinweg 47
Noorbeemden 111
Ringselven en Kruispeel 56
Roerdal 120
Sarsven en De Banen 121
Savelsbos 59
St. Pietersberg en Jekerdal 62
Swalmdal 123
Weerterbos 71
Zeldersche Driessen 133

*Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het
'Kaartenoverzicht'*

Abdij Lilbosch en Klooster Mariahoop gebied 80

Belangrijkste gebied voor:

Soort 1321 Ingekorven vleermuis

Geen verdere aanmelding

Bemelerberg en Schiepersberg gebied 4

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6110 *Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Verbond van Wit vetkruid (*Alyso-Sedion albi*)
6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Bromentalia*): orchideeën
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Soort 1193 Geelbuikvuurpad
1318 Meervleermuis
1321 Ingekorven vleermuis
1324 Vale vleermuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 9160 Sub-Atlantische en midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukenbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)

Boschhuizerbergen gebied 88

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond der naaldbossen (*Dicrano-Pinion*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten) op landduinen
3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)

Brunssummerheide *gebied 8*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 4030 Droge Europese heide

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten
(Corynephorus en Agrostis-soorten) op landduinen
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)

Soort 1166 Kamsalamander

Bunder- en Elsloërbos *gebied 90*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7220 *Kalktufbronnen met tufsteenformatie en vegetatie van het
Diknerfmos-verbond (Cratoneurion)
9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of
eikenhaagbeukenbossen behorend tot het Haagbeuken-
verbond (Carpinion betuli)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (Alnus glutinosae) en Es
(Fraxinus excelsior) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion
albae): Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)

Geen verdere aanmelding

Geleenbeekdal *gebied 94*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7230 Alkalisch laagveen: Knobbies-verbond (Caricion davalliana)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (Alnus glutinosae) en Es
(Fraxinus excelsior) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion
albae): Verbond der elzenbroekbossen (Alnion glutinosae)

Soort 1014 Nauwe korfslak
1016 Zeggekorfslak

Verder aangemeld voor:

Soort 1166 Kamsalamander

Geuldal gebied 28

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (Ranunculion fluitantis en Callitricho-Batrachion): Verbond van Grote waterranonkel (Ranunculion peltati)
- 6130 Grasland op zinkhoudende bodem behorend tot het Zinkviooltjes-orde (Violetalia calaminariae)
- 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en stuikvormende facies op kalkhoudende bodems (Festuco-Brometalia): *orchideeën
- 7220 *Kalktufbronnen met tufsteenformaties en vegetatie van het Diknerfmos-verbond (Cratoneurion)
- 9110 Beukenbossen van het type met Veldbies (Luzulo-Fagetum)
- 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond (Carpinion betuli)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (Alnus glutinosae) en Es (Fraxinus excelsior) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae): Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)
- Soort 1083 Vliegend hert
- 1096 Beekprik
- 1193 Geelbuikvuurpad
- 1318 Meervleermuis
- 1321 Ingekorven vleermuis
- 1324 Vale vleermuis

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 7230 Alkalisch laagveen
- Soort 1163 Rivierdonderpad

Grensmaas gebied 29

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (Ranunculion fluitantis en Callitricho-Batrachion): Verbond van Grote waterranonkel (Ranunculion peltati)
- 3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot de Rivierganzenvoet-associatie en/of het Moerasandijvie-verbond (Chenopodietum rubri p.p. en Bidention p.p.)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Groote Peel gebied 32

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Geen verdere aanmelding

Kunderberg gebied 103

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en stuikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*): *orchideeën

Verder aangemeld voor:

Habitatype 9160 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Leudal gebied 41

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der elzenbroekbossen (*Alnion glutinosae*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)

Maasduinen gebied 43

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- Soort 1831 Drijvende waterweegbree

Mariapeel en Deurnesepeel gebied 45

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Geen verdere aanmelding

Meinweg gebied 47

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4030 Droge Europese heide
- Soort 1096 Beekprik

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Zomereik (*Quercus robur*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- Soort 1166 Kamsalamander

Noorbeemden *gebied 111*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der elzenbroekbossen (*Alnion glutinosae*)

Geen verdere aanmelding

Ringselven en Kruispeel *gebied 56*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davalliana*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- Soort 1166 Kamsalamander

Roerdal *gebied 120*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der elzenbroekbossen (*Alnion glutinosae*)

- Soort 1016 Zeggekorfslak
1037 Gaffellibel
1061 Donker pimpernelblauwtje
1099 Rivierprik

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (Ranunculion fluitantis en Callitricho-Batrachion)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

- Soort 1134 Bittervoorn
1163 Rivierdonderpad
1166 Kamsalamander

Sarsven en de Banen gebied 121

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het Oeverkruid-orde (Littorelletalia uniflorae) en/of de Dwergbiezen-klasse (Isoëto-Nanojuncetea): Naaldwaterbies-verbond (Eleocharition acicularis)
3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (Chara spp.): Glanswier-verbond (Nitellion flexilis)

Geen verdere aanmelding

Savelsbos gebied 59

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 6210 Droge, halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (Festuco-Brometalia): *orchideeën
9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeuken-verbond (Carpinion betuli)

- Soort 1321 Ingekorven vleermuis
1324 Vale vleermuis

Geen verdere aanmelding

St. Pietersberg en Jekerdal gebied62

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 6110 *Kalkminnend of basifiel grasland op rotsbodem behorend tot het Verbond van Wit vetkruid (*Alyso-Sedion albi*)
- 6210 Droge halfnatuurlijke graslanden en struikvormende facies op kalkhoudende bodems (*Festuco-Brometalia*): *orchideeën
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- Soort 1078 *Spaanse vlag
- 1318 Meervleermuis
- 1321 Ingekorven vleermuis
- 1324 Vale vleermuis

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 3260 Submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (*Ranunculion fluitantis* en *Callitricho-Batrachion*)
- 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Swalmdal gebied 123

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3260 Submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (*Ranunculion fluitantis* en *Callitricho-Batrachion*): Verbond van Grote waterranonkel (*Ranunculion peltati*)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der elzenbroekbossen (*Alnion glutinosae*)
- Soort 1016 Zeggekorfslak

Verder aangemeld voor:

- Soort 1163 Rivierdonderpad

Weerterbos gebied 71

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion graminei*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Zeldersche Driessen gebied 133

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem

Verder aangemeld voor:

Habitatype 91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (*Quercus robur*), Steeliep (*Ulmus laevis*), en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*) (*Ulmion minoris*)

Provincie Noord-Brabant

Biesbosch	5
Groote Heide – De Plateaux	31
Groote Peel ⁸	32
Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen	35
Kempenland	36
Krammer-Volkerak	40
Langstraat bij Sprang-Capelle	104
Loonse en Drunense Duinen en de Brand	42
Mariapeel en Deurnesepeel ⁹	45
Oeffeltermoent	113
Ossendrecht	54
Regte Heide en Riels Laag	55
Ringselven en Kruispeel ¹⁰	56
Strabrechtse Heide en Beuven	63
Ulvenhoutse Bosch	125
Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek	66
Weerterbos ¹¹	71

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

⁸ Zie Limburg

⁹ Idem

¹⁰ Idem

¹¹ Idem

Biesbosch gebied 5

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3260 Submontane en laaglandrivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (Ranunculion fluitantis en Callitricho-Batrachion): Waterlelie-verbond (Nymphaeion)
- 3270 Rivieren met slikoevers behorend tot de Rivierganzenoet-associatie en/of het Moerasandijvie-verbond (Chenopodietum rubri p.p. en Bedention p.p.)
- 6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
- 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland en van montane en alpiene zones
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis): Verbond van Grote vossenstaart (Alopecurion pratensis)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (Alnus glutinosae) en Es (Fraxinus excelsior) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (Salicion albae)
- Soort 1337 Bever
- 1340 *Noordse woelmuis
- 1387 Tonghaarmuts

Verder aangemeld voor:

- Soort 1134 Bittervoorn
- 1145 Grote modderkruiper
- 1149 Kleine modderkruiper
- 1163 Rivierdonderpad

Groote Heide – De Plateaux gebied 31

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)
- 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (Cladium mariscus) en soorten van het Knopbies-verbond (Caricion davallianae)
- 91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos
- Soort 1096 Beekprik

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
- 3260 Submontane en laagland rivieren met vegetaties behorend tot de Verbonden van Vlottende waterranonkel en/of Sterrekroos-Waterranonkel (*Ranunculion fluitantis* en *Callitricho-Batrachion*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
- 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- Soort 1042 Gevlekte witsnuitlibel
- 1166 Kamsalamander
- 1831 Drijvende waterweegbree

Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen *gebied 35*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (*Littorelletalia uniflorae*)
- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Waternavel en Stijve moeraswaterweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)
- 3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*): Dophei-verbond (*Ericion tetralicis*)

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 4030 Droge Europese heide
- 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davalliana*)
- Soort 1166 Kamsalamander
- 1831 Drijvende waterweegbree

Kempenland gebied 36

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*):
Dophei-verbond (*Ericion tetralicis*)
4030 Droge Europese heide

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie
behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*)
en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het
Snavelbies-verbond (*Rhynchosporion*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es
(*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion
albae*)

Krammer-Volkerak gebied 40

Belangrijkste gebied voor:

- Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met
Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glauco-
Puccinellietalia maritimae*)
Soort 1163 Rivierdonderpad

Langstraat bij Sprang-Capelle gebied 104

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische
vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.): Glanswier-verbond
(*Nitellion flexilis*)
7140 Overgangs- en trilvenen: Verbond van Zwarte zegge (*Caricion
nigrae*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)

Soort 1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper

Loonse en Drunense Duinen en de Brand *gebied 42*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (Corynephorus en Agrstis-soorten) op landduinen

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (Alnus glutinosa) en Es (Fraxinus excelsior) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

Soort 1166 Kamsalamander

Oeffeltermeent *gebied 113*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem

Verder aangemeld voor:

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper

Ossendrecht *gebied 54*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (Calluna) en Stekelbrem (Genista)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- Soort 1831 Drijvende waterweegbree

Regte Heide en Riels Laag gebied 55

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*): Dophei-verbond (*Ericion tetralicis*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4030 Droge Europese heide
- Soort 1166 Kamsalamander

Strabrechtse Heide en Beuven gebied 63

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Noord-Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (*Littorelletalia uniflorae*)
3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Naaldwaterbies-verbond (*Eleocharition acicularis*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2330 Open grasland met Buntgras en Struisgrassoorten (*Corynephorus* en *Agrostis*-soorten) op landduinen
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- Soort 1831 Drijvende waterweegbree

Ulvenhoutse Bosch gebied 125

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (*Salicion albae*)

Geen verdere aanmelding

Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek gebied 66

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.): Glanswier-verbond (*Nitellion flexilis*)

Soort 1059 Pimpernelblauwtje
1061 Donker pimpernelblauwtje

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Soort 1149 Kleine modderkruiper

Provincie Noord-Holland

Duinen Schoorl	17
Duinen Texel	19
Duinen Zwanenwater	21
Duinen Den Helder - Callantsoog	22
Gouwzee en Kustzone Muiden	95
Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland	101
Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingduinen	37
Naardermeer	48
Noordhollands Duinreservaat	50
Noordzeekustzone ¹²	51
Oostelijke Vechtplassen	114
Polder Westzaan	118
Waddenzee ¹³	69
Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder	132

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

¹² Zie Friesland

¹³ Idem

Duinen Schoorl *gebied 17*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Zomereik-verbond (*Quercion roboris*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
2190 Vochtige duinvalleien

Duinen Texel *gebied 19*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*): Kraaihei-verbond (*Empetrion nigri*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Zwarte zegge (*Caricion nigrae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion gramineae*)
7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davalliana*)
- Soort 1340 *Noordse woelmuis
1903 Groenknolorchis

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)

Duinen Zwanenwater gebied 21

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*): Verbond der wilgenbroekstruwelen (*Salicion cinereae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Zwarte zegge (*Caricion nigrae*)
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

Duinen Den Helder–Callantsoog gebied 22

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

Verder aangemeld voor:

- Habitattype 2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)

Gouwzee en Kustzone Muiden gebied 95

Belangrijkste gebied voor:

- Habitattype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.): Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)

Verder aangemeld voor:

- Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad
1318 Meervleermuis

Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland gebied 101

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*):
Hoogveenmos-verbond (*Oxycocco-Ericion*)
7140 Overgangs- en trilvenen: Verbond van Zwarte zegge (*Caricion nigrae*)
- Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
- Soort 1134 Bittervoorn
1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad
1318 Meervleermuis

Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingduinen gebied 37

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Zomereik-verbond (*Quercion roboris*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)
- Soort 1014 Nauwe korfslak

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
- Soort 1903 Groenknolorchis

Naardermeer *gebied 48*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3140 Kalkhoudende oligotrofe-mesotrofe wateren met benthische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.): Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)
7140 Overgangs- en trilveen
- Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1318 Meervleermuis

Noordhollands Duinreservaat *gebied 50*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
- Soort 1042 Gevlekte witsnuitlibel

Oostelijke Vechtplassen *gebied 114*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)

7140 Overgangs- en trilveen: Knopbies-verbond (Caricion davalliana)

91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Soort 1042 Gevlekte witsnuitlibel
1082 Gestreepte waterroofkever

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3140 Kalkhoudende oligotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (Chara spp.)

4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1166 Kamsalamander
1318 Meervleermuis
1340 *Noordse woelmuis
1903 Groenknolorchis

Polder Westzaan gebied 118

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)
7140 Overgangs- en trilveen

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1318 Meervleermuis

Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder gebied 132

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix): Hoogveenmos-verbond (Oxycocco-Ericion)
6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
7140 Overgangs- en trilveen: Verbond van Zwarte zegge (Caricion nigrae)

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Soort 1134 Bittervoorn
1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad

Provincie Overijssel

Aamsveen	79
Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek	81
Bergvennen en Brecklenkampse Veld	85
Boddenbroek	86
Boetelerveld	87
Borkeld	6
Buurserzand en Haaksbergerveen	9
Dinkelland	11
Engbertsdijksvenen	24
IJsseluiteerwaarden ¹⁴	100
Lemselermaten	105
Lonnekermeer	107
Olde Maten en Veerslootlanden	52
Sallandse Heuvelrug	58
Springendal en Dal van de Mosbeek	61
Vecht en Beneden-Regge	64
Weerribben	70
Wieden	74
Wierdense Veld	75
Witte Veen	130
Zwarte Water	77
Zwarte Meer ¹⁵	134

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

¹⁴ Zie Gelderland

¹⁵ Zie Flevoland

Aamsveen gebied 79

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Soort 1166 Kamsalamander

Achter de Voort, Agelerboek en Voltherbroek gebied 81

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eikenhaagbeukbossen behorend tot het Haagbeukenverbond (*Carpinion betuli*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Soort 1166 Kamsalamander

Bergvennen en Brecklenkampse Veld gebied 85

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3110 Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten met oeverkruidvegetatie (*Littorelletalia uniflorae*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)

- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 4030 Droge Europese heide
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Soort 1166 Kamsalamander

Boddenbroek *gebied 86*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Waternavel en tijve moeraswaterweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)
- 7230 Alkalisch laagveen: Knobbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)

Boetelerveld *gebied 87*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*): Dophei-verbond (*Ericion tetralicis*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4030 Droge Europese heide
- 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Borkeld gebied 6

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond van Sleedoorn en Meidoorn (*Carpino-Prunion*)
- 6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 4030 Droge Europese heide

Buuserzand en Haaksbergerveen gebied 9

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2310 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Stekelbrem (*Genista*)
- 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is
- 91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*)
- 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
- 5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland
- Soort 1145 Grote modderkruiper

Dinkelland gebied 11

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Verbond van Waternavel en Stijve moerasweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)

- 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nonojuncetea*): Dwergbiezen-verbond (*Nanocyperion flavescens*)
- 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
- Soort 1163 Rivierdonderpad

Engbertsdijksvenen *gebied 24*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2320 Psammofiele heide met Struikhei (*Calluna*) en Kraaihei (*Empetrum nigrum*)
4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)

Lemselermaten *gebied 105*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Dwergbiezen-verbond (*Nanocyperion flavescens*)
7230 Alkalisch laagveen: Verbond van Biezeknoppen en Pijpestrootje (*Junco-Molinion*)

Geen verdere aanmelding

Lonnekermeer gebied 107

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot de Oeverkruid-orde (*Littorelletalia uniflorae*) en/of de Dwergbiezen-klasse (*Isoëto-Nanojuncetea*): Naaldwaterbies-verbond (*Eleocharition acicularis*)

Soort 1042 Gevlekte witsnuitlibel

Verder aangemeld voor:

Habitatype 7230 Alkalisch laagveen

Olde Maten en Veerslootslanden gebied 52

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)

7140 Overgangs- en trilveen

Soort 1134 Bittervoorn
1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper

Sallandse Heuvelrug gebied 58

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 4030 Droge Europese heide

Geen verdere aanmelding

Springendal en Dal van de Mosbeek gebied 61

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 7230 Alkalisch laagveen: Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae): Verbond van Els en Vogelkers (Alno-Padion)

Soort 1083 Vliegend hert
1096 Beekprik

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
4030 Droge Europese heide
5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)

Vecht en Beneden-Regge gebied 64

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 4030 Droge Europese heide
5130 Jeneverbes (*Juniperus communis*)-formaties in heide of kalkgrasland: Verbond van Sleedoorn en Meidoorn (*Carpinion-Prunion*)
7150 Slenken in veengronden met vegetatie behorend tot het Snelbies-verbond (*Rynchosporion*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*)
6230 *Soortenrijke heischrale graslanden, op arme bodems van berggebieden (en van submontane gebieden in het binnenland van Europa)
6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van montane en alpiene zones
91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)

Soort 1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1166 Kamsalamander
1318 Meervleermuis

Weerribben gebied 70

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype	7140	Overgangs- en trilveen: Knopbies-verbond (Caricion davalliana)
	7210	*Kalkhoudende moerassen met Galigaan (Cladium mariscus) en soorten van het Knopbies-verbond (Caricion davalliana)
	91D0	*Veenbossen: Berkenbos met veenmos
Soort	1042	Gevlekte witsnuitlibel
	1060	Grote vuurvlinder
	1082	Gestreepte waterroofkever
	1903	Groenknolorchis

Verder aangemeld voor:

Habitattype	3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (Chara spp.)
	3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)
	4010	Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix)
	6410	Grasland met Pijpestrootje (Molinia) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
Soort	1134	Bittervoorn
	1145	Grote modderkruiper
	1149	Kleine modderkruiper
	1318	Meervleermuis

Wieden gebied 74

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype	3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)
	4010	Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (Erica tetralix): Hoogveenmos-verbond (Oxycocco-Ericion)
	7140	Overgangs- en trilveen: Knopbies-verbond (Caricion davalliana)
	7210	*Kalkhoudende moerassen met Galigaan (Cladium mariscus) en soorten van het Knopbies-verbond (Caricion davalliana)
Soort	1042	Gevlekte witsnuitlibel
	1060	Grote vuurvlinder
	1393	Geel schorpioenmos

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.)
6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)
91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos
- Soort 1134 Bittervoorn
1145 Grote modderkruiper
1149 Kleine modderkruiper
1318 Meervleermuis
1903 Groenknolorchis

Wierdense Veld *gebied 75*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*):
Hoogveenmos-verbond (*Oxycocco-Ericion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 4030 Droge Europese heide
7120 Aangetast hoogveen waar natuurlijke regeneratie nog mogelijk is

Witte Veen *gebied 130*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 4010 Noord-Atlantische vochtige heide met Dophei (*Erica tetralix*):
Hoogveenmos-verbond (*Oxycocco-Ericion*)

Verder aangemeld voor:

- Soort 1166 Kamsalamander

Zwarte Water *gebied 77*

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*): Verbond van Grote vossenstaart (*Alopecurus pratensis*)

91F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met Zomereik (*Quercus robur*), Steeliep (*Ulmus laevis*), en Es (*Fraxinus excelsior* of *Fraxinus angustifolia*) (*Ulmenion minoris*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetaties van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)

Provincie Utrecht

Amerongse Bovenpolder 82
Botshol 7
Groot Zandbrink 96
Kolland en Overlangbroek 102
Oostelijke Vechtplassen¹⁶ 114

*Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het
'Kaartenoverzicht'*

¹⁶ Zie Noord-Holland

Amerongse Bovenpolder *gebied 82*

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*): Glanshaver-verbond (*Arrhenatherion elatioris*)

Geen verdere aanmelding

Botshol *gebied 7*

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Verder aangemeld voor:

Habitattype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.)

3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)

7140 Overgangs- en trilveen

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper
1163 Rivierdonderpad
1318 Meervleermuis

Groot Zandbrink *gebied 96*

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 7230 Alkalisch laagveen: Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Geen verdere aanmelding

Kolland en Overlangbroek *gebied102*

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*)

Geen verdere aanmelding

Provincie Zeeland

Canisvlietse Kreek	91
Grevelingen	30
Groote Gat	97
Kop van Schouwen	38
Krammer-Volkerak ¹⁷	40
Manteling van Walcheren	44
Oosterschelde	53
Vogelkreek	127
Voordelta	67
Westerschelde	73
Zwin	78

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

¹⁷ Zie Noord-Brabant

Gebiedendocument openbare procedure

Canisvlietse Kreek *gebied 91*

Belangrijkste gebied voor:

Soort 1614 Kruipend moerasscherm

Geen verdere aanmelding

Grevelingen *gebied 30*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
2190 Vochtige duinvalleien

Soort 1903 Groenknolorchis

Groote Gat *gebied 97*

Belangrijkste gebied voor:

Soort 1614 Kruipend moerasscherm

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Kop van Schouwen *gebied 38*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Waternavel en Stijve moeraswaterweegbree (*Hydrocotylo-Baldellion*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
- Soort 1340 *Noordse woelmuis

Manteling van Walcheren gebied 44

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Zomereik-verbond (*Quercion roboris*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
2190 Vochtige duinvalleien

Oosterschelde gebied 53

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 1160 Grote, ondiepe krekken en baaien
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
- Soort 1340 *Noordse woelmuis

Vogelkreek gebied 127

Belangrijkste gebied voor:

- Soort 1614 Kruiwend moerasscherm

Geen verdere aanmelding

Voordelta gebied 67

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
- Soort 1103 Fint
1365 Zeehond

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)

Westerschelde gebied 73

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 1130 Estuaria
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)

Verder aangemeld voor:

- Habitatype 2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2190 Vochtige duinvalleien
1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
- Soort 1903 Groenknolorchis

Zwin gebied 78

Belangrijkste gebied voor:

- Habitatype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
2110 Embryonale wandelende duinen

Verder aangemeld voor:

Habitatype	1330	Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (Glaucopuccinellietalia maritimae)
	2120	Wandelende duinen op de strandwal met Helm (Ammophila arenaria; z.g. witte duinen)
	2130	*Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
Soort	1166	Kamsalamander

Provincie Zuid-Holland

Biesbosch ¹⁸	5
Coepelduynen	10
Duinen Goeree	15
Grevelingen ¹⁹	30
Haringvliet	33
Hollands Diep (oeverlanden)	99
Kennemerduinen en Amsterdamse Waterleidingduinen ²⁰	37
Krammer-Volkerak ²¹	40
Luistenbuul en Koekoeksche Waard	108
Meijendel en Berkheide	46
Nieuwkoopse Plassen en De Haeck	49
Oude Maas	116
Polder Steijn	117
Solleveld	60
Voordelta ²²	67
Voornes Duin	68
Westduinpark en Wapendal	72

Voor de kaarten per gebied wordt verwezen naar het 'Kaartenoverzicht'

¹⁸ Zie Noord-Brabant

¹⁹ Zie Zeeland

²⁰ Zie Noord-Holland

²¹ Zie Noord-Brabant

²² Zie Zeeland

Coepelduynen gebied 10

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

Verder aangemeld voor:

Habitattype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)

Duinen Goeree gebied 15

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal (*Salicornia* sp.) en andere zoutminnende soorten
1330 Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie (*Glaucopuccinellietalia maritimae*)
2110 Embryonale wandelende duinen
2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)

Soort 1014 Nauwe korfslak

Verder aangemeld voor:

Habitattype 2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)
2190 Vochtige duinvalleien

Soort 1340 *Noordse woelmuis
1903 Groenknolorchis

Haringvliet gebied 33

Belangrijkste gebied voor:

Habitattype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Soort 1103 Fint
1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Soort 1134 Bittervoorn
1163 Rivierdonderpad

Hollands Diep (oeverlanden) gebied 99

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (*Salicion albae*)

Verder aangemeld voor:

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Luistenbuul en Koekoeksche Waard gebied 108

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem

Verder aangemeld voor:

Habitatype 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

Meijendel en Berkheide gebied 46

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Zomereik-verbond (*Quercus roboris*)

Soort 1014 Nauwe korfslak
1318 Meervleermuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)

2190 Vochtige duinvalleien

Soort 1166 Kamsalamander

Nieuwkoopse Plassen en de Haeck *gebied 49*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (Magnopotamion of Hydrocharition)

7210 *Kalkhoudende moerassen met Galigaan (*Cladium mariscus*) en soorten van het Knopbies-verbond (*Caricion davallianae*)

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met bentische vegetaties met Kranswieren (*Chara* spp.)

4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*

6410 Grasland met Pijpestrootje (*Molinia*) op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (Blauwgrasland, EU-Molinion)

6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

7140 Overgangs- en trilveen

91D0 *Veenbossen: Berkenbos met veenmos

Soort 1134 Bittervoorn

1149 Kleine modderkruiper

1318 Meervleermuis

1903 Groenknolorchis

Oude Maas *gebied 116*

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

91E0 *Alluviale bossen met Zwarte els (*Alnus glutinosae*) en Es (*Fraxinus excelsior*) (Alno-Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*): Verbond der wilgenvloedbossen en -struwelen (*Salicion albae*)

Verder aangemeld voor:

Soort 1163 Rivierdonderpad

1340 *Noordse woelmuis

Polder Steijn gebied 117

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 6510 Laaggelegen schraal hooiland met Grote vossenstaart en/of Grote pimpernel (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*): Verbond van Grote vossenstaart (*Alopecurion pratensis*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het Verbond van grote fonteinkruiden of het Kikkerbeet-verbond (*Magnopotamion* of *Hydrocharition*)

Soort 1134 Bittervoorn
1149 Kleine modderkruiper

Solleveld gebied 60

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruipwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)

Voornes Duin gebied 68

Belangrijkste gebied voor:

Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied: Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*)
2190 Vochtige duinvalleien: Kruipbies-verbond (*Caricion davallianae*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Stekelharig kranswier (*Charion fragilis*)
2190 Vochtige duinvalleien: Verbond van Ongelijkbladig fonteinkruid (*Potamion gramineae*)

Soort 1014 Nauwe korfslak
1903 Groenknolorchis

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm (*Ammophila arenaria*; z.g. witte duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2170 Duinen met Kruiwilg (*Salix repens* ssp. *argentea*)

Soort 1340 *Noordse woelmuis

Westduinpark en Wapendal *gebied 72*

Belangrijkste gebied voor:

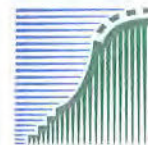
Habitatype 2150 *Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (*Calluno-Ulicetea*)

Verder aangemeld voor:

Habitatype 2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (grijze duinen)
2160 Duinen met Duindoorn (*Hippophaë rhamnoides*)
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

Aan het College van Gedeputeerde Staten

**landbouw, natuurbeheer
en visserij**

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		N/2002/1709	04-06-2002
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Voorgenomen wijziging		070- [redacted]	3
Vogelrichtlijngebied Leekstermeergebied			

Geacht College,

Het voornemen bestaat de aanwijzing d.d. 24 maart 2000 (N/2000/306) van het Leekstermeergebied als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn te wijzigen. Een voorstel hiervoor treft u bij deze brief aan in de vorm van een ontwerp- besluit, een ontwerp-nota van toelichting en een ontwerp kaart.

In de periode na de aanwijzing is gebleken dat niet alle kwalificerende delen van het Leekstermeergebied waren geselecteerd, reden waarom het oorspronkelijke besluit dient te worden aangepast. Zoals bekend, mogen bij de selectie en begrenzing louter vogelkundige aspecten een rol spelen. De criteria daarvoor zijn vastgelegd in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, deel 1, Algemeen, Bijlage 1 selectiecriteria en methode van begrenzing, Ministerie LNV 23-02-2000.

Ingevolge artikel 28 van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig ik uw college uit uw zienswijze binnen een termijn van acht weken aan mij kenbaar te maken.

Nadat het wijzigingsbesluit is gepubliceerd hebben belanghebbenden de gelegenheid tegen de wijziging bezwaar te maken. Deze bezwaren zullen tezamen met de eerder tegen de oorspronkelijke aanwijzing ingediende bezwaren - die geacht worden ook te zijn ingediend tegen de onderhavige wijziging - worden afgehandeld.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
Voor deze:

DE DIRECTEUR NATUURBEHEER,

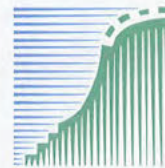

Mr. G.B. Raaphorst

Directie Natuur, Milieu
en Faunabeheer

NLR ✓

PROEF BESTUUR VAN DRENTHE	
No. 90-30132	
Ingek.: - 5 MAART 1990	
Class.nr.:	
TE BEH. DOOR:	

AAN
het College van Gedeputeerde
Staten van Drenthe,
Westerbrink 1,
9405 BJ ASSEN.

landbouw, natuurbeheer en visserij

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk

NMF. 90418

datum

27 februari 1990

onderwerp

Aanmelding "Bargerveen"
als wetland en speciale
beschermingszone.

doorkiesnummer

bijlagen
div.

In 1980 is Nederland partij geworden bij de op 2 februari 1971 te Ramsar (Iran) tot stand gekomen Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels (Wetland-Convention, Trb. 1975, 84; Trb. 1980, 90). Deze overeenkomst beoogt de veiligstelling van zodanige gebieden. Landen die partij worden bij de Overeenkomst, nemen onder meer de verplichting op zich om met betrekking tot de in hun grondgebied gelegen watergebieden, voor zover mogelijk, het verstandig gebruik te bevorderen en dit in hun beleid tot uiting te brengen.

In het bijzonder voorziet de Overeenkomst in de aanmelding van wetlands voor opname in een lijst van watergebieden van internationale betekenis. Hiervoor gelden een aantal selectiecriteria, welke door de verdragspartijen zijn opgesteld.

Ten aanzien van de aangemelde gebieden geldt dat plannen op een zodanige wijze dienen te worden geformuleerd en verwezenlijkt dat het behoud van deze gebieden wordt bevorderd.

Tevens moet ervoor worden zorggedragen dat mogelijke veranderingen in het ecologisch karakter van de betreffende gebieden, bijvoorbeeld ten gevolge van technologische ontwikkelingen of verontreiniging, zo spoedig mogelijk worden doorgegeven aan het secretariaat van de Overeenkomst.

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres:
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 3 79 39 11
Fax: 070 - 3 79 36 00
Telegramadres: Landvis
Telex: 32040 Lavinl

- De -

De richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, nr. 79/409/EEG ("de EG-Vogelrichtlijn") heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Gemeenschap.

Volgens de Richtlijn nemen lidstaten alle nodige maatregelen om de populatie van de in het wild levende vogelsoorten op een niveau te houden of te brengen dat met name beantwoordt aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen, waarbij zij tevens rekening houden met economische en recreatieve eisen. De EG-Vogelrichtlijn kent naast bepalingen welke betrekking hebben op afzonderlijke vogelsoorten, de verplichting voor lidstaten speciale maatregelen te treffen ter bescherming, instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden van bepaalde vogelsoorten. Met name betreft dit de verplichting tot het aanwijzen van speciale beschermingszones.

Ten aanzien van deze beschermingszones dienen door de lidstaten passende maatregelen genomen te worden om vervuiling en verslechtering te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en verstoring van wezenlijke invloed zijn.

Bij de toetreding van Nederland bij de Overeenkomst inzake waterrijke gebieden van internationale betekenis is een zestal gebieden aangemeld als wetland in de zin van artikel 2 van de Overeenkomst. Het betrof Griend, Boschplaat, Naardermeer, Groote Peel, de Weerribben en de Biesbosch (Zuidwaard). Daarna zijn nog de waddenzee, de Oosterschelde/Markiezaatsmeer, het Zwanewater, de Engbertsdijksvenen en Oostvaardersplassen aangemeld.

Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4 van de EG-Vogelrichtlijn zijn negen gebieden aangewezen, te weten Mariapeel, Groote Peel, Weerribben, Naardermeer, Kampina, Zwanewater, Engbertsdijksvenen, Oostvaardersplassen en Oosterschelde/Markiezaatsmeer.

Mijn beleid is erop gericht waar mogelijk de aanwijzing als speciale beschermingszone tegelijk te laten plaatsvinden met de aanmelding als wetland van internationale betekenis. Een en ander met inachtnaam van het regime en het karakter van de verschillende regelingen. Thans wordt in het licht van dit beleid de aanmelding c.q. aanwijzing van het "Bargerveen" respectievelijk als wetland en als speciale beschermingszone voorbereid.

Ik ben voornemens de Ministerraad voor te stellen dit gebied bij het secretariaat van de Overeenkomst aan te melden voor opname in de lijst van wetlands van internationale betekenis. Tevens ben ik voornemens het gebied als speciale beschermingszone aan te wijzen.

Het Bargerveen is een belangrijk wetland. Het gebied voldoet aan de gestelde criteria voor opname in de lijst van wetlands van internationale betekenis.

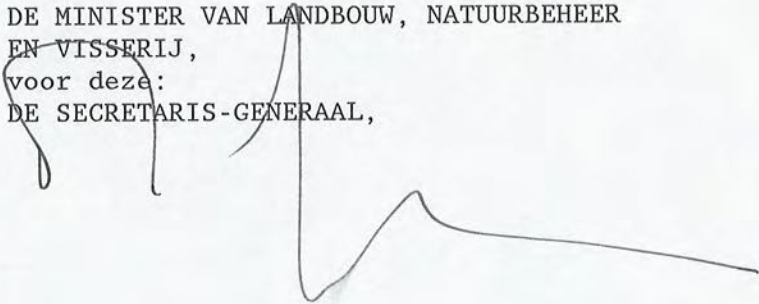
De vogelkundige waarde van het bovengenoemd gebied is groot. Het Bargerveen kwalificeert zich derhalve ook om aangewezen te worden als speciale beschermingszone op grond van de EG-Vogelrichtlijn.

Gesteld kan worden, dat het beleid met betrekking tot het Bargerveen op alle bestuurlijke niveaus strookt met de geest van de Overeenkomst en de Richtlijn en dat de in ons land ten aanzien van deze gebieden getroffen maatregelen, alsook het gevoerde en nog te voeren beheer, beantwoorden aan hetgeen ter zake van ons land verwacht mag worden.

Gaarne verneem ik, indien mogelijk binnen twee maanden na dagtekening, Uw opmerkingen omtrent bovenvermeld voornemen, zodat één en ander met voortvarendheid kan worden gerealiseerd. De daartoe strekkende bescheiden, te weten concepten van de aanmeldingsbrief inzake de aanmelding als wetland, de hierbij behorende toelichting en kaart met de begrenzing zijn bijgevoegd. Vermeld zij, dat de begrenzing van de voorgestelde speciale beschermingszone overeenkomt met die van de wetland. Een afzonderlijke kaart met de begrenzing van de speciale beschermingszone is dientengevolge niet toegevoegd. Voor de beschrijving van de vogelkundige waarde van het Bargerveen wordt verwezen naar paragraaf 1, 2 en 3 van de toelichting inzake de voorgenomen aanmelding van voornoemde gebieden als wetland.

Verder zij verwezen naar de toelichting bij de voorgenomen aanwijzing als speciale beschermingszone.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze:
DE SECRETARIS-GENERAAL,

TOELICHTING OP AANWIJZING "BARGERVEEN" ALS SPECIALE BESCHERMINGSZONE OP BASIS
VAN DE EG-VOGELRICHTLIJN

1. Vogelkundige waarden

Voor de vogelkundige waarden van de speciale beschermingszone wordt verwezen naar de paragrafen 1 tot en met 3 van de toelichting bij de voorgenomen aanmelding van "Bargerveen" als wetland.

2. Begrenzing

De begrenzing van de speciale beschermingszone is conform de begrenzing van het wetland. Verwezen wordt naar paragraaf 4 van de toelichting bij de voorgenomen wetland-aanmelding en de daarbij behorende kaart.

3. Bestuur en beheer

Voor het bestuur en beheer van de speciale beschermingszone wordt verwezen naar paragraaf 5 van de voorgenomen wetland-aanmelding.

4. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone

De richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, nr. 79/409/EEG, bepaalt terzake de speciale beschermingszones het volgende:

Art. 4, lid 3, verplicht de overheid tot het toezenden aan de Europese Commissie van nuttige gegevens, zodat zij de geëigende initiatieven kan nemen voor de coördinatie die nodig is om te bereiken dat de zones bedoeld in lid 1, enerzijds, en in lid 2, anderzijds, een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen inzake bescherming van de soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is.

Art. 4, lid 4, verplicht de overheid tot het nemen van passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de woongebieden in de beschermingszones als bedoeld in de leden 1 en 2 te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en storing, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn. Ook buiten deze beschermingszones zet de overheid zich in om vervuiling en verslechtering van de woongebieden te voorkomen.

Art. 12, lid 1, verplicht de overheid om de drie jaar, te rekenen vanaf het verstrijken van de in artikel 18, lid 1, bedoelde termijn, bij de Commissie een rapport in te dienen over de toepassing van de nationale maatregelen die krachtens de richtlijn zijn getroffen.

Toelichting bij voorgenomen aanmelding als wetland van het Bargerveen.

1. INLEIDING.

Het Bargerveen is een hoogveengebied gelegen in Zuidoost-Drenthe, in de gemeenten Emmen en Schoonebeek. Het is ca 2.100 ha groot. Het is een laatste restant van het Bourtangerveen, het eertijds grootste hoogveencomplex van West-Europa, dat zich in het Nederlands-Duitse grensgebied uitstrekte van Bourtange tot Schoonebeek.

Het wetland bestaat uit de volgende onderdelen:

- drie onvergraven hoogveenkernen met een gezamenlijke oppervlakte van ca 70 ha
- een aantal onvergraven bovenveencultuurgebieden van ca 600 ha welke afwisselend uit grasland, heide en bos bestaan en voor 20 ha uit bouwland
- een oppervlakte van ca 400 ha waarvan alleen de top laag, het weinig veraarde veenmosveen, is afgegraven
- gebieden ter grootte van samen 950 ha waar na het afgraven van zowel de top laag als vrijwel het hele zwartveenpakket nog een restveenlaag van ca 50 cm tot 1 meter is overgebleven
- enkele percelen van in totaal ca 70 ha welke na afgraven tot dalgrond zijn ontgonnen.

In het noordelijke deel van het wetland, het Meerstalblok, komen zo'n 20 meerstallen voor op de onvergraven en weinig vergraven terreinen. Dit zijn voormalige veenmeertjes welke kenmerkend waren voor het centrum van de meest ontwikkelde grote gewelfde hoogveencomplexen. Deze meerstallen zijn de enige plekken in Nederland waarin de levende hoogveenvegetaties zich goed hebben kunnen handhaven.

In het grootste onvergraven complex van het Meerstalblok komen buiten de meerstallen levensgemeenschappen voor van rustend hoogveen met veel karakteristieke plante- en diersoorten.

Van de sub-atlantische hoogvenen, waartoe het Bargerveen behoort, zijn de genoemde onvergraven veenrestanten de meest waardevolle en zeldzame.

Om deze restanten tegen uitdroging te beschermen zijn de omliggende terreinen zodanig met veendammen ingericht dat grote hoeveelheden regenwater worden vastgehouden. Dit heeft geleid tot het ontstaan van een veelheid aan milieutypen, variërend van natte tot vochtige voedselarme omstandigheden. Dit leidde tot een grote toename van aan deze milieutypen gebonden vogelsoorten. In het midden van het Bargerveen, het Amsterdamse veld, is na de vervening een grote oppervlakte na het treffen van inrichtingsmaatregelen waterrijk geworden, wat ook in dit gebied geleid heeft tot een grote toename van vogelsoorten van natte milieu-omstandigheden. Tevens is hier sprake van hernieuwde veenontwikkeling. Ook dit type biotoop is erg zeldzaam.

Het Bargerveen is, naast zijn bijzondere betekenis voor de flora, vooral van grote betekenis voor vogels. In het wetland zijn meer dan 220 vogelsoorten waargenomen, waarvan 112 als broedvogel. Het wetland is van belang als fourageer-, rust- en overwinteringsgebied.

Bestuur en beheer zijn gericht op bescherming, behoud en verdere ontwikkeling van de betekenis van dit gebied als wetland, e.e.a. conform de in de Conventie van Ramsar neergelegde bepalingen. Dit komt ondermeer tot uiting in de status "kernegebied" in het beleidsvoornemen van het Natuurbeleidsplan, de planologische aanduiding in streek- en bestemmingsplan en in het door de Staat gevoerde terreinbeheer.

2. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS.

2.1. Fauna.

Het Bargerveen is door zijn natuurlijke gesteldheid, ligging en topografie in zowel nationaal als internationaal opzicht van grote betekenis voor diverse vogelsoorten, zowel typische hoogveenbewoners als soorten van waterrijke milieus.

Van de Nederlandse avifauna is meer dan de helft in het Bargerveen waargenomen, ca 220 soorten, waarvan 112 soorten als broedvogel.

De grote oppervlakte, de relatieve ontoegankelijkheid, de grote wateroppervlaktes en de drassige voedselarme bodems, de grote openheid en de rust dragen er toe bij dat ook buiten het broedseizoen vele soorten watervogels aanwezig zijn.

Zo broeden er 9 eendesoorten waaronder Krakeend, Wintertaling (ca 200 paar), Pijlstaart en Tafeleend. Door veel soorten zwanen, ganzen en eenden wordt het gebied in het winterhalfjaar als slaap- en rustgebied gebruikt zoals Kleine zwaan, Wilde zwaan, beide ondersoorten van de Rietgans, Kolgans, Grauwe gans, Brandgans, Wintertaling, Pijlstaart, Tafeleend en Brilduiker.

Alle in Nederland voorkomende Nederlandse zwaluwsoorten worden regelmatig in het Bargerveen gesignaleerd. Vermeldenswaardige broedvogels van het gebied zijn verder o.m. Dodaars (14), Geoorde fuut, Bruine kiekendief (2) en Blauwe kiekendief (1), Havik (4), Boomvalk (5), Sperwer (1), Kwartel (31), Waterral (24), Patrijs (12), Porceleinhoen (13), Watersnip (42), Wulp (46), Zwarte stern (4), Velduil (1), Nachtzwaluw (5), Gele kwikstaart (16), Blauwborst (102), Roodborst tapuit (82), Paapje (15), Grauwe klauwier (66) en Klapekster (2) (de aantallen zijn broedparen in 1989; de Geoorde fuut is niet in 1989 waargenomen).

Veel soorten overwinteren in het Bargerveen, zoals Dodaars, Taiga-rietgans, Wintertaling, Blauwe kiekendief, Sperwer, Watersnip, Velduil en Klapekster en verder rusten en foerageren tijdens de trek, behalve de reeds genoemde soorten nog o.m. 14 roofvogel- en 35 steltlopersoorten, zoals Goudplevier, Kempphaan, Bokje, Grutto, Regenwulp, Zwarte ruiter, Groenpootruiter en Witgatje. Ook kraanvogels worden zo nu en dan gesignaleerd.

Het Bargerveen is verder van betekenis als leefgebied voor de drie in Nederland voorkomende slangesoorten, de levendbarende hagedis, de hazelworm en veel soorten amfibieën, waaronder de heikikker.

Er leven veel soorten kleine zoogdieren; de Waterspitsmuis, de Rosse woelmuis en een melanistische vorm van de Bosmuis.

In het wetland komen veel soorten voor van natte, voedselarme biotopen. In inventarisaties van Staatsbosbeheer in 1989 werd een aantal aan hoogveen gebonden loopkeversoorten, waaronder de zeldzame *Agonum ericetii*, aangetroffen. Verder zijn er bijzondere vlinders en libellen aangetroffen (26 soorten libellen, waaronder ook een aantal specifieke hoogveensoorten).

2.2. Flora en vegetatie.

Hoogvenen zijn in het algemeen niet erg rijk aan hogere plantesoorten, maar de soortensamenstelling is wel karakteristiek. Het Bargerveen is wat betreft de vegetaties van de hoogveenkernen en de meerstallen in Europa als het rijkste hoogveenrestant van Europa te beschouwen met veel karakteristieke mossoorten, waarvan enkele buiten het Bargerveen niet meer voorkomen in sub-atlantische hoogvenen.

Er komen minstens 15 veenmossoorten voor, waarvan o.a. het zeer zeldzame *Sphagnum pulchrum* op meerdere plaatsen aspectbepalend is met verder o.a. *Sp. russowii*. Ook zijn enkele karakteristieke korstmossen (*Cladonia incrassata*), levermossen (*Mylia anornala*, *Microlepidozia setacea*, *Cephalozia connivers*, *Calypogeia sphagnicola fissa* e.a.) en enige typische elders vrijwel verdwenen hoogveenpaddestoelen als *Russula claro flava* en *Calerina propingua* in het wetland aanwezig. Voorkomende karakteristieke hogere planten zijn o.a. Beenbreek, Lavendelheide, Veenbes, Veenbies, Veenpluis, Eenarig wollegras, alle vier in Nederland voorkomende zonnedaawsoorten, Witte snavelbies en Slanke heide-orchis, Welriekende nachtorchis, Rietorchis en Addertong.

3. TOETSING AAN CRITERIA VOOR AANMELDING ALS WETLAND.

Algemene criteria voor wetlands die van belang zijn voor planten en dieren (deze zijn onderstreept).

Een wetland moet als internationaal van belang worden beschouwd als:

- a. het gebied van belang is voor een aantal zeldzame of bedreigde soorten.

Aan deze norm wordt voldaan. In het Bargerveen broeden alleen al 22 soorten vogels die zijn geplaatst op de Nederlandse lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten in het kader van de EG-richtlijn inzake het behoud van de vogelstand. Met name de populaties van de Blauwborst (> 60 paar) en Grauwe klauwier (60 paar; een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie) zijn groot.

Daarnaast is het wetland van belang voor vele soorten lagere en hogere planten, amfibieën, reptielen en insekten;

- b. het gebied van belang is voor het behoud van de genetische en ecologische diversiteit van een regio.

Het Bargerveen is van groot belang voor het behoud van de genetische en ecologische diversiteit van de regio en vanwege zijn unieke soorten, ook voor gebieden ver daarbuiten. Het Bargerveen is één van de weinige restanten van de sub-atlantische hoogvenen, met kenmerkende levensgemeenschappen die elders geheel of vrijwel zijn verdwenen. Het gebied bezit daarom een grote zeldzaamheidswaarde. Ook is de diversiteit van broedvogelsoorten groot: te weten ca 112 soorten.

- c. het gebied van speciaal belang is als habitat voor planten en dieren in een gevoelig deel van hun biologische cyclus.

Het gebied is van belang voor ca 112 broedvogels en ca 125 soorten trekvogels. Veel steltlopers (35 soorten) pleisteren in het Bargerveen. Als rust-, rui- en foerageergebied is het Bargerveen van groot belang voor tal van vogels in een gevoelig deel van hun biologische cyclus. Voor veel plantesoorten is het gebied van essentieel belang voor alle fasen van hun biologische cyclus.

- 3.3. Een wetland is van internationaal belang als het een goed voorbeeld is van een speciaal type wetland, dat karakteristiek is voor de regio.

Het Bargerveen behoort tot de sub-atlantische hoogvenen die karakteristiek zijn voor Oost-Nederland, Oost-België en Noordwest-Duitsland. Het is het grootste restant van de grootste van deze hoogvenen: het Bourtangerveen. Het gebied bestaat uit enige onvergraven hoogveenkernen met daarin ca 20 nog aanwezige meerstallen waarvan de waarden als levende hoogveenkernen karakteristiek zijn voor de regio en tevens uniek zijn op Europese schaal.

Tevens worden grote oppervlakten door inrichtingsmaatregelen weer geschikt gemaakt voor regeneratie van hoogveen. Daardoor zijn zeer waardevolle milieutypen ontstaan met grote oppervlaktes aan natte voedselarme gebieden met veel open water, afgewisseld door genoemde hoogveenkernen en bovenveencultuurgebieden.

4. LIGGING EN BEGRENZING.

Het wetland is gelegen in de provincie Drenthe, op de grens van de gemeenten Emmen en Schoonebeek.

Aan de oostkant grenst het wetland aan de Duitse grens.

De begrenzing van het wetland is zodanig gekozen dat er een in ecologisch, landschappelijk en ecohydrologisch opzicht samenhangend geheel van gebiedsdelen voor aanmelding op grond van de Wetland-Conventie in aanmerking komt. De begrenzing is op bijgaande kaart aangegeven.

5. BESTUUR EN BEHEER.

Bestuur en beheer van het gebied zijn gericht op handhaving en verdere ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied. Dit komt onder meer tot uitdrukking in:

- de bestemming "Natuurgebied" in de bestemmingsplannen buitengebied van de gemeenten Emmen en Schoonebeek;
- de aanduiding "Natuurgebied" in het streekplan Oost- en Zuidoost-Drenthe;
- de aanwijzing op grond van de Natuurbeschermingswet van een deel van het wetland (staatsnatuurmonument "Meerstalblok");
- de aanduiding "Kerngebied" in het beleidsvoornemen van het Natuurbeleidsplan;
- de aanduiding als "Grote Eenheid Natuurgebied" in het structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud;
- het beheer en voortgaande inrichting van het gebied door het Staatsbos-beheer. Het beheer van het gebied is gericht op behoud en ontwikkeling van hoogveenlevensgemeenschappen;

- de door het waterschap "Bargerbeek" ontwikkelde plannen tot terugdringen van de drainerende werking van de zandondergrond, met name veroorzaakt door de Noordersloot (een in 1972 gegraven waterlossing tussen het Meerstalblok en het Amsterdamse Veld);
- de inspanning door het Rijk om de nog niet verworven oppervlakten zo spoedig mogelijk te verwerven; o.a. in het kader van het Relatienotabeleid.

Uit het bovengenoemde blijkt dat de natuurwaarden en de ontwikkeling daarvan uitgangspunt zijn voor het beleid inzake dit gebied.

De omvang van het gebied en de rust in het gebied zullen worden gehandhaafd. Recreatief gebruik wordt zoveel mogelijk beperkt en recreatief medegebruik is vooral gericht op natuurbeleving. Het recreatief (mede)gebruik is derhalve afgestemd op het karakter en de kwetsbaarheid van het gebied. De waterhuishouding in en rond het gebied zal nog verder moeten worden aangepast over de handhaving en ontwikkeling van de genoemde waarden.

Het streven is erop gericht om van de totale oppervlakte van het wetland nog ca 200 ha te verwerven. Hiervan ligt 20 ha bovenveenbouwland en 5 ha dalgrond aan de noordwest-zijde van het Meerstalblok, ca 90 ha bovenveencultuurgrond in het westen van het Schoonebeekerveld en de rest verspreid over het Schoonebeekerveld (natuurgebied en nog in vervening zijnd gebied).

Nog ca 200 ha bovenveengrasland is wel in eigendom van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij verworven, maar kan pas door Staatsbosbeheer in beheer worden genomen als er vervangende grond voor de voormalige eigenaren beschikbaar is ter compensatie van het verlies van hun grondgebruik.

6. INVLOED VAN ANDERE GEBRUIKSVORMEN.

Recreatief medegebruik

In het Bargerveen is sprake van beperkt recreatief en educatief medegebruik, hetgeen geen invloed heeft op de ecologische ontwikkelingsmogelijkheden van het gebied.

Agrarisch gebruik

Het wetland wordt omringd door gronden die in overwegend agrarisch gebruik zijn. Ten behoeve van dit gebruik vindt ontwatering plaats.

Er heeft onderzoek plaatsgevonden naar de effecten daarvan op de duurzame instandhouding van de veencomplexen in het wetland. Mede op basis van dit onderzoek zijn plannen vastgesteld en gedeeltelijk reeds uitgevoerd door het waterschap "Bargerbeek" om de drainerende werking van de belangrijkste wijken en waterlossingen op te heffen.

Er zijn in het dorp Weiteveen evenals in Nieuw-Schoonebeek meerdere stallen voor pluimvee, mestkalveren en -varkens aanwezig welke een aandeel hebben in eutrofiëringsverschijnselen die in het Bargerveen zichtbaar zijn. Binnen het kader van het milieubeleid wordt gestreefd naar een niet verder laten toenemen van de ammoniakbelasting van het gebied.

Vervening

Het Amsterdamse Veld en het oostelijke deel van het Schoonebeekerveld komen in fasen in beheer bij het Staatsbosbeheer nadat in deze gebieden de nog plaatsvindende winning van zwartveen is beëindigd. De laatste concessie in het Schoonebeekerveld loopt in 1992 af. De terreinen worden overgedragen met een in dikte variërende, niet verstoorde restveenlaag van min. 30 cm waarop de bolster is teruggestort.

Doorgaande wegen

In het Bargerveen liggen enkele doorgaande wegen. De Kamerlingswijk tussen Meerstalblok Oost- en Midden- en de Verlengde Noordersloot tussen het Meerstalblok en het Amsterdamse Veld worden gebruikt voor doorgaand verkeer. Indien de peilen in de naastliggende waterlopen worden verhoogd volgens plan zullen deze wegen voor het verkeer moeten worden afgesloten. Een alternatieve route is voor vrijwel alle aanwonenden reeds beschikbaar. Er wordt een zo spoedig mogelijke onttrekking aan de openbaarheid van de binnen het wetland gelegen delen van de Kamerlingswijk en de Verlengde Noordersloot nagestreefd ten behoeve van het waarborgen van de rust in het gebied.

Grensoverschrijdende invloeden

Het Bargerveen ligt, zoals reeds gezegd, tegen de grens van de Bondsrepubliek Duitsland. Het gebruik van de aan het Bargerveen grenzende percelen op het grondgebied van West-Duitsland, en met name de ontwatering ervan, heeft invloed op de duurzaamheid van het wetland. In overleg met de "Kreis Emsland" wordt getracht een beeld te krijgen van de mogelijkheden om de grensoverschrijdende ontwaterende invloeden te beperken.

In het beleidsvoornemen van het Natuurbeleidsplan is voorts aangegeven dat de Nederlandse overheid in overleg met West-Duitsland zal trachten grensoverschrijdende natuurgebieden in te stellen. Hierbij wordt onder meer gedacht aan het Bargerveen. In dit kader zouden ook de grensoverschrijdende invloeden kunnen worden gezien.

7. GEVOLGEN VAN DE AANMELDING ALS WETLAND.

Aanmelding van het Bargerveen als wetland heeft de hierna omschreven gevolgen:

- artikel 3, lid 1 verplicht de overheid op zodanige wijze plannen te formuleren en te verwezenlijken, dat het behoud en het verstandig gebruik van het gebied voor zover mogelijk wordt bevorderd. Hiervoor is reeds uiteengezet dat hiertoe de benodigde maatregelen zijn getroffen of worden voorbereid;

- artikel 3, lid 2 verplicht de overheid er zorg voor te dragen dat zij zo spoedig mogelijk wordt ingelicht indien het ecologische karakter van het gebied verandert of mogelijk zal veranderen.

Over de hoofdlijnen van bestemming, inrichting en beheer van het gebied bestaat op alle bestuurlijke niveaus consensus. Ca 1.700 ha van het wetland is door de Staat aangekocht en in beheer genomen door het Staatsbosbeheer van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij;

- artikel 4, lid 2 verplicht de overheid om bij beperking van het gebied in omvang om redenen van dringend nationaal belang dit verlies te compenseren.

Een dusdanige compensatie is niet relevant, daar geen beperking van de omvang wordt voorzien. Bovendien kan aan deze verplichting niet worden voldaan, daar, gelet op de aard en de zeldzaamheid van het gebied geen reële mogelijkheden voor compensatie aanwezig zijn;

- artikel 4, lid 3 verplicht de overheid wetenschappelijk onderzoek en het uitwisselen van gegevens en publicaties met betrekking tot het wetland te bevorderen.

Binnen het kader van de op het natuurbehoud en natuurontwikkeling gerichte hoofddoelstelling die voor het gebied geldt, zullen blijvende mogelijkheden aanwezig zijn voor het verrichten van natuurwetenschappelijk onderzoek, mede gericht op het vergroten van de kennis omtrent het hoogveenecosysteem van het Bargerveen en het gewenste beheer van dit gebied;

- artikel 4, lid 4 verplicht de overheid om door een goed beheer de water-
vogelstand te vermeerderen.

Hieraan wordt voldaan, blijkens het op behoud en ontwikkeling van de natuurfunctie gerichte beheer van het gebied.

Verplichting op grond van de Wet Geluidhinder.

Aanmelding van het gebied als wetland betekent in Nederland tevens dat het betreffende gebied in het provinciale streekplan dient te worden opgenomen als stiltegebied, voor zover het niet voorkomt op de lijst van uitzonderingen (artikel 123, Wet Geluidhinder, 16 februari 1979, Stb. 99).

Deze verplichting is reeds van toepassing voor het gedeelte van het wetland dat aangewezen is als staatsnatuurmonument op grond van de Natuurbeschermingswet. Het Bargerveen is voorgesteld als stiltegebied in het intentieprogramma Stiltegebieden Drenthe.

ONTWERPBRIEF (Nederlandse tekst)

Aan: International Union for the Conservation of Nature
and Natural Resources
Secretary Wetlands Convention
Avenue de Mont Blanc
1196 GLAND
Switzerland

Overeenkomstig artikel 2 van de Conventie van Ramsar meld ik hierbij het Bargerveen aan.

Het gebied heeft een oppervlakte van ca 2.100 ha. De begrenzing is op bijgaande kaart aangegeven.

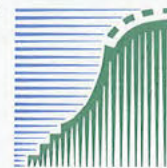
In bijgaande toelichting zijn weergegeven de internationale betekenis van het Bargerveen, zomede het beleid met betrekking tot dit wetland van de Nederlandse Rijksoverheid en van de andere betrokken overheden (provincie en gemeente).

Ik verzoek u het Bargerveen zoals hierbij aangemeld op te nemen in de lijst van waterrijke gebieden van internationale betekenis.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No.: 92-3547
Ingek.: 16 MAART 1992
Class.nr.:
TE BEH. DOOR:

// Het College van Gedeputeerde Staten
van de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

landbouw, natuurbeheer en visserij

JC

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk
NBLF-92-2176

datum
4 maart 1992

onderwerp
EG-Vogelrichtlijn
"Dwingelderveld" aanwijzing
speciale beschermingszone

doorkiesnummer
070-

bijlagen
div

Hierbij deel ik u mede, dat ik thans voornemens ben het Dwingelderveld aan te wijzen als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, nr. 79/409/EEG, Pb. EG, no. L103 (EG-Vogelrichtlijn).

Deze richtlijn heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Gemeenschap.

Ingevolge artikel 2 van de richtlijn dienen de Lidstaten alle nodige maatregelen te treffen om de populaties van de in het wild levende vogelsoorten op een niveau te houden of te brengen dat met name beantwoordt aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen, waarbij zij tevens rekening houden met economische en recreatieve eisen.

De EG-Vogelrichtlijn kent naast bepalingen welke rechtstreeks betrekking hebben op de bescherming van de in het wild levende vogelsoorten, de verplichting voor de Lidstaten zorg te dragen voor de instandhouding van voldoende gevarieerdheid van leefgebieden voor deze vogelsoorten en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

Met name dienen de Lidstaten ten behoeve van de meest kwetsbare vogelsoorten, genoemd in bijlage I van de richtlijn, speciale beschermingszones aan te wijzen.

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Directie Natuur, Bos,
Landschap en Fauna
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres:
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 379 39 11
Fax: 070 - 3478228
Telegramadres: Landvis
Telex: 32040 Lavinl

souche niet beschrijven en bij stuk laten

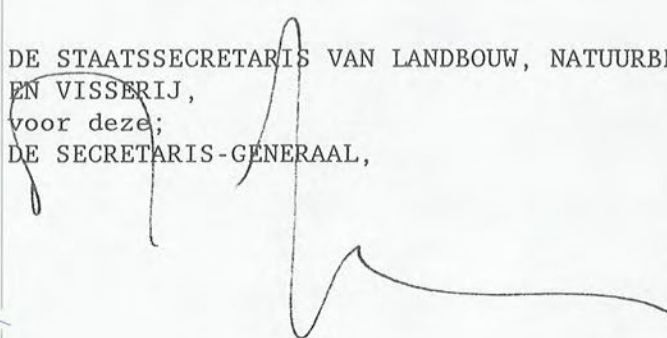
Ten aanzien van deze speciale beschermingszones dienen door de Lidstaten, met inachtneming van de hierboven genoemde eisen, passende maatregelen te worden genomen om vervuiling en verslechtering te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en versterking van wezenlijke invloed zijn.

Het Dwingelderveld is van grote vogelkundige betekenis, ondermeer door het voorkomen van enkele soorten die zijn opgenomen in bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn. Het gebied voldoet daarmee aan de criteria om als speciale beschermingszone te worden aangewezen en is door de Europese Commissie geplaatst op de lijst van belangrijke vogelgebieden in Nederland.

In het Meerjarenprogramma Natuur & Landschap 1992-1996 is aangekondigd dat het betreffende gebied op korte termijn zal worden aangewezen als speciale beschermingszone. Gesteld kan worden dat het beleid met betrekking tot het Dwingelderveld op alle bestuurlijke niveaus strookt met de geest van de EG-Vogelrichtlijn en dat in ons land ten aanzien van het Dwingelderveld getroffen maatregelen, alsook het gevoerde beheer, beantwoorden aan hetgeen ter zake van ons land verwacht mag worden. De volgende gebieden zijn reeds in dit kader aangewezen: De Deelen, de Kampina, het Zwanenwater, de Grootte Peel, de Mariapeel, de Deurnse Peel, de Engbertsdijkvenen, het Bargerveen, het Naardermeer, de Oude Venen, de Weerribben, de Oostvaardersplassen, de Oosterschelde inclusief het Markiezaatsmeer en de Waddenzee.

Gaarne verneem ik binnen twee maanden na dagtekening van deze brief, uw commentaar op bovenvermeld voornemen. Een bij de voorgenomen aanwijzing behorende concept-toelichting en een kaart met de begrenzing van het aan te wijzen gebied zijn bijgevoegd.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze;
DE SECRETARIS-GENERAAL,

-CONCEPT-

TOELICHTING BIJ DE AANWIJZING ALS SPECIALE BESCHERMINGSZONE VAN
HET DWINGELDERVELD IN HET KADER VAN DE EG-VOGELRICHTLIJN

1. Inleiding

Het Dwingelderveld ligt in de provincie Drenthe en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Dwingeloo, Beilen en Ruinen. De oppervlakte bedraagt ongeveer 3690 ha, waarvan de helft in eigendom is van de Staat der Nederlanden en een derde in eigendom van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Het gebied ligt in een karakteristiek Drents esdorpenlandschap. De voormalige stuifzanden en delen van het oorspronkelijke heideareaal zijn echter in deze en de vorige eeuw bebost, voornamelijk met naaldhout, terwijl andere delen van het heideareaal zijn omgezet in landbouwgrond.

De voorkomende levensgemeenschappen zijn die van droge en natte heide, jeneverbesstruwelen, voedselarme heideplassen, hoogvenen, droge naald- en gemengde naald/loofbossen, vochtige loofbossen, schrale graslanden en akkers.

Het Dwingelderveld vormt het leefgebied van tal van de in artikel 4, eerste lid, van de EG-Vogelrichtlijn genoemde soorten.

In deze toelichting zal vervolgens worden ingegaan op de vogelkundige waarden van het Dwingelderveld, begrenzing van het als speciale beschermingszone aan te wijzen gebied, het bestuur en beheer van het Dwingelderveld en de gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone.

2. Vogelkundige waarden

Door de grote variatie aan terreintypen heeft het Dwingelderveld een zeer rijke broedvogelbevolking. In de periode 1967-1987 zijn in totaal 126 soorten broedvogels waargenomen.

Bij vergelijking van de broedvogelgemeenschappen van de Nederlandse heidevelden komt die van het Dwingelderveld als meest complete en soortenrijkste naar voren. Kenmerkende en/of zeldzame soorten voor het gebied zijn: Boompieper, Boomleeuwerik, Boomvalk, Geelgors, Gekraagde roodstaart, Grasmus, Grauwe klauwier, Grutto, Koekoek, Koekoek, Kwartel, Roodborsttapuit, Paapje, Tapuit, Watersnip en Wulp.

Kenmerkende en/of zeldzame soorten voor de vennen en moerassen in het gebied zijn: Bergeend, Bruine kiekendief, Dodaars, Geoorde fuut, Klein waterhoen, Pijlstaart, Slobeend, Waterral, Winter- en Zomertaling en Zwarte stern.

Kenmerkende en/of zeldzame soorten voor de aanwezige bossen zijn: Appelvink, Barmsijs, Boomklever, Boomkruiper, Boompieper, Boomleeuwerik, Boomvalk, Bosuil, Fluiter, Gekraagde roodstaart,

Grauwe vliegenvanger, Grote bonte specht, Grote lijster, Goudvink, Havik, Houtsnip, Kleine bonte specht, Kruisbek, Kuifmees, Ransuil, Sperwer, Steenuil, Zwarte specht, Wespendief en Wielewaal. Een aantal van deze soorten wordt ook aangetroffen in de houtwallen en bossages van het cultuurland.

Soorten die kenmerkend zijn voor de in het gebied liggende cultuurgronden (inclusief bebouwing) zijn: Boerenwaluw, Grutto, Grasmus, Huiswaluw, Kerkuil, Kwartel, Paapje, Patrijs, Roodborsttapuit en Zwarte roodstaart.

In het Dwingelderveld zijn in de periode 1967-1987 in totaal 218 soorten trek- en wintervogels waargenomen. Het gaat met name om grote aantallen watervogels, steltlopers, meeuwen, roofvogels en zangvogels. Het gebied fungeert daarbij als fourageer- en rustgebied.

Meer dan 30 soorten hebben een slaapplaats op het Dwingelderveld. Deze soorten zoeken overdag voedsel in de aangrenzende landbouwgebieden en verzamelen zich 's avonds in grote groepen aan de randen van het open water (meeuwen, ganzen en steltlopers) of in de lage en hoge begroeiingen (duiven en zangvogels). Getalsmatig belangrijke soorten zijn Rietgans, Wilde eend, Grutto, Regenwulp, Kruisbek en verschillende soorten kraaiachtigen.

Andere belangrijke doortrekkers en overwinteraars zijn: Blauwe kiekendief, Bruine kiekendief, Grauwe kiekendief (incidenteel), Slechtvalk (incidenteel), Kolgans, Grauwe gans, Wintertaling, Zwarte stern, Groenpootruiter, Bosruiter, Graspieper en Keep.

De soorten van belang uit oogpunt van artikel 4, eerste lid, van de EG-Vogelrichtlijn, die vermeld staan in bijlage I van deze richtlijn, zijn onderstreept aangegeven.

3. Begrenzing

De begrenzing van het als speciale beschermingszone aan te wijzen gebied komt overeen met die van het Nationaal Park Dwingelderveld. De begrenzing is zo gekozen dat in landschappelijk en ecologische opzicht een samenhangend geheel wordt gevormd.

Landbouwgronden en intensieve recreatieve voorzieningen zijn niet in de begrenzing opgenomen, tenzij op adequate wijze inpassing kon worden bewerkstelligd.

In het noorden wordt de grens gevormd door noordrand van de bossen van de Boswachterij Dwingeloo en de aangrenzende particuliere bossen, waarbij een aantal landbouw- en recreatie-enclaves zijn meegenomen. De oostgrens wordt gevormd door de rijksweg A28/E232. In zuidelijke richting grenst het gebied aan de landbouwgronden ten zuiden van de Kraloër en Benderse heide. In het westen wordt in grove lijnen de grens gevormd door de buitenrand van de particuliere bossen, waarbij eveneens een aantal landbouw- en recreatie-enclaves zijn meegenomen.

Voor de precieze begrenzing wordt verwezen naar de kaart behorende bij de aanwijzing als speciale beschermingszone.

4. Bestuur en beheer

Bestuur en beheer zijn gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de natuurwaarden, waaronder de vogelkundige waarden, van het gebied. Dit kan aan de hand van onderstaande punten worden geïllustreerd.

- Het Dwingelderveld maakt deel uit van de ecologische hoofdstructuur van Nederland, zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990), waarbij het gebied is aangeduid als kerngebied. Het beleid ten aanzien van kerngebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Natuur en Landschapbehoud (1981, 1984) is het Dwingelderveld aangeduid als potentieel nationaal park. Definitieve instelling van het Nationaal Park Dwingelderveld heeft plaatsgevonden op 22 augustus 1991. Het gebied Dwingeloo-Ruinen is tevens aangeduid als Grote Eenheid Natuurgebied. Het beleid voor deze gebieden richt zich op duurzame instandhouding en waar mogelijk herstel van die factoren, die voor de instandhouding van de kenmerken en waarden van deze gebieden bepalend zijn. In de voor natuurgebieden en GEN's tot stand te brengen beheersplannen zal voorts aandacht besteed moeten worden aan de regulering van het toelaatbaar medegebruik (waaronder het recreatief medegebruik) en noodzakelijke beheersaspecten. Voorts wordt in het structuurschema een relatie gelegd met het beleid voor de bossen: in GEN's zal het aandeel bos met de accent op natuur worden vergroot.
- Op het Dwingelderveld zijn een tweetal streekplannen van toepassing, te weten Zuidwest-Drenthe (1980) en Midden-Drenthe (1981). Hierin heeft het grootste deel van het gebied de aanduiding natuur- en/of bosgebied. De landbouwenclaves in het gebied hebben de aanduiding agrarisch gebied met hoge landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarde waar de relatienota van toepassing is. Een drietal kleinere enclaves zijn aangeduid als verblijfsrecreatieterrein. Ten aanzien van de verblijfsrecreatie in het gebied staan de streekplannen een conserverend beleid voor.
- In de relevante bestemmingsplannen van de gemeenten Dwingeloo, Beilen en Ruinen hebben de heideterreinen van het Dwingelderveld de bestemming natuurschoongebied c.q. natuurschoongebied en de bosgebieden de bestemming natuurschoongebied c.q. bos. De landbouwenclaves hebben de bestemming agrarisch gebied zonder bebouwing; gebied van landschappelijke en/of cultuurhistorische en/of natuurwetenschappelijke waarde. Recreatieve enclaves hebben de bestemming recreatieterrein t.b.v. dagrecreatie en t.b.v. verblijfsrecreatie.
- Ten einde een aangepast agrarisch beheer ten aanzien van de aanwezige natuurwaarden mogelijk te maken zijn de in het Dwingelderveld gelegen landbouwgronden respectievelijk in 1980, 1984 en 1990 aangewezen als reservaatgebied in het kader van de Regeling beheersovereenkomsten 1988 (Stat. 149).
- In het kader van de oprichting van het nationaal park is voor

het Dwingelderveld een beheers- en inrichtingsplan (1988) opgesteld, dat door alle belanghebbenden wordt onderschreven. Het is een plan in hoofdlijnen, dat ondermeer voorziet in zonering van het recreatief en landbouwkundig medegebruik van het gebied. Het beheer zoals dat door het Staatsbosbeheer en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland wordt uitgevoerd is naast bovengenoemd beheers- en inrichtingsplan mede gebaseerd op beheersplannen voor de eigen deelgebieden, die tot doel hebben de karakteristieke levensgemeenschappen te behouden en verder te ontwikkelen. De ontwikkeling van meer natuurlijk loofbos en van natuurlijke overgangen van bos naar heide is daarbij, naast het handhaven van voldoende rust, van groot belang voor de functie als broedgebied en als pleister- en slaappleaats voor tal van vogelsoorten.

5. Andere gebruiksfuncties in het gebied

Naast de natuurfunctie vervult het gebied een functie ten behoeve van de recreatie, de landbouw, de bosbouw en de jacht.

In het als speciale beschermingszone aan te wijzen gebied zijn in totaal 8 verblijfsrecreatieve terreinen gelegen. Daarbij zijn in de directe omgeving van het Dwingelderveld nog een veel groter aantal verblijfsaccomodaties aanwezig.

Door dit grote aanbod, de landschappelijke aantrekkelijkheid van het gebied en de aanwezigheid van een aantal attractiepunten, waaronder de schaapskooi bij Ruinen, staat het gebied in grote belangstelling bij de dagrecreatie. Er kan worden gewandeld, gefietst en paard gereden. Daarnaast worden in het gebied huifkartochten en diverse soorten rondleidingen georganiseerd. Ten behoeve van de dagrecreatie zijn in het gebied een groot aantal voorzieningen getroffen, waaronder parkeer- en picknickplaatsen en een uitgebreid wegen- en padenstelsel.

In het beheers- en inrichtingsplan van het Nationaal Park Dwingelderveld is voorzien in een zonering van het recreatief medegebruik. Hierin worden enkele concentratiegebieden onderscheiden langs de randen van het gebied en in de Boswachterij Dwingeloo. Tevens is voorzien in de bouw van een bezoekerscentrum gericht op voorlichting en educatie en een aantal steunpunten.

Een deel van de in het gebied gelegen graslanden en akkers wordt op een gangbare landbouwkundige wijze geëxploiteerd. Middels het afsluiten van beheersovereenkomsten in het kader van de Regeling beheersovereenkomsten 1988 (Stat. 149) wordt getracht het huidige gebruik te extensiveren.

Een deel van het bosareaal heeft een nevenfunctie ten behoeve van de houtproductie. Staatsbosbeheer en Natuurmonument vormen een groot deel van hun bosbestand om naar zo natuurlijk mogelijke gemeenschappen. In het beheers- en inrichtingsplan is in een nog groter areaal natuurlijk bos voorzien.

In een groot deel van het Dwingelderveld is de jacht verhuurd,

veelal onder beperkende voorwaarden.

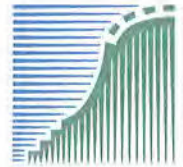
6. Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone

De richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, nr. 79/409/EEG, Pb. EG, no. L103, bepaalt terzake de speciale beschermingszones het volgende:

- Artikel 3, lid 2, sub a, verplicht de overheid tot het instellen van zones voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op het Europees grondgebied van de lidstaten.
- Artikel 4 geeft een nadere uitwerking van de in artikel 3, lid 2, sub a, genoemde verplichting tot het instellen van de beschermingszones, waarbij met name prioriteit wordt gegeven aan de in Bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn genoemde soorten (artikel 4, lid 1) en de migrerende soorten (artikel 4, lid 2).
- Artikel 4, lid 3, verplicht de overheid tot het toezenden aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen van alle nuttige gegevens, zodat zij de geëigende initiatieven kan nemen voor de coördinatie die nodig is om te bereiken dat de zones bedoeld in lid 1 enerzijds, en in lid 2 anderzijds, een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen inzake bescherming van de soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is.
- Artikel 4, lid 4, verplicht de overheid tot het nemen van passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de woongebieden in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en verstoring, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn.
- Artikel 12, lid 1, verplicht de overheid om de drie jaar, te rekenen vanaf het verstrijken van de in artikel 18, lid 1, bedoelde termijn bij de Commissie een rapport in te dienen over de toepassing van de nationale maatregelen die krachtens de richtlijn zijn getroffen.

College van Gedeputeerde Staten
in de provincie Drenthe
Postbus 122
9400 AC ASSEN

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE
No. 9708741
datum: 26 AUG. 1997
Classificatie:
TEBEN. DOOR LG

landbouw, natuurbeheer
en visserij

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk
DN. 97318

datum
15 augustus 1997

onderwerp
Aanwijzing van Fochteloërveen als speciale
beschermingszone in het kader van de
EG-Vogelrichtlijn.
(TRC 97/3756)

doorkiesnummer

bijlagen
2

Geacht College,

Hierbij deel ik u mede, dat ik voornemens ben het gebied "Fochteloërveen" aan te wijzen als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn nr. 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 betreffende het behoud van de vogelstand (EG-Vogelrichtlijn). Deze richtlijn heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het grondgebied van de Europese Gemeenschap.

De EG-Vogelrichtlijn kent, naast bepalingen welke rechtstreeks betrekking hebben op de bescherming van vogels, voor de Lid-Staten de verplichting zorg te dragen voor de instandhouding van voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen. Daarnaast dienen de Lid-Staten ten behoeve van de meest kwetsbare vogelsoorten, genoemd in bijlage I van de richtlijn, speciale beschermingszones aan te wijzen.

Ten aanzien van deze speciale beschermingszones dienen de lidstaten, met inachtneming van de hierboven genoemde eisen, passende maatregelen te nemen om vervuiling en verslechtering te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord. Dit voor zover deze vervuiling, verslechtering en versterking van wezenlijke invloed zijn.

Het gebied "Fochteloërveen" is van grote vogelkundige betekenis, onder meer door het voorkomen van enkele soorten die zijn opgenomen in bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn en op grond van het aantal overwinteraars van de Toendrarietgans. Het gebied voldoet daarmee aan de criteria om als speciale beschermingszone te worden aangewezen en is derhalve door de Europese Commissie geplaatst op de lijst van belangrijke vogelgebieden in Nederland.

- Achtentwintig -

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres:
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 379 39 11
Fax: 070 - 3478228
Telegramades: Landvis
Telex: 32040 Lavinl

ons kenmerk	datum	vervolgblad
DN. 97318	15 augustus 1997	2

Achtentwintig gebieden zijn in dit kader reeds aangewezen.
De aanwijzing van het Fochterloërveen heeft geen gevolgen voor het thans
gevoerde beheer in het gebied.

Gaarne verneem ik binnen drie weken na dagtekening van deze brief uw
commentaar op bovenvermeld voornemen.
Een bij de voorgenomen aanwijzing behorende concept-toelichtende nota
en een kaart met de begrenzing van het aan te wijzen gebied zijn bijgevoegd.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze:
DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

dr. H.J.M. van Zon

CONCEPT-TOELICHTENDE NOTA bij de aanwijzing van het Fochteloërveen als speciale beschermingszone in het kader van de EG-Vogelrichtlijn als bedoeld in artikel 1, tweede lid, van de beschikking van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, nr. N/97....., Staatscourant....

(concept 25 juni 1997)

1 Inleiding

Het gebied Fochteloërveen ligt ter weerszijde van de grens van de provincies Friesland en Drenthe en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Ooststellingwerf en Norg. De oppervlakte van de speciale beschermingszone bedraagt ruim 2500 ha waarvan 1575 ha in eigendom is van de Staat.

Het Fochteloërveen vormt een groot hoogveenrestant temidden van een veenkoloniaal landschap en bosgebieden. Het gebied maakte vroeger deel uit van de uitgestrekte Smilderveenen. Het grootste deel hiervan is afgegraven en omgezet in landbouwgrond. Later zijn delen daarvan omgezet in productiebos.

Het Fochteloërveen vormt het leefgebied van tal van de in artikel 4, eerste lid, van de EG-Vogelrichtlijn bedoelde vogelsoorten en is tevens van belang voor andere trek- en wintervogels (art 4, lid 2).

In deze toelichting zal achtereenvolgens worden ingegaan op de vogelkundige waarden van het Fochteloërveen, de begrenzing, het beleid en beheer, andere gebruiksfuncties en de gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone

2 Vogelkundige waarden

De voorkomende levensgemeenschappen in Fochteloërveen zijn hoogvenen, droge en natte heide, heidezoom, voedselarme wateren, vochtige naaldbossen, voedselrijk rietmoeras, schrale graslanden en akkers. Deze grote variatie aan terreintypen en de rust maken het gebied een belangrijk leefgebied voor meer dan honderd soorten broedvogels. Een aantal daarvan worden in bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn genoemd. Bijlage I betreft soorten die dreigen uit te sterven, gevoelig zijn voor bepaalde wijzigingen van het leefgebied, die als zeldzaam worden beschouwd of vanwege specifieke kenmerken van hun leefgebied speciale aandacht verdienen.

Het Fochteloërveen heeft tevens een belangrijke functie voor trek- en wintervogels. Vele soorten zoeken overdag voedsel op de aangrenzende landbouwgebieden en verzamelen zich 's avonds in grote aantallen bij het open water (meeuwen, eenden, ganzen en steltlopers) of in de lage en hoge begroeiingen (zangvogels)..

Het Fochteloërveen kwalificeert mede als speciale beschermingszone voor trekvogels die niet voorkomen op bijlage I, op grond van het aantal overwinteraars van de Toendrarietgans. De 1%-drempel voor het aantal overwinteraars en de drempel voor het seizoensmaximum van de Toendrarietgans wordt regelmatig ruimschoots overschreden (seizoensmaxima: 8350 ex. in februari 1994 en 6500 ex. in januari 1995).

(Zie verder bijlage 1 bij deze toelichting)

3 Begrenzing en eigendom

De begrenzing van Fochteloërveen als speciale beschermingszone is aangegeven op de bij de beschikking behorende kaart. Het omvat zowel de veengebieden van het Fochteloërveen en het Esmeer als de aangrenzende bossen.

De begrenzing is zo gekozen dat in landschappelijk en ecologisch opzicht een samenhangend geheel bestaat tussen bos- en veengebieden. In principe wordt de begrenzing gevormd door het aaneengesloten natuur- en bosgebied zoals is vastgelegd in de bestemmingsplannen van de betrokken gemeenten. Waar de eigendomssituatie dat verantwoordt of het huidig gebruik door de begrenzing niet wordt belemmerd is uit praktische overwegingen op enkele plaatsen een topografische grens aangehouden. Particuliere gebouwen en erven zijn buiten de begrenzing gelaten evenals de toegangsweg naar en het terrein van de penitentiaire inrichting Bankenbosch.

De noordgrens wordt gevormd door het Veenhuizerkanaal, waarbij een aantal landbouwenclaves is meegenomen. Dit betreft reservaatgebied in het kader van de Relatienota. Ten noordoosten van het Esmeer is natuurontwikkelingsgebied in het kader van de herinrichting Roden-Norg binnen de begrenzing opgenomen.

De oostgrens wordt gevormd door de landbouwgronden van de gemeente Smilde. De Lycklamavaart vormt de grens aan de zuidzijde.

Aan de westzijde volgt de grens de weg Fochteloërveen tot aan het fietspad. Het gebied tussen het fietspad en de Helomaweg valt binnen de begrenzing voor zover het natuurgebied betreft. Vervolgens loopt de grens het verlengde van de Helomaweg naar de Drentse Weg. Tenslotte loopt de grens via de bosrand om daar weer aan te sluiten op het Veenhuizerkanaal.

Het bosgebied is voor het grootste deel eigendom van het Ministerie van Justitie. Daarnaast hebben de ministeries van Financiën (Dienst der Domeinen) en VROM (Rijksgebouwendienst) eigendommen in het gebied. Het blok van ca. 55 ha ten noorden de Norger petgaten is particulier eigendom. De landbouwenclave tussen het Esmeer en het Fochteloërveen is eigendom van Staatsbosbeheer. Het veengebied is ongeveer voor de helft eigendom van Staatsbosbeheer die het in erfpacht heeft uitgegeven aan de Vereniging Natuurmonumenten die de andere helft in eigendom heeft.

4 Beleid en beheer

Beleid en beheer zijn gericht op de instandhouding en ontwikkeling van de natuurwaarden, waaronder de vogelkundige waarden, van het gebied. Dit kan aan de hand van onderstaande punten worden geïllustreerd:

- Het Fochteloërveen maakt deel uit van de kerngebieden in de ecologische hoofdstructuur in Nederland, zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan (1990). Het beleid ten aanzien van de kerngebieden is gericht op het veiligstellen en vergroten van de bestaande natuurwaarden.
- In het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) is het beleid m.b.t. de ecologische hoofdstructuur overgenomen. Voor kerngebieden geldt daarbij een basisbescherming voor de instandhouding ervan. Ingrepen in of in de onmiddellijke nabijheid van de kerngebieden die de kenmerken of waarden van het gebied aantasten, worden niet toegestaan. Verder kenmerkt het SGR het gebied als belangrijk gebied voor "overige ganzensoorten" en valt het tevens binnen de aanduiding recreatief-toeristisch gebied voor zover dat niet ten koste gaat van de natuurbeleidsdoelstellingen. De streekplannen van Friesland en Drenthe en de bestemmingsplannen van de betrokken gemeenten zijn in overeenstemming met het SGR.
- Het beheer van de gronden in beheer bij de Vereniging Natuurmonumenten (ca. 1750 ha) is voor het hoogveen gebaseerd op het beheersplan (1985) en voor de randzone op de natuurvisie (1997). Hoofddoelstelling is de regeneratie van het hoogveensysteem. Behoud en ontwikkeling van de vogelkundige waarden van dit systeem vormt een belangrijk onderdeel van de doelstelling.
- Staatsbosbeheer beheert ca. 600 ha van het gebied vallend onder boswachterij Norg. Het beheer van de bossen is gebaseerd op het beheersplan '86-'95 en het regionaal beheersschema. Het beheer hangt af van het doeltypen van het bos dat varieert van het multifunctionele doeltypen tot het natuurbehouddoeltypen. In de overgangszone van het bos naar het veen is Staatsbosbeheer op dit moment bezig met de kap van bepaalde boomsoorten om de overgang van bos naar veen geleidelijker te laten verlopen. Voor vrijwel alle bossen geldt een meervoudige functievervulling waarbij overigens recreatief medegebruik in grote delen niet mogelijk is.

Het beheer van de heidevelden is gericht op verschraling. In het voorjaar wordt enige aanpassing van het slooppeil ten gunste van het veen nagestreefd.

- Het blok van ca. 55 ha ten noorden van de Norger petgaten, wordt op dit moment landbouwkundig gebruikt. Dit is natuurontwikkelingsgebied in het kader van de herinrichting Roden-Norg.

5 Andere gebruiksfuncties in het gebied

Naast de functie natuur vervult het gebied een nevenfunctie ten behoeve van onder meer natuurgerichte recreatie, landbouw, bosbouw en jacht.

Door de natuurlijke gesteldheid van het hoogveengebied is het gebied moeilijk toegankelijk. De recreatiedruk is hierdoor relatief laag en ruimtelijk beperkt. De meeste recreatie vindt plaats langs de randen van het veengebied en rond het Esmeer. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de wandel- en fietsroutes in het centrale veengebied. De Vereniging Natuurmonumenten wil de wandel- en fietsroutes in beperkte mate uitbreiden.

De bossen ten noorden van het veen zijn gesloten voor publiek in verband met de aanwezige penitentiaire inrichtingen van het ministerie van Justitie. Alleen de inwoners van Veenhuizen hebben toegang tot het bos.

Ca. 150 ha is in gebruik als landbouwgrond waarvan 55 ha te zijner tijd in natuurgebied wordt omgezet en 70 ha reservaatgebied is in het kader van de Relatienota.

De bossen van de boswachterij Norg hebben een nevenfunctie ten behoeve van de houtproductie.

In het door de Vereniging Natuurmonumenten beheerde gebied is de jacht niet verhuurd. De jacht in de bossen van het door Staatsbosbeheer beheerde gebied wordt verhuurd door Domeinen.

6 Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone voor het gebied

Het instellen van een speciale beschermingszone voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van leefgebieden van vogels betekent onder meer dat de lidstaat passende maatregelen moet treffen om te zorgen dat de kwaliteit van de speciale beschermingszone niet verslechtert (zie verder bijlage 2 bij deze toelichting)

De aanwijzing als speciale beschermingszone van het Fochteloërveen heeft geen gevolgen voor het huidige gebruik van het gebied behalve voor de jacht. Het in 1994 bijgestelde nationale beleid ten aanzien van de jacht in natuurgebieden is onder meer van toepassing op gebieden welke zijn aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de EG-Vogelrichtlijn. Dit bijgestelde beleid houdt in dat in natuurgebieden geen jacht plaatsvindt op trekkende wildsoorten en dat jacht op standwildsoorten in beginsel slechts plaatsvindt indien bepaalde met name genoemde belangen daartoe nopen. Getracht wordt deze beleidslijn zo spoedig mogelijk te effectueren.

BIJLAGE 1

Kenmerkende vogelsoorten in de speciale beschermingszone Fochteloërveen

De soorten die vermeld staan in bijlage 1 van de EG-vogelrichtlijn zijn onderstreept weergegeven.

1. Kenmerkende soorten voor het overgangsgebied tussen veen en bos zijn:
Havik, Sperwer, Slechtvalk, Boomvalk, Torenavalk, Buizerd, Bruine kiekendief, Wespendief, Houtsnip, Boompieper en Kruisbek.
2. Kenmerkende soorten voor het hoogveen en heidegebied zijn:
Bruine kiekendief, Boomvalk, Kwartel, Grutto, Wulp, Tureluur, Koekoek, Boompieper, Grasmus, Tapuit, Paapje, Roodborsttapuit, Gekraagde roodstaart, Grauwe klauwier, Klapekster en Geelgors.
3. Kenmerkende soorten voor de vennen en moerassen in het gebied zijn:
Georde fuut, Dodaars, Bergeend, Winter- en Zomertaling, Bruine kiekendief, Waterral, Porseleinhoen, Visdief, Zwarte stern, Blauwborst en Baardmannetje.
4. Broedvogelsoorten die kenmerkend zijn voor de rondom het veen gelegen, deels extensief gebruikte cultuurgronden, zijn:
Kwartel, Kwartelkoning, Patrijs, Veldleeuwerik, Huiszwaluw en Geelgors.
5. Trek- en wintervogels in het Fochteloërveen.
Getalsmatig belangrijke soorten zijn: Taigarietgans, Toendrarietgans, Wilde eend, Slobeend, Wintertaling, Grutto en Regenwulp.
Andere belangrijke doortrekkers en overwinteraars zijn: Aalscholver, Brandgans, Kolgans, Smient, Krakeend, Blauwe kiekendief, Scholekster, Wulp, Kemphaan, Goudplevier, Wilde zwaan, Kleine zwaan en Bosruiter.
En meer incidenteel: Bruine kiekendief, Smelleken, Visarend, Slechtvalk, Zwarte ruiter, Groenpootruiter en Zwarte stern.

BIJLAGE 2

Gevolgen van de aanwijzing als speciale beschermingszone voor het gebied

Richtlijn nr. 79/409/EEG van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (Pb. EG., no. L103) bepaalt ter zake van de speciale beschermingszones het volgende:

- Artikel 3, lid 2, sub a, verplicht de Lid-Staten tot het instellen van zones voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van biotopen en leefgebieden van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op het Europees grondgebied van de Lid-Staten.
- Artikel 4 geeft een nadere uitwerking van de in artikel 3, lid 2, sub a, genoemde verplichting tot het instellen van de beschermingszones, waarbij met name prioriteit wordt gegeven aan de in Bijlage I van de EG-Vogelrichtlijn genoemde soorten (artikel 4, lid 1) en van niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels (artikel 4, lid 2).
- Artikel 4, lid 3, verplicht de Lid-Staten tot het toezenden aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen van alle nuttige gegevens, zodat zij de geëigende initiatieven kan nemen voor de coördinatie die nodig is om te bereiken dat de zones bedoeld in lid 1 enerzijds, en in lid 2 anderzijds, een samenhangend geheel vormen dat voldoet aan de eisen inzake bescherming van de soorten in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is.
- Artikel 4, lid 4, verplicht de Lid-Staten tot het nemen van passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de woongebieden in de in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en verstering, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn.
- Artikel 12, lid 1, verplicht de Lid-Staten om de drie jaar, te rekenen vanaf het verstrijken van de in artikel 18, lid 1, bedoelde termijn bij de Commissie een rapport in te dienen over de toepassing van de nationale maatregelen die krachtens de richtlijn zijn getroffen.

Ter zake van de speciale beschermingszones is ook richtlijn nr. 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Pb. EG L 206) van belang. Artikel 7 van deze Habitatrichtlijn bepaalt namelijk dat de verplichtingen, voortvloeiende uit de artikelen 6, tweede, derde en vierde lid van de Habitatrichtlijn in de plaats treden van de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 4, lid 4, van de EG-Vogelrichtlijn. De Habitatrichtlijn bevat ter zake van de speciale beschermingszones de volgende verplichtingen:

- Artikel 6, lid 2, verplicht de Lid-Staten tot het treffen van passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover deze factoren, gelet op de doelstellingen van de richtlijn, een significant effect zouden hebben.
- Artikel 6, lid 3, schrijft voor dat voor elk plan of project, dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, een passende beoordeling moet worden gemaakt van de gevolgen voor het gebied. De bevoegde instanties mogen slechts toestemming geven voor het bedoelde plan of project, nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zullen worden aangetast en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.
- Artikel 6, lid 4, bepaalt dat een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, slechts gerealiseerd mag worden om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Wel dienen de Lid-Staten in dat geval alle nodige compenserende maatregelen te nemen om te waarborgen dat de algehele samenhang van het Europees ecologisch netwerk, Natura 2000 genaamd, in stand blijft.
Wanneer het betrokken gebied een gebied met een zogenaamd prioritair type natuurlijke habitat en/of een prioritaire soort is, kunnen alleen argumenten die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten worden aangevoerd, dan wel - na advies van de Europese Commissie - andere dwingende redenen van groot openbaar belang.

Provinciehuys
Westerbrink 1
Assen

Postbus 122
9400 AC Assen

Telefoon
(0592) 36 55 55
Telefax
(0592) 36 57 77

Aan:
het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer
en Visserij, Directie Noord
t.a.v. [redacted]
Postbus 30032
9700 RM GRONINGEN

VERZOND [redacted] 4 NOV. 1998

Assen, 4 november 1998
Ons kenmerk 45/LG/A1/9812144
Behandeld door [redacted] : (0592) 36 [redacted]
Uw kenmerk 982382/JH/AdN
Onderwerp: Habitat- en Vogelrichtlijn

Geachte [redacted]

Met instemming hebben wij kennisgenomen van uw voornemen om de gebieden Zuidlaardermeer, Leekstermeer en het Drents-Friese Woud in het kader van de Vogelrichtlijn aan te wijzen.

Wat betreft de tekst van de toelichtende nota en de begrenzing vragen wij uw aandacht voor het volgende. Mogelijk dat bij de nadere begrenzing van het Leekstermeergebied in het kader van de Relatienota in de toekomst enige uitbreiding van de aanwijzing als vogelrichtlijngebied gewenst is. In een later stadium zou dit eventueel kunnen worden toegevoegd.

Als aanvulling bij de beschrijving van de vogelkundige waarden van het Leekstermeergebied zouden bij de aanwezige soorten niet-broedvogels toegevoegd kunnen worden: regenwulp, grutto en Kievit. Dit gebied is eveneens een belangrijke slaapplaats voor stormmeeuw en kokmeeuw.

In de beschrijving van het Drents-Friese Woud missen een aantal belangwekkende soorten: boomvalk (broedvogel), blauwe kiekedief en smelleken (niet-broedvogel).

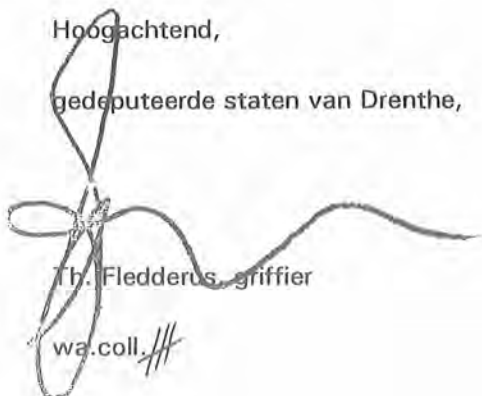
Overigens schept het gebruik van de benaming "Drents-Friese Woud" enige verwarring met de momenteel (nog) formele naam van het nationaal park "Drents-Friese Woud". In paragraaf 5, tweede alinea komt de verwarring bijvoorbeeld aan de oppervlakte. Een oplossing is de volgende weergave: "De speciale beschermingszone Drents-Friese Woud omvat het overgrote deel van het nationaal park Drents-Friese Woud".

Verder ligt een klein deel van het nationaal park niet binnen de begrenzing van de speciale beschermingszone, te weten het noordelijk deel van de Oude Willem. Het is ons niet duidelijk waarom dit gebied niet binnen de begrenzing valt.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

Th. Fledderus, griffier
wa.coll. #

A.L. ter Beek, voorzitter